PRO L·VALE-rio Flacco, M. T. Ciceronis cum F. Syluii Commentariis Oratio.

Venundatur Iodoco Badio Ascensio
Sub gratia & Priuilegio solitis.

CAutum est auctoritate subregia, ne quisq̃ Commentarios Francisci Syluii Ambiani in Orationes M. Tullii Ciceronis editos aut edendos triennio post impressionē primā aut recognitionē & auctionē eorūdē rursus imprimere audeat, aut alíubi impressos diuendere, sub pœna confiscationis librorum impressorū & arbitraria: præter eum cui eos cōmiserit imprimendos. Commisit autem hos & plures alios Iodoco Badio Ascēsio: tradito illi diplomate signato manu C, V. Parisieñ. Præfecti.

De la Barre.

Reuerendissimo Domino Ioanni a Lotharingia S.R.E. Tituli sancti Honofrii Diacono Cardinali, Franciscus Syluius S.

Vum me tibi proxime vir clarissimus Ioannes Giuerlæus pręsenté cõmendaret, singularis tua humanitas, & qua me & qua alios permultos partim salutatũ te, vt fit, veniẽtes, partim se tibi cõmendantes tum accepisti, mihi perspecta est, vt mihi vere agnoscere viderer Tullianũ illud, quo bene monere dicit eos, qui pręcipiũt, vt quãto maiores sumus, tãto nos summissius geramus. Id profecto est hominẽ esse, humanũ se pręstare. Istius tuę in me humanitatis memorẽ me esse vt cognoscas, mihi visum est antiquissimo atq; nobilissimo tuo nomini dedicare Cõmẽtarios eos quos scripsimus in nobilissimã illã M. Ciceronis orationẽ, qua virũ optimũ & de Rep. optime meritũ L. Valeriũ Flaccũ in familia Romę antiquissima atq; nobilissima ortũ, ex qua tot viri Consulares extiterunt, quot ex alia nulla, repetundarum defendit. Quę oratio licet aliquot in locis, vt alię multę authoris eiusdẽ, iniuria tẽporis corrupta sit, tamẽ versiculi amplius quinquaginta ex codice Germanico restituti sunt, quos iisdẽ Cõmẽtariis quãtũ potuimus, illustrauimus. Hos igitur Cõmentarios tibi nũcupo. Eos quęso tã gratos habe, quam me humane accepisti. Bene vale. Cal. Iuniis Parisiis ex schola Tornaca.

INDEX LITERArum serie in Orat.sequentem.

FINIS.

F. SYLVII AMbiani in M. Tullii Ciceronis Orationẽ luculẽtam, bona ex parte integritati restitutam, pro clarissimo viro L. Valerio Flacco.

ARGVMENTVM.

.Valerius Flaccus ex antiqua illa Valeria familia vsq; a Valerio Publicola repetita, fuit: in qua multi Cõsulares viri fuerũt. Is Prętor factus est Comitiis iisdẽ, quibus M. Cicero Cos. Idem cũ C. Põtinio collega, Ciceronis consilio deprehẽdit noctu ad põtẽ Miluiũ Legatos Allobrogũ cũ comitatu, & literas a coniuratis ad Catilinã & Gallorũ Senatum. Anno proximo L. Murena & D. Syllano Coss. prouinciã Græciã & Asiã obtinuit, eãq; annũ administrauit. Repetũdarũ a Deciano & Lęlio accusatus, primũ a Q. Hortẽsio, deinde a M. Cicerone hac oratione defensus est. Criminũ obiectorũ maior pars testimoniis eorum quos ex Asia secũ & Gręcia Lælius deduxerat, nitebatur. Itaq; tota fere defensio est in testimoniorum refutatione. Suadet iudicibus Cicero, vt anteactę Flacci vitæ, ipsis etiam aliqua ex parte notæ credant potius, quàm ignotorum hominum testimoniis. Scientiam Græcis tribuens iisdem testimonii fidem adimit. Coarguit vitiorũ Flacci in Asia & Gręcia inquisitionem, quam Lælius fecit. Græcorum & Asiaticorum fidem in dicẽdis testimoniis eleuat, quod ea corrupta libidine, iracũdia, lædendi cupiditate, precio, periurio dicta sint. Aemonensiũ, Do-

rylenſium, Mithridatis, Heraclidæ, Nicomedis, Lyſaniç, Meandrii, Tralliani teſtimonia refutat. Athenienſium, Lacedęmoniorum, Achęorum, Bœotiorū, Theſſalorū & Maſſilienſium laudationes Flacci his teſtimoniis opponit. Aſiaticos ex domeſticis eorum prouerbiis nihil habere authoritatis demōſtrat. Accuſatus eſt Flaccus, quod claſſis nomine pecuniā ciuitatibus prouinciç imperarit. Id ei licuiſſe, claſſe opus fuiſſe, eamq; nauigaſſe Cicero oſtendit. Aduerſarii verterunt Flacco crimini, quod edicto ſanxerit, ne ex prouincia ſua aurum Hieroſolymam exportaretur, quod ex aliis quoq; prouinciis exportari ſolebat. Id iure factum Cicero defendit. Deciani querelæ de Flacco credendum non eſſe oſtendit, quia is Flacco iratus erat, quod ab eo Prętore damnatus fuerat. nec verum id eſſe docet, quod Flaccū ſibi iratus Decianus dixerat. Valeria Andronis Sextilii vxor mortua eſt inteſtata. Flaccum aduerſarii criminati ſunt, quod eius, quæ ſoror erat, hæreditatem Prætor ipſe ſibi vēdicaſſet. Id iure factū Cicero contendit. Quod Falcidium Flacco dediſſe talenta quinquaginta aduerſarii dixerint, id Cicero eludit. Concludens per enumerationem & commiſerationem oſtendit Reip. pernicioſum fore, ſi Flaccus damnetur. Cauſa eſt cōpoſita. Genus cauſç iudiciale. Status coniecturalis, qui in omnibus cauſis repetundarum eſſe ſolet. Non longe a gradibus Aureliis hęc cauſa T. Vectio Prętore acta eſt. Ioci opportunitate Flaccum abſolutum eſſe Macrobius in libro Saturnaliū ſecundo ſcripſit.

M·T·CICERONIS PRO L.FLACCO ORATIO.

VVM In maximis periculis huius Vrbis atq; Imperii, grauissimo atq; acerbissimo Reipublicę casu, socio atque adiutore consiliorum periculorũq; meorũ, L.Flacco, cędem a vobis, coniugibus, liberis vestris: vastitatem a tẽplis, delubris, Vrbe, Italia depellebam, sperabam Iudices honoris potius L.Flacci me adiutorẽ futurum, q̃ miseriarũ deprecatorẽ. Quod enim esset pręmiũ dignitatis, quod populus Romanus cum huius maioribus semper detulisset, huic denegaret?

F.Syluij Ambiani in eandem Commentarij.

QVum in maximis) Pręter spem suã euenisse Cicero dicit, vt L. Flaccus de Rep. meritus optime, a D.Lęlio, optime spei adolescẽte in iudiciũ vocatus sit. In maximis periculis).i.quo tẽpore esset Catilinę cõiuratio. in qua opprimẽda L. Flaccus Prętor adiuuit Ciceronẽ Cos. Isq; cũ C.Põtinio Collega Allobrogũ comitatus in ponte Miluio p insidias dephẽdit. In maximis periculis) Amplificat cõiurationis periculũ, vt L. Flacci beneficiũ maius faciat, quo eã adiutore depulit, vt maiorẽ accusationis indignitatẽ ostẽdat. Honoris adiutorẽ).i.vt eũ in petitione Cõsulatus adiuuarẽ. Is aũt Consulatus post Pręturã geri solebat. Miseriarũ depcatorẽ).i. defensorẽ. in qua defensione miserias eius a vobis depcarer. Huius maioribus) Nulla, vt arbitror, familia Romę fuit, ex qua plures facti fuerint Cõsules, q̃ ex Valeria. Innumerabiles ex hac familia apud T.Liuiũ inuenire licet. Populus Ro. detulisset) Nã populi Rom. suffragiis vt alij magistratus, ita Cõsules fiebãt. Detulisset) deferre p̃miũ dicit, vt deferre beneficium & honores. In primo de Officiis, Quę beneficia æque magna non sunt habẽda, atq; ea quę iudicio considerate cõstãterq; delata sunt. Pro Cn.

Valerij Cõsu.es plurimi.

Deferre pręmiũ beneficiũ & honores.

Planco, Ego tibi Laterensis Plancũ nõ antepošui. Sed quũ esset's ęque boni viri, meũ beneficiũ poti⁹ ad eũ detuli, qui a me cõtenderat, q̃ ad eũ qui mihi non minus submisse supplicarat. Et pro M. Cęlio, Nam q͏̄ est obiectum municipibus esse adolescentem non probatum suis, nemini vnq̃ praesenti Puteolani maiores honores habuerunt, quàm M. Cęlio, quẽ absentem in amplissimũ ordinem cooptarunt, & ea non petẽti detulerunt, quae multis petentibus denegarunt.

cum L. Flaccus veterem Valerię gentis in liberanda patria laudẽ prope quingentesimo anno Reipublicę retulisset. Sed si forte aliquando aut beneficii huius obtrectator, aut virtutis hostis, aut laudis inuidus extitisset, existimabã L. Flacco multitudinis potius imperitę, nullo tamen cũ periculo, q̃ sapientissimorũ & lectissimorũ virorũ iudiciũ esse subeundũ. Etenim quibus auctoribus & defensoribus omniũ tum salus esset nõ ciuiũ solũ, verũ etiã gẽtiũ defensa ac retenta, neminẽ vnq̃ putaui per eos ipsos periculũ huius fortunis atq; insidias creaturũ. Quod si esset aliquãdo futurũ vt aliquis de L. Flacci pernicie cogitaret, nũq̃ tamẽ existimaui Iudices, D. Lęliũ optimi viri filium, optima ipsum spe prędit ũ, summę dignitatis, eã suscepturũ accusationẽ, quę sceleratorũ ciuiũ potius odio & furori, q̃ ipsius virtuti atq; institutę adolescentiae coueniret. Etenim cum a clarissimis viris iustissimas inimicitias sępe cum bene meritis ciuibus depositas esse vidissem, nõ sum arbitratus quẽq̃ amicum reip. posteaq̃ L. Flacci amor in patriã p̄spect⁹ esset, nouas huic inimicitias, nulla accepta iniuria, denũciaturũ.

Cicero quo tpe Cõsul fuit.

Valerię gẽtis) Ex qua fuit Valerius Publicola is q in regib⁹ eiiciẽdis & patria liberãda cũ Iunio Bruto Cõsul fuit. Prope quingentesimo) Plinius cap. 29. libri. 9. author est Ciceronẽ fuisse Cos. anno ab Vrbe cõdita DCC. Romę regnatũ fuisse p annos. ccxl. Eusebius in Annalib⁹ tra-

dit. Secũdo aut tertio anno post Cõsulatũ Ciceronis hãc causam actam fuisse cõiicere licet. Asiã eñ post oppssam cõiurationẽ sortitus est, q̃ oppressa fuit in fine Cõsulat⁹ Ciceronis. Eã prouinciã ãnũ administrauit. Inde postq̃ decessit, repetundarũ accusatus est. Itaq; anni quingẽti a Valerio Publicola Cos. ad L. Valeriũ Flaccũ nõ interfuerũt. Beneficij hui⁹ obtrectator).i. malignus laudator, detrectator, & maledicus. Cic. in lib. Tusculanarũ disputationũ. 4. æmulari & obtrectare distinguit, vt is dicat æmulari, q se nõ idẽ videat cõsecutũ, qđ aliũ obtrectare, qui aliũ idẽ videat cõsecutum, quod se aut aliũ. Idem quoq; paulo post, Obtrectare, inqt, alteri, aut illa vitiosa æmulatione, q̃ riualitati similis est, æmulari, quid habet vtilitatis? quũ sit æmulãtis angi alieno bono, qđ ipse nõ habeat, obtrectãtis aũt alieno bono, qđ id etiã ali⁹ habeat Multitudinis imperitæ).i. vt vulgo dicũt, minuti populi. Sapientissimorũ) iudicũ. s. Laus aũt Iudicũ admiscet, vt ij reocõcilient. Lectissimorũ) Quoniã a Cõsule, vel Quæsitore maior nũer⁹ ex Senatu & Equestri ordine eligebatur, q̃ legitimus iudicum numer⁹ cõstitutus esset, vt ex eo facta sortitione numer⁹ legitim⁹ haberet. Vel lectissimorũ. i. egregiorũ & eximiorũ. Qđ nomen dicit sępius q̃ electissimũ. Vt pro Cęlio, Ideq; nunc lectissimos viros & nostri ordinis & Equites Ro. cũ Legatione ad hoc iudiciũ, & cũ grauissima atq; ornatissima laudatione misersit. Et pro M. Fonteio, Nũ etiã de matris hũc cõplexu lectissimę miserrimęq; fœminę vobis inspectãtib⁹ auellet? Etenim qbus authorib⁹) Ordo est, Neminẽ vnq̃ putaui creaturũ periculũ & insidias fortunis hui⁹ p eos ipsos quibus authorib⁹ & defensoribus &c. Quibus authorib⁹) Nã in opprimẽda cõiuratione Catilinę Ciceronẽ Equites adiuuerũt, sed præcipue Senatus vniuersus. In quo ordine nũq̃ post hominũ memoriã plus virtutis plus amoris in rẽp. plus grauitatis, q̃ tũ fuisse Cicero pro P. Sylla dicit. Curaturũ) Quis in exẽplis omnibus ita scriptũ inueniã: tamẽ creaturũ nõ curaturũ scribẽdũ esse arbitror. Creare periculũ a Cicerone sępe dici alio loco docuim⁹. Pernicie) i. accusatiõe. Sceleratorũ ciuiũ).i. cõiuratorũ, vt vlciscerent eũ p quẽ indicata cõiuratio esset. Quũ a clarissimis) Multas huiusmodi inter viros grauissimos inimicitias Reip. causa depositas fuisse apud scriptores inuenire licet. Authore Cicerone in libro de Prouinciis Cõsularib⁹ M. Lepidus qui bis Cos fuit & Pont. Max. cũ M. Fuluio Collega, quo die Censor est factus, hõie inimicissimo in cãpo statim rediit i gratiã, vt cõmune officiũ Cẽsurę cõmuni animo ac volũtate defenderẽt. Grauissimę P. Seruilij & M. Luculli inimicitię fuerũt. eas nõ solũ extinxit Reip dignitas & ipsorũ, sed etiã ad amicitiã cõsuetudinẽq; traduxit. Iustissimas).i. iustissima de causa susceptas. Ratione a cõtrario pter spem suã euenisse dicit, vt D. Lęlius Flaccũ accusaret. Depositas) Vt de Prouinciis Cõsularibus, Quid si ipsas inimicitias depono Reip. causa? De quo dicẽdi genere alio loco plura dixim⁹.

Obtrectator.

Iudices electi.

Lectissim⁹

Odia virorũ clarissimorũ causa Reip. posita.

Deponere inimicitias.

Sed quoniam Iudices multa nos & in nostris rebus & in Republica fefellerunt, ferimus ea, quæ sunt ferenda, tantum a vobis petimus, vt omnia Reipublicæ subsidia, totum statum ciuitatis, omnem memoriam temporum præteritorum, salutem præsentium, spem reliquorum, in vestra potestate, in vestris sententiis, in hoc vno iudicio positam esse & defixam putetis. Si vnquam respublica consilium, grauitatem, sapientiam, prouidentiam, iudicium implorauit: hoc tempore, hoc inquam tempore implorat. non estis de Lydorum aut Mysorum aut Phrygum, qui huc compulsi concitatique venerunt, sed de vestra Republica iudicaturi, de ciuitatis statu, de communi salute, de spe bonorum omniũ, si qua reliqua est etiam nunc, quæ fortium ciuium mentes cogitationesque sustentet. omnia alia perfugia bonorum, præsidia innocentium, subsidia reipublicæ, consilia, auxilia, iura ceciderũt. Quem enim alium appellem? quem obtester? quem implorem? Senatum ne? at is ipse auxilium petit a vobis, & confirmationem auctoritatis suæ, vestrę potestati permissam esse sentit. an Equites Romanos? iudicabitis principes eius ordinis quinquaginta, quid cum omnibus senseritis. an populum Romanum? at is quidem omnem suam potestatem de bonis tradit vobis. Quamobrem nisi hoc loco, nisi apud vos, nisi per vos Iudices non auctoritatem, quæ amissa est, sed salutem nostram, quæ spe exigua extremaq; pendet, tenuerimus, nihil est præterea, quo confugere possimus: nisi forte quę res hoc iudicio tentetur, quid agatur, cui causæ fun-

damenta iaciantur Iudices non videtis. Damnatus est is, qui Catilinã signa patriæ inferentẽ interemit. quid est causę, cur non is, qui Catilinam ex vrbe repulit, pertimescat? rapitur ad pœnam, qui indicia cõmunis exitii cepit: cur sibi confidat is, qui ea proferenda & patefacienda curauit? socii consiliorũ, ministri, comitesq; vexantur, quid auctores? quid duces? quid principes sibi expectent? Atq; vtinã inimici nostri ac bonorũ omniũ mecũ potius contendãt. Tantũ est vtrum tum omnes boni, duces nostri an comites fuerint ad communem conseruandam salutem. ⁎

Deest fortasse quippiam.

Nos fefellerunt) id est contra spem nostrã euenerunt. Tãtũ a vobis peto) Sententiã, quã laturi sint iudices, ad Rẽpublicã pertinere ostẽdit, vt Flaccũ Iudicibus magis cõciliet, eiusq; causam magis commendet. Reliquorũ) i. futurorũ. De Lydorũ aut Mysorũ aut Phrygũ) Qui ipsi Asię populi sunt, & vnde testes a Lęlio in Flaccũ excitati sunt. Omia alia perfugia) pręter ea quę in vobis collocata existũt. Quẽ enim aliũ) q̃ vos. At is ipse auxiliũ petit a vobis) Significare videtur iam tum fuisse improbos, qui accusationẽ Senatui denũciarent. q̃ de coniuratis indicta causa vltimũ suppliciũ sumpsisset, qua de causa Ciceronẽ postea P. Clodius accusauit. Eius ordinis) Equestris. Iudicabitis quinquaginta) i. in hac causa estis quinquaginta sortiti iudices ex Equestri ordine. Ex Senatu, quot fuerint incertũ est. In singulis causis publicis certum quẽdã fuisse iudicum numerũ, nec eũdẽ in omnibus fuisse alio in loco scripsimus. Quod cum omnibus senseritis) id est vos iudicabitis qđ senseritis cũ omnibus Equitibus. Omnem suã potestatem) Iudices enim iudicandi potestatem habent a populo Romano. De bonis) Nã de improbis & perniciosis ciuibus iudicãdi potestatem populus Romanus lege Sempronia sibi retinuit, qua cautũ erat, ne ciuis Ro. iniussu populi Romani morte multaretur. Cui causæ) Causę suę Cicero, hoc est, vt damnato Flacco ipse Cicero accusetur, fundamenta iaci dicit. Damnatus est is) Flaccus. Cur non is) Cicero. Indicia) id est indices coniurationis. i. Allobroges. Mecum potius contendant) q̃ cum Flacco. Hic deest finis exordij, transitus ad refutationem, & refutationis initium. Quantum autem coniicere licet, pauca desunt.

Iudices multi in causis publicis.

Iudicũ potestas.

Lex Sempronia.

Hūc igitur virū Lęli quibus tādē rebus oppugnas? Fuit P. Seruilio Imperatore in Cilicia Tribunus militū: ea res siletur. fuit. M. Pisoni Quęstor in Hispania: vox de Quęstura nulla missa est. bellū Cretēse ex magna parte gessit, atq; vnà cū sūmo Imperatore sustinuit: muta est huius tēporis accusatio. Præturæ iurisdictio, res varia & multiplex ad suspiciones & simultates nō attingitur, ea vero in summo & periculosissimo Reip. tēpore etiā ab inimicis laudatur. At a testibus lęditur: anteq̄ dico a quibus, qua spe, qua vi, qua re concitatis, qua leuitate, qua egestate, qua perfidia, qua audacia prędítis, dicam de genere vniuerso, & de cōditione omniū nostrū. Per deos immortales Iudices, vos quomodo is qui anno ante Romę ius dixerat, anno post in Asia ius dixerit, a testibus quęretis ignotis? ipi cōiectura nihil iudicabitis? in tā varia iurisdictione, tā multa decreta, tot hominū gratiosorū lęsę voluntates, quę est vnq̄ iacta non suspicio, quę tñ solet esse falsa, sed iracundię vox aut doloris? & is est reus auaritię, q in vberrima re turpe cōpēdiū, in maledicētissima ciuitate, in suspiciosissimo negocio maledictū oīe nō modo crimē effugit?

Prędítus perfidia.

Gratiosi homines.

Cōpēdiū.

Maledicētissima ciuitas.

Hūc igitur virum) Ex vita Flacci anteacta remouet huius criminis suspitionē, admonet etiā iudices, qui Flacci vitā norūt, coniecturę suæ, potius q̄ ignotorū hominū testimoniis credere debere. P. Seruilio) P. Seruilius Procōsul Isauros in Cilicia domuit, vt ait T. Liuius libro. 93. Inde Isauricus cognominatus est. Tribunus militū) Legio habebat decē cohortes. Cohorti primę Tribunus militū pęrat, armorū sciētia, virtute corporis, morū honestate præcipuus. Reliquę cohortes prout principi placuisset, a Tribunis vel a prępositis regebantur. Author est Vegetius lib. 2. M. Pisoni Quęstor) Quęstores cū Prętoribus in prouincias mitti, iisq; perinde ac liberos charos haberi solitos alio in loco

P. Seruili⁹ Isauricus.

Tribunus militū.

scripsimus. Missa est. i. facta est, ab accusatore in Flaccũ. Mittere vocẽ pro eo qđ est loqui, alibi quoq; Cicero vsurpauit. vt in Oratione de respõsis Aruspicũ, Furiales in cõcionibus voces mittis. Pro P. Sestio, Cõciones haberi quotidie cõtra me, vocẽ pro me ac pro rep. neminẽ mittere. Et pro domo sua, Quis est q existimare possit huic nouo Pontifici primã hãc post sacerdotiũ initũ, religionẽ instituẽtẽ, vocẽq; mittẽti, nõ & linguã obmutuisse, & manũ obtorpuisse, & mẽtẽ debilitatã metu cõcidisse? Cũ sũmo Imperatore) Q. Metello, q a deuictis Cretẽsibus Creticus cognominatus est. De quo T. Liui[9] libris. xcix. & c. Sustinuit) Nã Metello Legatus in eo bello fuit. Muta est hui[9] tpis accusatio) i. accusator nihil eũ hoc tpe admisisse criminat. Preturę iurisdictio) L. Flaccus anno eo, quo Cicero fuit Cõsul, Pretor vrbanus fuit. itaq; ei inter ciues iuris dictio fuit. Vrbana Pretura reliquas dignitate antecellebat, vt scribit Plutarch[9] in vita C. Marij. De hmõi Pretura plura scripsim[9] in Cõmẽtariis in Catonẽ Maiorẽ Ciceronis. Iuris aũt dictio nõ iurisdictio hac in re dicit. Nã dicere ius Pretores dicunt, estq; vnũ ex trib[9] illis verbis q̃ nefastis dieb[9] sileri Ouidi[9] scribit in lib. Fastoꝝ. I. Multiplex ad suspitionẽ) qđ sępe aut amicitia aut pecunia corrupti sentẽtiã ferãt.

Et simultates) Qui eñ cõdẽnati sunt, q̃uis nõ iniuste, cũ iudice odiũ quoddã suscipiũt, nec ij solũ qui sunt cõdemnati, sed etiã eoꝝ propinqui & amici. Nõ attingitur) ab accusatore. In summo & periculosissimo tpe) quo erupit Catilinę cõiuratio. Etiam ab inimicis) Verior laus est.

At a testibus lęditur) Id ex accusatione proponit refutandũ. Reũ lędi a testibus pro eo qđ est testes in reũ dicere testimoniũ postea dici sæpe inuenias. Anno post) Significat Flaccũ administrasse Asiã vno anno tãtũ, quũ Verres Siciliã, M. Fonteius Galliã, Q. Cicero Asiã, L. Catilina Africã, triẽniũ administrauerint. Coniectura) Quũ eñ videritis quo modo Romę ius dixerit, nũquid cõiectare potestis quomodo anno proximo in Asia ius dixerit, vestrę cõiecturę potius q̃ ignotis testib[9] credere? Gratiosorũ) i. q apud multos valeãt gratia, quibus offensis offendũtur ij quoq; apud quos gratia valeant. Lęsæ voluntates) quia condemnati sunt. Quæ tamẽ solet esse falsa) Vsu eñ sępe venit, vt falsa suspicio sit. Reus auaritię) i. repetundarũ. In vberrima re) i. in iurisdictione, in qua quęstum, q̃uis turpẽ & sordidũ, sed tamen quęstum facere poterat maximũ. Compendiũ) i. lucrũ. Vt in libro de Officiis. 3. Negat se factũrũ compẽdij sui causa quod non liceat. Actione in Verrem. v. In Apronianis rapinis in quęstu sunt compendio que versati. Et pro Roscio Comoedo, Me vis peierare, vt paululum tu compendii facias. Alioqui cõpẽdium pro via breuiore, Quintilianus libro. 4. dicit, Amœnũ ac molle iter, etiã si est spatii amplioris, minus fatigat, q̃ duriũ arduũq; cõpendiũ. Compendiariam viam pro eadem re dixit Cicero

Mittere vocẽm.

Q. Metel. Creticus.

Pretura vrbana.

Prouincia administrãdę tempus.

Cõpendiũ.

Cõpendiaria via.

in libro de Officiis secundo. Pręclare, inquit, Socrates hanc viam ad gloriam proximam & quasi compendiariam dicebat esse, si quis id ageret, vt qualis haberi vellet, talis esset. In maledicentissima ciuitate) id est Romę. Vt postea, In tam suspitiosa & maledica ciuitate locum sermoni obtrectatorum non reliquit. Et pro M. Cęlio, At fuit fama. quotusquisq; istam effugere potest in tam maledica ciuitate? Ex qua oratione cognoscere licere quid intersit inter maledictum & crimen. Qua de re alibi scripsimus.

Roma maledica.

Prętereo illa quę prętereunda non sunt: nullum huius in priuatis rebus factum auarum, nullam in re pecuniaria cōtentionem, nullam in re familiari sordem posse proferri. Quibus igitur testibus ego hosce possum refutare, nisi vobis? Timolites ille vicanus, homo non modo nobis, sed ne inter suos quidem notus, vos docebit qualis sit L. Flaccus? quem vos modestissimum adolescentem, prouincię maximæ sanctissimū virum, nostri exercitus fortissimum militem, diligentissimum ducem, temperatissimum Legatū, Quæstoremq; cognorunt: quem vos præsentes constantissimum Senatorem, iustissimum Prętorem & amantissimum Reipub. ciuem iudicastis. De quibus vos aliis testes esse debetis, de iis ipsi alios testes audietis? At quos testes? primum dicam (id quod est commune) Græcos, non quo nationi huic ego vnus maxime fidem derogem: nam si quis vnq̄ de nostris hominibus a genere isto, studio ac voluntate non abhorrēs fuit, me & esse arbitror, & magis etiam tū, cum plus erat ocii, fuisse. Sed sunt in illo numero multi boni, docti, prudentes, qui ad hoc iudiciū deducti non sunt: multi imprudentes, illiterati, leues, quos variis de causis video concitatos. Veruntamen hoc dico de toto genere Grecorū, Tribuo illis literas, do multarum ar-

Vicanus.

tium disciplinam, non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam: deniq; etiam, si qua sibi alia sumunt, non repugno: testimonioru religionem & fidem nunq̃ ista natio coluit: totiusq; huiusce rei quę sit vis, quę auctoritas, quod pondus, ignorāt. Vnde illud est, Da mihi testimonium mutuum? num Gallorum? num Hispanorum putatur? totum istud Gręcorum est, vt etiam qui grꝏce nesciūt, hoc quibus verbis a Gręcis dici soleat, sciāt. Itaq; videte quo vultu, qua confidentia dicant: tum intelligetis qua religione dicant. Nunq̃ nobis ad rogatū respondent, semper accusatori plus q̃ ad rogatum: nunq̃ laborāt, quemadmodū probent quod dicunt, sed quemadmodum se explicent dicendo.

Cicero. de Gręcis sententia. Da mihi testimonium mutuum.

Pretereo illa) Occupatio est, qua auditores magis attenti fiunt. [Sordem) id est inelegantiam. Vicanus) Vt ab vrbe vrbanus, a villa villanus, a pago paganus, ita a vico vicanus dicitur. Nō quo nationi huic) Authore Quintiliano libro quarto vitādum est ne in ordinem quēq̃ contumeliosi esse videamur. Sed aliquando, vt idē ait libro. xi. fides patrocinii cogit quędam de vniuerso genere aliquorum hominum dicere, vel libertinorum, vel militum, vel publicanorum, vel similiter aliorum. In quibus omnibus commune remedium est, vt ea quę lędūt, nō libenter tractare videaris, nec in omnia impetum facias, sed in id quod expugnandum est, & reprehendens alia laude compenses. Si milites cupidos, dicas esse non mirum, quod periculorum ac sanguinis maiora sibi deberi pręmia putent. Eosdem petulantes, & hoc fieri quod bellis magis quam paci assueuerint. Libertinis detrahenda est authoritas: licet iis testimonium reddere industrię, per quam exierint de seruitute. Quod ad nationes exteras pertinet, Cicero varie detracturus Graecis testibus fidē, doctrinam iis concedit ac literas, seque eius gentis amatorem fuisse profitetur. Derogem fidem) id est detraham. vt pro M. Fonteio, Quorum virtuti, generi, rebus gestis fidem & authoritatem in testimonio cupiditatis atq; inimicitiarum suspitio derogauit. Et pro P. Quintio, Fides huius multis locis cognita ne perfidia Sex. Naeuii

Vicanus.

Derogare fidem.

derogetur. De nostris hominibus).i. Romanis. Tum quum plus erat otij)id est quum eram adolescens, nec dum ad Remp. accesseram. Quibus verbis a Græcis dici soleat)Ea aũt sunt, Δάνεισόν μοι μαρτυρίαν. De quo Erasmus satis multa. Ad rogatum) id est ad interrogatum,& vt vulgo dicunt,ad propositum. Plus quã ad rogatum).i patrono interroganti. Testes enim accusator & patronus interrogat. Vt cognosci potest ex quinto libro Quintiliani. Probent)id est faciãt vt a iudicibus probetur. Explicent)id est expediant,& expedite dicant.

Iratus Flacco dixit M. Lurco, q (vt ipse aiebat) libertus erat eius turpi iudicio condemnatus. Nihil dixit quod læderet eum, cum cuperet: impediebat enim religio: tamen id quod dixit, quãto cum pudore, quo tremore & pallore dixit? Q̃ promptus homo P. Septimius? q̃ iratus de iudicio & de villico? tamen hęsitabat, tamen eius iracundiæ religio nonnunq̃ repugnabat. inimicus M. Cælius, q cum in re manifesta putasset nefas esse Publicanum iudicare contra Publicanum, sublatus erat e numero Recuperatorũ: tamen tenuit se, neq; attulit in iudicium quicq̃ ad lædẽdum, nisi voluntatem. Hi si Gręci fuissent, ac nisi nostri mores ac disciplina plus valerent q̃ dolor ac simultas, omnes se spoliatos, vexatos, fortunis euersos esse dixissent. Græcus testis cum ea voluntate processit, vt lædat, non iurisiurãdi, sed lędẽdi verba meditatur: vinci, refelli, coargui putat esse turpissimũ: ad id se parat, nihil aliud curat. Itaque non optimus quisq; nec grauissimus, sed impudentissimus loquacissimusq; deligitur. Vos autem in priuatis minimarum rerum iudiciis testem diligenter expenditis: etiã si formam hominis, si nomen, si tribum nostis, mores tamen exquirendos putatis, qui autem dicit testimo-

niũ ex noſtris hominibus vt ſe ipſe ſuſtentat, vt omĩa verba moderatur, vt timet, ne quid cupide, ne quid iracunde, ne quid plus minusve q̃ ſit neceſſe dicat, num illos idem putatis? quibus iuſiurandum iocus eſt: teſtimonium, ludus: exiſtimatio veſtra: tenebræ, laus, merces: gratia, gratulatio propoſita eſt omnis in impudenti mendacio.

Iratus Flacco dixit) Vel dixit hoc in loco ſupereſt, vel ita intelligas. M. Lurco dixit teſtimoniũ in Flaccũ, iratus ei ꝙ libertus ei' &c. Ex cõparatiõe teſtiũ Romanorum oſtendit q̃ leues Gręci habẽdi ſint. Turpi iudicio) .i. Flacco iudice corrupto. Hunc aũt Lurconis libertũ Flaccus Prętor cõdẽnauit. De Lurconis & Septimii in Flaccũ odio & teſtimonio poſtea dicet latius. De iudicio & de villico) .i. de villico a L. Flacco damnato. M. Cęlius) Hũc arbitror eſſe patrẽ Cęlij eius quẽ Cicero defendit, quẽ ex Equeſtri ordine eſſe dicit. Ex quo ordine ſunt Publicani, ex quo etiã ſunt Recuperatores .i. Iudices a Prętore conſtituti, qui cognoſcãt cauſas eorũ, qui ſpoliatos ſe aut vi deiectos dicãt, vt eorũ iudicio illi ſuũ recuperẽt. Putaſſet) Flaccus. Sublatus erat) Cælius. Vinci) .i. eius teſtimonio nõ credi. Ad id ſe parat) .i. ita meditatur verba teſtimonij, vt vinci refelli coargui non poſſit. Loquaciſſimusq;) Non etiã male ſcriptum eſt in alijs codicibus leuiſſimus non loquaciſſimus. Recuperatores.

Expenditis) .i. põderatis & examinatis. Si formam hominis noſtis) id eſt ſi ipſum teſtem de facie cognoſcitis. Qui autem dicit) Romanorũ & Gręcorũ mores in dicẽdo teſtimonio cõparat, vt planius faciat teſtimoniis Gręcorũ credendũ non eſſe. Qui autẽ dicit teſtimoniũ) Dicere teſtimonium non ferre a Cicerone dici ſolitũ opus non eſſet vt admoneremus, niſi ferre teſtimonium, vt vulgo, ita indocte dici ſolitũ cognoſceremus. Suſtentat) .i. examinat. A trutina fit trãſlatio, quę tũ ſuſtentatur, quũ in ea aliquid expenditur. Cupide) .i. lędendi cupiditate. De hac religione teſtimonij dicendi eſt etiam in oratione pro M. Fonteio. Recordamini, inquit, quantopere laborare ſoleatis non modo quid dicatis pro teſtimonio, ſed etiã quib⁹ verbis vtamini, ne quid minus moderate poſitũ, ne quod ab aliqua cupiditate prolapſum verbum eſſe videaẽ. Vultu deniq; laboratis, ne qua ſignificari poſſit ſuſpitio cupiditatis, vt & quũ proditis, exiſtimatio ſit quędam tacita de vobis pudoris & religionis, & quũ diſceditis, ea diligenter conſeruata ac retenta videatur &c. Tenebrę) .i. vt res obſcura & vilis ac parui momenti. Dicere teſtimoniũ. Teſtimonij dicendi religio.

Sed non dilatabo orationem meam, etenim posset esse infinita, si mihi libeat totius gentis in testimoniis dicendis explicare vanitatem. sed propius accedam. de his vestris testibus dicam. Vehementem accusatorem nacti sumus Iudices, & inimicum in omni genere odiosum ac molestum, quem spero his rebus fore magno vsui & amicis & Reipublicæ. sed certe inflammatus incredibili cupiditate hanc causam accusationemque suscepit. qui comitatus in inquirendo? comitatum dico? immo vero quantus exercitus? quæ iactura? qui sumptus? quanta largitio? quæ q̄q̄ vtilia sunt causæ, timide tamen dico, quod vereor ne Lælius ex his rebus, quas sibi suscepit gloriæ causa, putet aliquid oratione mea sermonis in sese, aut inuidiæ esse quæsitum. Itaque hanc partem totam relinquam. tantum a vobis petam Iudices, vt si quid ipsi audistis communi fama atque sermone de vi, de manu, de armis, de copiis, memineritis, quarum rerum inuidia lege hac recenti ac noua, certus est inquisitioni comitum numerus constitutus. Sed vt hanc vim amittam, quanta illa sunt? quæ quoniam accusatorio iure & more sunt facta, reprehendere non possumus, queri tamen cogimur. primum ꝙ distributis partibus sermo est tota Asia dissipatus, Cn. Pompeium, ꝙ L. Flacco est vehementer inimicus, contendisse a Lælio paterno amico ac pernecessario, vt hunc hoc iudicio arcesseret, omnemque ei suam auctoritatem, gratiam, copias, opes ad hoc negocium conficiendum detulisse.

Arcessere iudicio.

Vanitatem) id est leuitatem & mendacium. Vehementem accusatorem) Mos erat Romæ, vt qui in causa repetundarum accusator constitutus erat, ei dies aliquot darentur, ad inquirenda rei vitia quum alibi, tum pręcipue in prouincia ea quę vexata dicebatur. Vt Ciceroni ad inquirenda vitia Verris dati sunt dies centum decem. In Flacci vitiorum inquisitione in Græcia quam immoderatum, quam vehementem se Lælius præstiterit, Cicero hoc loco docet, vt ostendat, quam leuia & vana sint testimonia ea quæ in Flaccum dicta sunt. Et inimicum, Lęlio fidem derogat, quod odij causa Flaccum insectatus falsos testes habuerit. Quem spero) Ironia est. Cupiditate) id est odio, ideo nocendi cupiditate. Immo vero quantus exercitus) Correctio est. Qui sumptus) Accusatorem in prouincia inquirentem vitia qui accipiebant siue priuatim siue publice nonnunquam sumptus faciebant. Cicero actione in C. Verrem tertia de moderata sua in Sicilia inquisitione loquēs, Nemini, inquit, meus aduentus labori aut sumptui, neque publice neque priuatim fuit. Ex his rebus) id est ex accusatione & in quisitione. Adducit autem Lęlium in odium, quod turpe sit ex aliena calamitate gloriam sibi quęrere. De vi, de manu) id est de vi quam accusatores tanta comitum multitudine stipati in vitijs inquirendis facere soliti sint. De vi itaque & de armis, de manu & copijs. Significat autem propter vim & multitudinem comitum latam esse legem qua certus comitum numerus constitueretur, vt ostendat Læliū contra hanc legem comites multos habuisse. Distributis partibus) id est Asia in partes diuisa, in easque partes dimissis a Lælio comitibus, qui hunc rumorem disseminarent. Accusatori autem inquirenti vitia rei licebat in diuersas partes prouinciæ comites dimittere, quorum au xilio vitia facilius inueniret. Itaque accusatorio iure & more id factum dicit. Sermo dissipatus est) id est rumor disseminatus est. Vt actione in Verrem tertia, Romam vt ex Sicilia redij, quum iste atque istius amici homines lauti & vrbani sermones huiuscemodi dissipassent, quo animos testium retardarent, me magna pecunia e vera accusatione esse deductum. In Asia) Hanc prouinciam, cui Flaccus pręfuit, modo Asiam, modo Gręciam Cicero appellat. Nam secundum geographiam non fiebat ea prouinciarum diuisio. Hanc autem partim in Asia partim in Europa fuisse arbitror. Contendisse) id est summis precibus postulasse. Paterno amico) id est cuius Lęlij pater amicus Pompeij fuerat. Paterno amico ac pnecessario) Vt credibile magis esset Flaccū a Lęlio Pompeij causa accusatum. Hoc iudicio) id est hac causa repetundarum. Arcesseret) id est vocaret. Arcessere & accersere pro eodem dici Valla scribit lib. primo. Arcessere autem dicitur, quia a Latinis priscis arcio pro accio dicebatur, vt est apud Priscianum libro primo. De quo verbo alibi plura.

Accusator inquirit vitia rei.

Accusatoris inquirētis vitia sumptus.

Accusatoris vitia inquirētis comitatus.

Dissipatus sermo.

Arcessere & accessere.

Id hoc verisimilius Græcis hominibus videbatur, ꝙ paulo ante familiarem Lælium in eadem prouincia Flacco viderant. Pompeii autem auctoritas cũ apud omnes tãta est, quanta esse debet, tum excellit in ista prouincia, quam nuper & prędonum & Regũ bello

†Illo. liberauit. Adiunxit †illa, vt eos qui domo exire nolebant, testimonii denunciatione terreret: qui domi stare

Viaticum. non poterant, largo & liberali viatico cõmoueret.

Plenus ingenij. Sic adolescens ingenii plenus, locupletes metu, tenues pręmio, stultos errore permouit. Sic sunt expressa ista pręclara, quę recitantur, psephismata, non sententiis neq; auctoritatibus declarata, nec iureiurãdo constricta, sed porrigenda manu, profundendoq; clamore multitudinis concitatæ. O morem præclarum disciplinamq;, quam a maioribus accepimus, si quidem teneremus, sed nescio quo pacto iã de manibus

Elabit̃ de manibus. elabitur. Nullam enim illi nostri sapiẽtissimi & san-

Sciſceret plebs. ctissimi viri vim concionis esse voluerũt, quæ sciscere-

Populus iuberet. ret plebs, aut quę populus iuberet summota concione, distributis partibus tributim & centuriatim, descriptis ordinibus, classibus, ętatibus, auditis auctoribus, re multos dies promulgata & cognita, iuberi, vetariq; voluerunt.

Hoc verisimilius) id est tanto verisimilius. Familiarẽ Lælium) Si Flacco Lælius familiaris paulo ante visus est, isq; nũc eum accuset, grauem accusationis causam subesse oportet. Ea autem Pompeij contẽtio esse putabitur. Quanta esse debet) Ne nimiam dicendo faciat Pompeio inuidiam, quem prę cęteris vnum Cicero fere extollit. Prædonũ) id est piratarum. Et Regum) Mithrydatis & Tigranis. Qui domo

Denũciare testi & Senatui. exire nolebant) id est locupletes: qui ad dicendum testimonium in vrbem eam, in qua concio daretur Lælio, conuenire nollent. Testimonij denunciatione) Denunciare testi est iudicio publico testi inuito lege de-

nunciare,& vt vulgo dicũt,facere testẽ cõuenire in iudicio ad dicendum testimoniũ.Id significat Quintil.lib.quinto.Duo,inqt,genera sunt testium,aut voluntariorũ,aut eorũ quib⁹ iudex publicis iudicijs lege denũciare solet.Quorũ altero vtraq; pars vtitur, alterũ accusatoribus tãtũ concessum est.Paulus Iurisc.lib.Digest.xxii de Testibus,Lege Iulia, inquit,iudiciorum publicorum cauetur ne alicui inuito denuncietur, vt testimonium dicat aduersus socerum, generum &c.In loco eodem Vlpianus,Nec pupillis testimonium denunciari potest.Senatui denunciare pro eo quod est Senatum inuito cogere & congregare, Cicero dixit in Vatinium testem,Initio Tribunatus tui Senatui denunciaris.

Qui domi stare non poterant)vel propter egestatem,vel propter leuitatem. Largo & liberali viatico)Lege Iulia de vi a dicendo testimonio arcetur is qui ob dicendum testimonium vel non dicendum pecuniam accepisse iudicatus vel cõuictus erit.Hos igitur testes testimonij dictione indignos significat. Largo & liberali viatico)Callistratus Iurisc.negat testes temere per longum iter euocandos.Largo itaq; viatico testibus opus non est. Psephismata) id est testimonia,quę scripta ad hoc iudiciũ allata sunt,qua voce etiã postea vtitur. Declarata)id est dicta & explicata. Constricta)id est obligata.Porrigẽda manu profundẽdoq; clamore.Significat Gręcorũ morẽ fuisse,vt in cõcionibus rem, de qua ageretur,non suffragijs,sed clamore & manu iuberent aut vetarẽt. Concionis)eius.s.quę tota simul quid iuberet vetaretve manu & clamore significaret. Quę scisceret plebs,aut q̃ popul⁹ iuberet)Sciscere & iubere quid differãt ex hoc loco potest colligi.Plebs enim a patritijs separata est,Populus aũt plebẽ & patritios cõplectitur.Sciscere itaq; & iubere sunt suffragio aliquid probare aut improbare,sed sciscit plebs(Vnde appellata sunt plebiscita)populus vero iubet,quãuis etiam plebs iubere dicatur.Inde scita & iussa appellata sunt.Vt pro Cornelio Balbo,Si tũ fit fundus,quũ scita & iussa nostra,sua sentẽtia cõprobat. Sũmota) .i.remota. Distributis partibus).i populo Romano in tribus & centurias diuiso. Descriptis).i.diuisis & distributis. Auditis authoribus)q rem de qua ageretur, suaderent aut dissuaderent. Re multos dies promulgata)Quo tẽpore Romani etiã Senatores agriculturę studiosi erãt,in vrbẽ ex agris nono quoq; die veniebãt,vel ad emẽda ea quibus ipsis opus esset,vel ad vendẽda ea quibus ipsi abũdarẽt,aut aliã ob causam,vt octauo quoq; die licet videre plebẽ rusticã in vrbẽ cõuenientẽ. A nono die nundinas appellabãt.Si quid suffragijs populi Ro.ferẽdũ erat,id per ternas nundinas recitabatur ac promulgabatur.Id tempus trinũdinũ,& duobus vocabulis trinũ nũdinũ dicitur Iuberi vetariq; voluerũt)Populus Ro.suffragio iubebat quę probabat,quę cõtra,vetabat.A.Gellius lib.xiij.Cũ populo agere,inquit,est rogare quid populũ, quod suffragiis suis aut iubeat aut vetet.

Testimoniũ dicere quibus nõ liceat.

Manũ porrigere.

Sciscere & iubere.

Plebiscita.

Scita & iussa.

Nundinæ.

Trinũdinum.

Græcorum autem totæ Respub. sedentis concionis temeritate administrantur. Itaque, vt hanc Græciā, quę iandiu suis consiliis perculsa & afflicta est, omit tam: illa vetus, quæ quondam opibus, imperio, gloria floruit, hoc vno malo concidit, libertate immoderata ac licentia concionum. cum in theatro imperiti homines rerum omnium rudes ignariq; cōsederant, tum bella inutilia suscipiebant, tum seditiosos homines Reipub. præficiebant, tum optime meritos ciues e ciuitate eiiciebant. Q; si hęc Athenis tum cum illę non solum in Græcia, sed prope cunctis gentibus

temine bant.

tenitebant, accidere sunt solita, quam moderationem putatis in Phrygia aut Mysia concionum fuisse? Nostras conciones illarum nationum homines plerunq; perturbant. Quid, cum soli sunt ipsi, tandem fieri putatis? Cęsus est virgis Cynicus ille Athenagoras, qui in fame frumentū exportare erat ausus. Data concio Lęlio est. Processit ille, & Gręcus apud Græcos nō de culpa sua dixit, sed de pœna questus est. Porrexerunt manus. psephisma natum est. hoc testimonium est? nuper epulati, paulo ante omni largitione saturati Pergameni, quod Mithrydates, qui multitudinem illam non auctoritate, sed sagina tenebat, se velle dixit, id sutores & zonarii conclamarunt. hoc testimonium est ciuitatis? Ego testes a Sicilia publice duxi, verum erant ea testimonia non concitatæ concionis, sed iurati Senatus. quare iam non est mihi contentio cum teste, vobis videndum est, sint ne hęc testimonia putanda. Adolescēs bonus, honesto loco natus, disertus, cum maximo ornatissimoque comitatu venit in

Sutores. Zonarij.

oppidũ Grçcorũ, postulat concionẽ, locupletes homines & graues, ne sibi aduersarẽtur, testimonii denũciatione deterret, egẽtes & leues spe largitionis & viatico publico, priuata etiã benignitate prolectat.

In theatro) Athenis conciones in theatro haberi solitas, vt Romę in foro, significat. Optime meritos ciues) Permultis in locis apud Plutarchum in vitis, inuenire licet Athenienses solitos esse quotannis exilio decennali multare ciuem eum qui cæteris videretur diuitiis gloria & potentia excellere. Idq; damnationis genus appellabatur Ostracismus. Nam ὄστρακον calculus erat, in quo inscribebatur nomẽ eius, quẽ quis exilio multari iuberet, eoq; suffragii loco vtebatur. Enitebãt) In codicibus aliis scriptum est eminebãt. In Phrygia aut Mysia) Asiæ regionibus, vbi homines minus prudentes sunt. Nostras conciones) quæ in eorum prouincia a nostris Prætoribus habentur. Est autem argumentũ a minore ad maius. Cæsus est virgis) Prætore Flacco ita imperante. Lælio) Flacci vitia inquirenti. Data concio) vt sępe dicit dare Senatum Legatis. Processit ille.) Athenagoras. Non de culpa sua dixit) Id autem iniquum fuit. Culpam enim si audisset concio, pœnam indignã fortasse non existimasset. Nuper epulati) Illi testimonio credendũ non esse ostendit. Quod Mithridates) De hoc Mithridate Pergameno, eiusq; testimonio postea Cicero dicet. Zonarii).i. qui zonas cõficiũt. Per sutores autẽ & zonarios omnis generis opifices, quos mechanicos appellãt, intelligit. ζώνη autẽ cingulũ est. a cingẽdo cingulum a Latinis dicitur, qđ a cingula Seruius distinguit, q; hęc iumẽtorũ sit, illud hominũ. Corrigiã appellat Cicero in li. de Diuinatione.2. Quę, inquit, si suscipiamus, pedis offensio nobis, & abruptio corrigię, & sternutamẽta erũt obseruãda. Testes a Sicilia duxi) cõtra C. Verrẽ. Publice).i. quos Siculi publice mittebãt. Adolescẽs bon⁹) D. Lęli⁹. Disert⁹) aduersario suo eloquẽtiã Cicero more suo tribuit. Cũ maximo comitatu) Id cõtra legẽ esse antea dixit. Ne sibi aduersarent).i. ne verũ testimoniũ dicerẽt, & inde testis locuples dicitur, de quo alio loco dixim⁹: aut ne reuocarẽt tenuiores a dicẽdo falso testimonio in L. Flaccũ. Spe Legationis) In codicibus aliis meli⁹ scriptũ est, spe largitionis. Nã antea dixit, Qui domi stare nõ poterãt, largo & liberali viatico cõmoueret. Viatico publico) qđ Asiatici pręstarent. Benignitate).i. liberalitate. vt in.1. de Offic. Et huic est cõiũcta beneficẽtia, quã eãdẽ vel benignitatẽ vel liberalitatẽ appellare licet. Prolectat).i. inuitat & allicit. In codicib⁹ aliis q; legatur perlectat, non itidẽ improbo.

Ostracismus. Dare concionem. Zonarij. Cingulũ & cingula Corrigia. Prolectare

Fex ciuitatū. Opifices & tabernarios atq; illam omnē fecem ciuitatum, quid est negocii concitare? in eum præsertim qui nuper summo cū imperio fuerit, summo autē in amore esse, propter nomen ipsum imperii non potuerit. Mirandum vero est, homines eos, quibus odio sunt nostræ secures, nomen acerbitati, scriptura decumę, portorium morti, libenter arripere facultatē lędendi, quęcūq; detur. Memētote igitur cū audietis psephismata, nō audire vos testimonia, audire temeritatem vulgi, audire vocem leuissimi cuiusq;, audire strepitum imperitorum, audire cōtentionē & concionē concitatā leuissimę nationis. Itaq; perscrutamini penitus naturā rationēq; criminū. iā nihil præter spem, nihil præter terrorem ac minas reperietis. *

Deesse videdtur nonulla,

In ærario nihil habēt ciuitates, nihil in vectigalibus: duę rationes cōficiēdę pecunię, aut versura aut tributo: nec tabulę creditoris proferuntur, nec tributi cōfectio vlla recitatur. Q; vero facile falsas rationes inferre, & in tabulas, quodcūq; commodū est, referre soleāt, ex Cn. Pōpeii literis ad Hypseum, & Hypsei ad Pompeium missis quęso cognoscite. LITERÆ POMPEII ET HYPSEI. Satis ne vobis coarguere his auctoribus dissolutā Gręcorū cōsuetudinē licētiāq; impudētē videmur? nisi forte q Cn. Pōpeiū, qui pręsentē, qui nullo impllente fallebant, eos vrgente Lælio in absentem & in L. Flaccū aut timidos fuisse aut religiosos putamus.

Tabernarij. Fex ciuitatis. Opifices) qui in officinis opera faciunt. Tabernarios) qui opera in tabernis venditant. Fecem ciuitatum) Vt libro Epistolarū ad Quin-

tum Fratrem secundo, Apud illam perditissimam atque infimam fęcem populi propter Milonem suboffendit. Et libro Epistolarū primo, Noster autē status est hic, apud bonos iidē sumus quos reliquisti. apud sordem vrbis & fecem, multo melius q̄ reliquisti. Et in Pisonem, Innumerabilia q̄dā noua ex omni fece vrbis ac seruitio concitata. Vnde facta sit translatio nemini, vt arbitror, ignotum est. Quid est negocij) id est quanti laboris est, q̄ facile est. Summo cum imperio.) id est cum Imperio Consulari. Prætorum enim vt Consulum in prouinciis imperium summū semper habitum est. Facit credibile Flaccum fuisse Grecis & Asiaticis odiosum propter summū imperium quod in ea prouincia gerebat. Itaque eorum testimoniis credendum non esse, qui ad id testimonium paulo negocio impelli potuerunt. Mirandum vero est) Ironia est. Scriptura) Decumæ portorium) Vectigal apud Romanos veteres, ꝙ ex portu portorium, ꝙ ex aratione decumas, quod ex pastione scripturam appellari solitum in Commentariis pro Lege Manilia scripsimus latius. Morti) id est instar mortis quod dixit Cicero in libro de Officiis secundo, Patrocinio vero se vsos, aut clientes appellari mortis instar putant. Mos autem veterum erat, vt quum quid se maxime auersari significabant. id. vt mortem fugere dicebant. Inde heroes illi Achilles & Vlysses apud Homerum eos qui aliud in lingua promptum, aliud in pectore clausum haberent, se perinde odisse dicebant, vt portas inferorum. Præter speciem) In codicibus aliis melius scriptum est, præter spem. Nam paulo ante dixit, Egentes & leues spe largitionis & viatico publico priuata etiam benignitate perlectat. Præter terrorem & metum) Nam locupletes homines & graues, ne sibi aduersarentur, testimonij denunciatione Lælius deterruit. In ærario) Proponit Cicero, vt refutet q̄d dixerat aduersarius ciuitates in ærario. & in vectigalibus nihil habere tāq eas ciuitates Flaccus spoliauerit & exinaniuerit. In vectigalibus) i. ex pecunia ea quæ ex vectigalibus colligatur. Duę rationes) id est duobus modis pecuniā conficiūt Prætores in prouincia, aut mutuando pecuniam ex ærario vel priuatim, aut tributum imponendo. Neutrum fecisse Flaccū ostendit. Conficiendæ) id est colligendæ & accumulandæ. Vt contra Rullum ad Quirites, Permittitur infinita potestas innumerabilis pecunię conficiendę de vestris vectigalibus nō fruendis, sed alienādis. Versura). i. mutuatione. De hac voce scripsimus pro M. Fonteio. Falsas rationes) id est falsas supputationes, & vt vulgo loquūtur, falsos cōputos. In tabulas referre). i. scribere in tabulis, & vt dicūt, in registro. Ad Hypsęū) Is est, vt arbitror, P. Plautius Hypseus, qui Milonis cōpetitor Cōsulatus erat. Literæ Pompeii) Tum pręco Pompeii & Hypsei literas recitauit. His authoribus) Pōpeio & Hypseo. Dissolutā). i. malam & sceleratam, quæ veritatis honestatis & religionis vinculo colligata non sit.

Conficere pecuniā.

Licentiã impudentem) id est licentiã mentiendi impudenter. Nisi forte) Arguit a facilioribus. Facilius enim fuit, vt Græci inimicũ Flaccum, absentem, Lęlio impulsore fallerent, q̃ Pompeium amicum, presentem, nullo impulsore. Et tamen Pompeium fefellerũt. Cn. Pompeium) Cuius authoritas in ista prouincia excellebat, quam nuper & prędonũ & Regum bello liberauit. In L. Flaccum) qui propter ipsum nomen imperij in amore esse non potuerit.

Sed fuerint incorruptæ literæ domi, nunc vero quam habere auctoritatem, aut quã fidem possunt? Triduo lex ad Prætorem deferri, iudicum signis obsignari iubet, tricesimo die vix deferuntur, ne corrumpi tabulæ facile possint, idcirco lex obsignatas in publico poni voluit. At obsignantur corruptæ: quid refert igitur, tanto post ad iudices deferantur, an omnino non deferantur? Quid si testium studium cum accusatore sociatum est? tamen ne isti testes habebuntur? vbi est igitur illa expectatio, quę versari in iudiciis solet? nam antea cum dixerat accusator acriter & vehementer, cumque defensor suppliciter demisseque responderat: tertius ille erat expectatus locus testium, qui aut sine vllo studio dicebant, aut cum dissimulatione aliqua cupiditatis. Hoc vero quid est? vnà sedent, ex accusatorum subselliis surgunt, non dissimulant, non verentur. de subselliis queror? vna ex domo prodeunt.

Sed fuerint incorruptæ) Postq̃ visus est Cicero satis ostendisse Grecorum literis credendum non esse, id donat aduersario, vt ad sequẽtia sibi faciat transitum. Authore Quintiliano libro. vij. quasdam quęstiones exequi donare solemus & concedere. Neq; enim transire, ad alias

possimus, nisi omissis prioribus. Quod ipsum ita fieri oportet, non vt damnasse eas videamur, vel omisisse, quia possum⁹, etiã sine iis vincere. Incorruptæ).i.veræ. Domi).i.in Gręcia, vbi scriptę sunt. Triduo lex ad Prætorem deferri) Tabulas ab inquisitore scelerum rei repetũdarum Romam delatas, intra triduũ ad Prætorẽ deferri oportere lege cautum esse dicit. Hac quoq; ætate fieri videmus, vt in causis etiam priuatis, quæ appellari solet inquisitio, ad Iudices obsignata mittatur, nec ea petitori ante aut defensori committatur. At obsignantur corruptę) Tãq̃ aduersarii obiectio sit, non solum veras, sed etiã corruptas literas signis iudicum obsignari. Itaq; has nõ esse corruptas, propterea ꝙ vix tricesimo die, quàm Lælius ex Græcia rediit, hæ literæ ad Prętorem delatæ sint. Si testium studium) id est voluntas.i. si testis est amicus accusatori vel inimicus reo: ideoq; vt accusator reum damnari cupiat. Callistratus Iurisc. libro Digestoꝝ.xxij. de Testibus, Fidem testiũ non probat, qui vel ei inimici sunt, aduersus quem testimoniũ dicunt, vel amici ei, pro quo dant testimoniũ. Authore Cicerone pro M. Fonteio noluerunt ii qui iudicabant, hanc patere inimicitiis viam, quem quisq; odisset, vt eum testimonio posset tollere. Expectatio) testium, qui loco tertio dicebant. Quid enim dicturi essent, audita accusatione & defensione expectabatur. Nam si eorũ studiũ cũ accusatore sociatum est, quid dicturi sint, scitur non expectatur. Tertius ille erat) Testes nõ semper loco tertio interrogari solitos accepimus. Modo enim ante actionẽ causæ, modo in ipsa actione, sæpius post causæ actionem. Authore Asconio Pediano in causa Milonis testes citati sunt secundum legem, quæ iubebat, vt priusq̃ causa ageretur, per triduum testes audirentur. Cicero Actione in Verrem secunda, dicit, se daturum testes in ipsa actione, vt quum crimen explicauerit, ad id testes accõmodet. Faciam, inquit, hoc non nouũ, sed ab aliis qui nũc principes nostræ ciuitatis sunt, ante factũ, vt testibus vtar statim. Illud a me nouum iudices cognoscetis, ꝙ ita testes constituam, vt crimen totũ explicem. Vbi id interrogando, argumentis atq; oratione firmauero, tum testes ad crimen accõmodũ, vt nihil inter illam vsitatã accusationem atq; hanc nouã intersit, nisi ꝙ in illa tũ quũ omnia dicta sunt, testes dãtur: hic in singulas res dabũtur, vt illis quoq; eadem interrogandi facultas argumentãdi dicendiq; sit. Quibus verbis satis ostendit in accusatione vsi lata testes dicere solitos esse loco tertio. Cupiditatis) lędẽdi.s. Ex accusatorũ subselliis surgunt) Authore Cicerone pro Sex. Roscio nemo vtitur teste eo, qui de accusatoris subsellio surgit. Non dissimulant) cupiditatẽ. De subselliis q̃ror).i. de testibus ex accusatorũ subselliis surgentibus queror: quum illud grauius sit, ꝙ testes ex domo accusatoris prodeant. Paulus Iurisc. Digestis de testibus, Testis, inquit, eos quos accusator de domo produxerit, interrogari non placuit.

Accusatoris tabulæ de vitiis rei.

Testimonii quib⁹ dicere non liceat.

Testes quo loco dicãt testimoniũ.

Testes de domo accusatoris producti.

Si verbo titubarint, quo reuertantur non habebunt. An quisquam esse testis potest, quem accusator sine cura interroget ? nec metuat ne sibi aliquid quod ipse nolit, respondeat ? Vbi est igitur illa laus oratoris ? quæ vel in accusatore antea, vel in patrono spectari solebat ? Bene testem interrogauit, callide accessit, reprehendit: quo noluit, adduxit: conuicit, & elinguem reddidit. Quid tu istũ roges Læli, qui priusquàm hoc, te rogo, dixeris, plura etiam effundet, quàm tu ei domi ante præscripseris ? Quid ego autem defensor rogem ? nam aut oratio testium refelli solet, aut vita lædi, qua disputatione orationem refellam eius, qui dicit, dedimus ? nihil amplius in hominem dicendum est. Igitur cum oratio argumentationem non habet, quid dicam in ignotum ? Querendum est ergo & deplorandum, id quod iãdudum facio, de omni accusationis iniquitate. primum de communi genere testium. dicit enim natio minime in testimoniis dicendis religiosa. propius accedo. nego esse ista testimonia, quæ tu ipse psephismata appellas: sed & fremitum egentium & motum quendam temerarium Græculæ concionis. intrabo etiam magis, qui gessit, non adest: qui numerasse dicitur, non est deductus: priuatæ literæ nullæ proferuntur, publicæ retentæ sunt in accusatorum potestate: summa est in testibus, hi viuunt cum inimicis, adsunt cum aduersariis, habitant cum accusatoribus. verum hic tandem disceptationem & cognitionem veritatis, an innocentiæ labem aliquam aut ruinam fore putatis ? Multa enim sunt

Elinguis.

Psephismata.

eiusmodi Iudices, vt etiam si in homine ipso, de quo agitur, negligenda sint, tamen in imitatione atque in exemplo pertimescenda videantur.

Si verbo titubarint) Quintilianus libro.v. testes domi m ultu ante versandos, ac variis percontationibus, quales haberi ab aduersario solet, explorandos esse præcipiens, Sic fit, inquit, vt aut constent sibi, aut si quid titubauerint, opportuna rursus eius, a quo producti sunt, interrogatione velut in gradu reponantur. Quo reuertantur non habebunt) Nam sunt egêtes) Nec eos Lælius vllo viatico adiuturus sit, quo ipsi in Græciam reuertantur. Aut quo reuertantur) id est in quam domum. Quem accusator sine cura interroget) Nam si ex domo accusatoris testis prodeat, quid ipse dicturus sit, sciet accusator. Eum igitur accusator secure interrogabit, nec metuet, ne sibi respôdeat contra atque velit. Bene, testem interrogauit) Mimesis est. Imitatur enim verba ea quæ dici solebant in accusatoris aut patroni laudatione, qui diligenter testê interrogauerat. Quo noluit adduxit) In codicibus aliis scriptum est, quo voluit adduxit. Sed vtroque modo eadem est sententia, vt sit quo voluit accusator, aut quo noluit testis. Effundet) id est temere loquetur. Oratio) id est dictum & responsum. Vita lædi).i. vita ante acta reprehêdi, vt inde cognoscatur eos ad dicendû testimoniû non admittêdos. Quibus autê dicere testimoniû nô liceat, in lib. Digestorum.22. de testibus, abunde perscriptû est. Dedimus.) pecuniâ Flacco. Nihil amplius in hominê).i. vt in eius orationem nihil dici potest, ita nec in eius vitâ, quû ignotus sit. Argumentationê).i. refutationê, quæ argumentatione fiat. Accusationis) huius.s. Primû de cômuni genere testiû) Specialis côclusio est per enumerationê. Nam strictim & per capita repetit quæ ante dicta sunt. Primû vt auditores memoriæ mâdêt fidelius & tenacius quæ audiuerût, deinde vt ad audienda sequêtia præparêtur: Postremo vt ea simul collecta maiorê vim habeât, vt sunt argumenta ea quæ turba valent. Propius accedo).i. vltra dico. Quæ tu ipse psephismata appellas) Significat Cicero a Lælio psephismata sæpius appellata, & eam ob rem a se hanc græcâ dictionê in oratione latina vsurpatâ. Intrabo etiâ magis).i. interius accedam, & vt vulgo dicunt, ego dicam adhuc vltra. Qui gessit).i. per quem gestum est, vt pecunia daretur. Retentæ sunt) ad diem tricesimû. Summa) id est tota vis causæ. Vtrum hic tâdem) Sententia est. Vtrum putatis hos testes produci ad cognoscendam veritatem, an ad innocentem Flaccû opprimêdum. In conditione) In codicibus aliis melius scriptum est in imitatione, vt postea dicit, Ne periculosam imitationem exempli reliquis in posterum proderetis.

Titubat testis.

Si quē infimo loco natum, nullo splendore vitę, nulla cōmendatione famę defenderem, tamen ciuis a ciuibus communis humanitatis iure ac misericordia deprecarer, ne ignotis testibus, ne incitatis, ne accusatoris confessoribus, conuiuis, contubernalibus, ne hominibus leuitate Græcis, crudelitate barbaris, ciuem ac supplicem vestrum dederetis: ne periculosam imitationem exempli reliquis in posterū proderetis. Sed cū L. Flacci res agatur, cuius ex familia qui primus Consul factus est, primus in hac ciuitate COS. fuit: cuius virtute Regibus exterminatis, libertas in Rep. constituta est, quę vsq; ad hoc tempus honoribus, imperio, rerū gestarum gloria continuata permansit: cumq; ab hac perenni contestataq; virtute maiorū non modo non degenerauerit L. Flaccus, sed id qđ maxime florere in generis sui gloria viderat, laudē patrię in libertatem vindicādę Prętor adamauerit: in hoc ego reo ne quod perniciosum exemplum prodatur, pertimescā? in quo, etiam si quid errasset, omnes boni conniuendū esse arbitrarētur: quod quidem ego non modo postulo, sed cōtra Iud. vos oro & obtestor, vt totā causam q̄ maxime intētis oculis (vt aiunt) acerrime cōtemplemini. Nihil religione testatum, nihil veritate fundatū, nihil dolore expressum: contraq; omnia corrupta libidine, iracundia, studio, precio, periurio reperiētur. Etenim iā vniuersa istorū cognita cupiditate, accedā ad singulas querelas criminationesq; Græcorum. Classis nomine pecuniam ciuitatibus imperatam queruntur, quod nos factum Iud. confitemur: sed si hoc crimen est, aut in eo est, q;

Intētis ocu lis contem plari.

non licuerit imperare: aut in eo, q non opus fuerit nauibus: aut in eo, q nulla hoc Prętore classis nauigarit. Licuisse vt intelligas, cognosce quid me Consule Senatus decreuerit, cum quidem nihil a superioribus continuorum annorum decretis decesserit. SENATVSCONSVLTVM. Proximum est ergo, vt opus fuerit classe, nec ne, quęramus. vtrum igitur hoc Gręci statuent, aut vllę exterae nationes? an vestri Prętores? vestri Duces? vestri Imperatores? Equidem existimo in eiusmodi regione atq; prouincia, quę mari cincta, portibus distincta, insulis circundata esset, non solum pręsidii, sed etiam ornandi imperii causa nauigandum fuisse. Romanorum magnificētia.

Si quem infimo loco natum) Is esset homo, de quo ageretur. Est autem argumētum a fictione. A ciuibus) id est a vobis Iudices. Cuius ex familia) Is autem fuit Valerius Publicola. Praetor adamauerit) quū ad Pontem Miluium Allobroges cum comitatu deprehendit, seq; adiutorem C. Antonio Cos. prębuit in opprimendo Catilinę exercitu.
Quod quidem ego non postulo) vt in eo omnes boni conniueant. Nihil religione testatum) Nam ante negauit hęc psephismata iureiurando constricta esse. Nihil dolore expressum) id est nullus dixit testimonium, qui se a Flacco spoliatum doleret. Nam qui numerasse dicitur, non est deductus. Iam vniuersa istorum) Ad alia se transire dicit: quo fit oratio ipsa magis dilucida & auditores magis attēti. Classis nomine) id est in classem ędificandam. Queruntur) accusatores vel testes a Laelio producti. Aut in eo est quod non licuerit) Argumentum a remotione est, quo docet Flacco Prętori crimen non esse imperare pecuniam classis nomine. Quum quidem nihil) id est quum Senatus decreuerit secundum ea quę superioribus annis continuis decreuerat. Continuorum annorum) id est se continentium. Senatusconsultum) id est Senatusconsultum quod Cicerone Cos. factum est, quod hoc loco pręco recitauit. Id quod fuerit sciri non potest. Licet tamen conijcere eo aut mandatum aut certe permissum Pretoribus, vt prouincię ciuitatibus imperarent in classem & remiges pecuniam. Continui anni.
Portibus) id contra Grammaticorum pręceptū est, quibus portubus non portibus dici placet. Nauigandū fuisse) i. classem habēdā fuisse.

Hæc enim ratio ac magnitudo animorum in maioribus nostris fuit: vt cum in priuatis rebus, suisque sumptibus minimo contenti tenuissimo cultu viuerent, in imperio atque in publica dignitate omnia ad gloriam splendoremq; reuocarent, quæritur enim in re domestica continentiæ laus, in publica dignitatis. Quid? si etiã pręsidii causa classem habuit? quis erit tam iniquus, qui reprehendat? Nulli erant prędones. quid? nullos fore quis præstare poterat? Minuis, inquit gloriam Pompeii: immo tu auges molestiam. Ille enim classes prædonum, vrbes, portus, receptacula sustulit: pacem maritimam summa virtute atque incredibili celeritate confecit: illud vero neq; suscepit neq; suscipere debuit: vt si qua vspiam nauicula prædonum apparuisset, accusandus videretur. Itaq; ipsę in Asia, cum omnia iam bella, terra marique confecisset, classem tamen iisdem istis ciuitatibus imperauit, quod si tum statuit opus esse, cum ipsius pręsentis nomine tuta omnia & pacata esse poterant, quid cum ille decessisset, Flacco existimatis statuendum & faciendum fuisse? Quid nos hic? nonne ipso Pompeio auctore, Syllano & Murena Coss. decreuimus, vt classis in Italia nauigaret? nonne eo ipso tempore, cum L. Flaccus in Asia remiges imperabat, nos hic in mare superũ & inferum sestertiũm ter & quadragies rogabamus? quid postremo anno? nonne M. Curio & P. Sextilio Quęstoribus pecunia in classem est erogata? quid? hoc omni tempore equites in ora maritima non fuerunt? Illa est enim gloria diuina Põpeii: primum prędones eos, qui tum cum illi bellum

maritimum gerendum datum est, toto mari dispersi vagabantur, redactos esse omnes in potestatem.

Praestare) id est promittere, & verum efficere, id est vt vulgo dicunt, quis auderet dicere? Gloriam Pompeij) qui prędonibus mare purgauit. Tu auges molestiam) quam ei tu facias, si putes reprehendēdum, si vspiam prædonum nauicula apparuisset. Receptacula) Receptaculum dicitur locus in quem se improbi homines recipiunt. Vt in L. Pisonem, Arma in templo Castoris, O proditor templorum omnium, vidente te constituebantur ab eo latrone, cui templum illud fuit te Consule arx ciuium perditorum, receptaculum veterum Catilinæ militum, castellum forensis latrocinij, bustum legum omnium ac religionum. Receptator locus dicitur pro Milone, Sustinuisset hoc crimen primum ipse ille latronum occultator & receptator locus. Receptatores etiam homines dicuntur, apud quos fures & latrones se recipiunt. Recelatores vulgo appellant. Martianus Iurisconsul. libro Digestorum. xlvij. de Receptatorib⁹, Pessimum, inquit, genus est receptatorū, sine quibus latere nemo diu potest. Et pręcipitur vt perinde puniantur atque latrones. Pacem maritimam) id est in mari pacem eiectis piratis confecit. Vt maritimum bellum dixit pro lege Manilia, Ab eodem Cn. Pompeio omnium rerum egregiarum exempla sumant, qui quo die a vobis maritimo bello prępositus est Imperator, tanta repente vilitas annonę ex summa inopia & caritate rei frumentarię cōsecuta est, vnius spe & nomine, quantam vix ex summa vbertate agrorum diuturna pax efficere potuisset. Pacem confecit) id est fecit & absoluit. Conficere bellum contra dicitur, pro eo quod est belli finem facere. Incredibili celeritate) id est quadraginta dieb⁹. De piratis) quos Pompeius persecutus leges accipere coegit. Plura sunt pro lege Manilia, & apud Plutarchum in vita Cn. Pompeij Ipse in Asia) A minori ad maius probat opus fuisse classe, quū in Asia Flaccus Pretor erat.

Receptaculum.

Receptato locus, & homo.

Maritimū bellum & pax.

Conficere bellum & pacem.

Decessisset) ex Asia. Hic) id est Romę & in Italia. Syllano & Murena Coss.) qui post Ciceronem proximi fuerunt. Remiges imperabat) id est pecuniam in classem & remiges. Superum) id est Adriaticū, & inferum, id est Tyrrhenū. Sestertiū ter & quadragies) id est ex moneta nostra scutatorum amplius centum millia. De hoc genere dicendi apud Budęum plura legere possis. Rogabamus) Non imperabamus sed rogabamus. Nam deuictis bello imperatur, ciues vero rogantur. Postremo) id est superiore. M. Curio erogata) id est a M. Curio rogata & impetrata. Rogare & erogare distant quantum orare & exorare. Bellum maritimū) quod ei lege Gabinia aduersus piratas mandatum est. Syriam esse nostram) Eam enim & Ciliciam Regi Tigrani Pompeius ademit, vt ait T. Liuius libro. ci.

Erogare.

Deinde Syriam esse nostram, Ciliciam teneri, Cyprum per Ptolemęũ Regem nihil audere, præterea Cretam Metelli virtute esse nostram, nihil esse vnde proficiscantur, nihil quo reuertantur: omnes sinus, promontoria, littora, insulas, vrbes maritimas claustris imperii nostri contineri. Q; si Flacco Prætore nemo in mari prędo fuisset, tamen huius diligentia reprehẽdẽda nõ esset. idcirco enim, ꝙ hic classem habuisset, existimarem non fuisse. Quid si L. Eppii, L. Agrii, C. Cestii Equitũ Ro. huius etiã clarissimi viri Cn. Domitii, qui in Asia tũ Legatus fuit, testimonio doceo, eo ipso tẽpore, quo tu ipse negas classem habẽdam fuisse, complures a prædonibus esse captos? tamen Flacci consilium in remigibus imperãdis reprehẽdetur? quid si etiã occisus est a piratis Adramitenus homo nobilis, cuius est fere nobis omnibus nomen auditũ, Acinas pugil Olympionices? hoc est apud Gręcos (quoniã de eorũ grauitate dicimus) prope maius & gloriosius, q̃ Romę triumphasse. At neminẽ cepisti. q̃ multi orę maritimę clarissimi viri præfuerunt, qui cũ prædonem nullũ cepissent, mare tamen tutum pręstiterunt? Casus est enim in capiendo, locus, euentus, occasio: defendẽdi facilis est cautio, non solum latibulis occultorum locorum, sed etiam tempestatum moderatione & cõuersione. Reliquũ est, vt quęratur, vtrum nostra ista classis cursu & remis, an sumptu tãtum & literis nauigarit. Num igitur negari potest, cuius rei cuncta testis est Asia, bipertito classem distributam fuisse? vt vna pars supra Ephesum, altera infra Ephesum nauigaret?

Olympionices.

Syriam terrarum maximam quondam fuisse, Plinius capite duodecimo libri quinti author est. De qua ibidem plura scribit. Cyprum per Ptolemæum Regem nihil audere. Cyprus in Ptolemęorum ditionem Romanis fauentibus concessit. Hic Ptolemęus Cleopatræ patruus Cypri Rex vltimus fuit. Nam quũ P. Clodius in piratas incidisset, ad Ptolemæum misit orans vt se redimeret. Rex autem precium misit ita exiguum, vt piratæ Regi id remiserint, & Clodium sine vllo precio dimiserint. Itaq; Clodius factus Trib. pleb. cum populo Romano egit, vt Ptolemęus aduersus Romanos bene de se meritos ingratus multaretur, eiusque bona publicarentur. Eam ob causam Catonem missum esse in Cyprum, vbi Ptolemęus intellexit, veneno sibi mortem consciuit. Regijs opibus diuenditis, Cyprus facta est populi Romani prouincia. Author est Strabo libro quartodecimo. Quod Cyprus per Ptolemęum Regem nihil auderet, causa erat, quod populi Romani aut Pōpeii beneficio Ptolemæus Cypro potiretur. Metelli virtute) Q. Metellus, vt dixi, deuictis Cretensibus Creticus cognominatus est, vt est apud T. Liuium libris. xcix. & c. Existimarem non fuisse) prędones in mari scilicet. Huius etiam clarissimi viri) Significat Cn. Domitium fuisse ex iudicibus in hac causa. Is autem Cn. Domitius est, qui postea in causa Milonis quęsitor fuit. Tum Legatus fuit) Fuit autem, vt arbitror, Legatus L. Flacco. Pretores enim quum in prouincia erāt, Legatos habebāt. Vt M. Cicero Quinto fratri Prętori Asiam administranti, q; Flacco successit, tres fuisse Legatos scribit libro epistolarũ primo ad eundem fratrem. Adramitenus) Acinas ex Adramiteo Asię oppido, qui Pedasus antea dictus est, vt ait Plinius lib. quinto. Olympionices) id est Olympiorum victor. Vt in libro Tusculanarum quæstioniũ primo, Quum Rhodius Diagoras Olympionices nobilis vno die duos filios suos victores Olympiæ vidisset, prope maius & gloriosius. Idem in libro secundo dicit vti Olympiorum victoria Græcis Cōsulatus ille antiquus videatur. Lex illa apud Gręcos veteres fuit, vt est in libro de inuentione secundo, Qui tyrannum occiderit, Olympionicarum pręmium capito, & quam volet sibi rem a magistratu sibi deposcito, & magistratus ei cōcedito. Iccirco Acinacis nomē permultis auditũ est. In capiēdo). i. vt q orę maritimę pręest, prędones capiat. Defendēdi). i. vt se prędo defendat, ne capiatur. Facilis est cautio). i. facile est cauere. Latibulis occultorũ locorũ) Nā quũ in locis occultis prædo latet, nō facile inuenitur. Tempestatũ) Tempestatē in partē vtrāq; dici alias admonuimus. Moderatione). i. tranquillitate. Cōuersione) .i. sęuitia & maris inclęmētia. Sumptu tantũ & literis). i. quod tantũ expensa & soluta pecunia Flacco sit, nec vllā classem ædificandam curauerit. Bipertito). i. in duas partes. Vt tripertito dixit libro Tusculanarum quęstionum, v. At diffidat necesse est, qui bona diuidit tripertito.

P. Clodius captus a piratis.

Ingratitudo.

Ptolemęi Cyprii bona publicata.

Legati Pretorũ.

Adramiteum.

Olympionices.

Tyrānidæ pręmium.

Bipertito. Tripertito.

†Hemo Hac classe M.Crassus vir amplissimus ab Aeno in Asiam, his nauibus Flaccus ex Asia in Macedoniam nauigauit. In quo igitur Prætoris est diligentia requirenda? in numero nauium, & in descriptione æquabili sumptus: dimidium eius, quo Pompeius erat vsus, imperauit: non potuit parcius. Descripsit autem pecuniam ad Pompeii rationem, quæ fuit accommodata L. Syllæ descriptioni, qui cum omnes Asiæ ciuitates pro portione in prouincias descripsisset, illam rationem in imperando sumptu & Pompeius & Flaccus secutus est, neque est adhuc tamen ea summa completa, non refert vero. Quid lucretur? cũ enim genus imperatæ pecuniæ suscipit, id quod tu crimen esse vis, confitetur. Qui igitur probari potest in ea pecunia non referẽda, crimen sibi ipsum facere, in qua crimẽ esset nullum, si referret? At enim negas fratrem meum qui L. Flacco successerit, pecuniam vllam in remiges imperasse. Equidem Q. fratris mei laude delector, sed aliis magis grauioribus atq; maioribus. Aliud quiddam statuit, aliud vidit. Existimauit quocunq; tempore auditum quid esset de prædonibus, q̃ vellet subito se classem comparaturum. Denique hoc primus frater meus in Asia fecit vt hoc sumptu remigum ciuitates leuaret. Crimen autem tum videri solet, cum reliquis sumptus instituit eos, qui antea non erant instituti, non cum successor aliquid immutat de institutis priorum. Flaccus quid alii postea facturi essent scire non poterat, quid fecissent videbat. Sed quoniam de communi totius Asiæ crimine dictum est, aggrediar iam ad singulas ci-

uitates, ex quibus sit sane nobis prima ciuitas Aemonensis.

Ab Aeno)in codicibus alijs mihi videtur scriptum melius, ab Hæmo. Est autem Hæmus Thraciæ promontorium. Sed Ænű ab Ænea profugo in Thracia conditum Pomponius Mela libro secundo scribit. Hęmus. Ænum.

Prætoris diligentia requirenda.) quod satis diligens Prætor Flaccus non fuerit, vel in cognoscendo quanta classe opus fuerit, vel in æquabili sumptus descriptione. In numero nauium)quod nimis multas naues ædificandus curauerit. In descriptione æquabili sumptus) Describere sumptum, & describere pecuniam hoc in loco Cicero dicit, pro eo quod est describere quantum vnaquęque ciuitas debeat soluere: vt in exigendis tributis fieri solet. Aequabilis autem descriptio mihi videtur dici ea, quę fit secundum descriptiones ante factas, vt sit descriptionum superiorum æquabilis quędam secundum proportionem obseruatio. Vt fortuna æquabilis quę non mutatur a Cicerone dicitur in oratione post reditum ad Quirites. Homini nihil est magis optãdum, quam prospera, æquabilis, perpetuaque fortuna. Dimidium eius) Ostendit primum diligentiam Flacci in nauium numero, deinde in æquabili sumptus descriptione requirendam non esse. Quo Põpeius erat vsus) Nam Pompeius in Asia, quum omnia iam bella terra marique confecisset classem tamen ijsdem ciuitatibus imperauit: vt ante dictum est. Num potuit parcius?) Melius legatur, Non potuit parcius. Ad Pompeij rationem)id est secundum Pompeii descriptionẽ. Describere sumptum.

Qui quum omnes Asiæ ciuitates) Arbitror tum fuisse quum Sylla post Præturam in Cappadociam cum exercitu missus est, vt Ariobarzanem in regnum reduceret, Inde enim redeuntem Syllam Censorinus repetundarum accusauit, quod ex amicorum sociorumque regno magnam contra legem pecuniæ vim compilasset, vt in eius Syllæ vita Plutarchus scribit. In prouincias) id est in partes. Ea summa) quam Flaccus imperauit. Non refert) in tabulas rationum. Est autem aduersarij obiectio. Quid lucretur)id est quantum pecuniæ confecta classe supersit. Genus imperatæ pecunię)id est pecuniam in generali imperatam. Qui igitur probari potest) Argumentum a consequentibus est, ad hanc sententiam, Si referret quantum lucretur, crimen nullum esset: si igitur non referat, crimen ne sit. Qui L. Flacco successerit) Q. Ciceronem fratrem in Asia per triennium cum summa innocentia Prætorem fuisse est in libro epistolarũ M. Tullij ad eundem Q. fratrem primo. Sed alijs magis) Delector, inquit, hac laude Quinti fratris, sed magis delector alijs eius laudibus, quæ sunt grauiores. Quid fecissent) Prętores ij qui ante se Asiam administrauerant. L. Sylla repetundarum reus. Q. Cicero Prętor.

Citat præco voce maxima Legatos Aemonenses. Procedit vnus Asclepiades, prodeant. Etiam ne præconem mentiri coegisti? est enim credo is vir iste, vt ciuitatis nomen sua auctoritate sustineat? Damnatus turpissimis iudiciis domi, notatus literis publicis: cuius de probris, adulteriis ac stupris extant Aemonensium literæ: quas ego non solum propter longitudinem, sed etiam propter turpissimam obscœnitatem verborum pr͛etereundas puto. Dixit publice datum drachmarum. CC. & VI. millia. dixit tantum, nihil ostendit, nihil protulit, sed adiunxit id, quod certe quoniam erat domesticum, docere debuit, se priuatim drachmas CCVI dedisse, quantum sibi ablatum homo impudentissimus dicit, tantum nunq̃ est ausus vt haberet, optare. Ab Aulo Sextilio dicit se dedisse & a suis fratribus. Potuit dare Sextilius: nam fratres quidem consortes sunt mendicitatis. Audiamus igitur Sextilium. Fratres deniq; ipsi prodeant: q̃ volent impudenter mentiantur, & quod nunq̃ habuerint, dedisse se dicant: tamen aliquid fortasse coram producti dicent, in quo reprehendantur. Non deduxi, inquit, Sextilium. Cedo tabulas, non deportaui. Fratres saltem exhibe, non denunciaui. Quod ergo vnus Asclepiades, fortuna egens, vita turpis, existimatione damnatus, impudentia atque audacia fretus, sine tabulis, sine auctore legerit, id nos quasi crimen aut testimonium pertimescamus? Idem laudationem, quam nos ab Aemonensibus Flacco datam proferebamus, falsam esse dicebat, cuius quidem laudationis iactura exoptanda nobis fuit

Dedisse a Sextilio.

nam vt ſignum publicum inſpexit pręclarus iſte auctor ſuæ ciuitatis, ſolere ſuos ciues cæterosq; Græcos ex tempore, quod opus ſit, obſignare, dixit, Tu vero tibi habeto iſtam laudationem: nec enim Aemonenſium teſtimonio Flacci vita & dignitas nititur. das enim mihi, quod hæc cauſa maxime poſtulat, nullam grauitatem, nullam conſtantiam, nullum firmum in Græcis hominibus conſilium, nullam denique eſſe teſtimonii fidem.

Citat pręco) ad dicendum teſtimonium. Mentiri) qui quum multos citauerat, Aſclepiades vnus prodierit. Vt ciuitatis nomen &c.) id eſt vt vulgò loquuntur, vt ciuitatem ſuam repræſentet. Damnatus turpiſſimis iudiciis.) Lege Iulia de vi cauetur, ne in reum dicere teſtimonium liceat ei qui teſtimonio publico damnatus ſit, vt ait Calliſtratus Iuriſconſult. libro Digeſtorum. xxij. de teſtibus, qui idem negat ad fidem teſtimonii admittendos homines propter notam vitæ ſuæ & infamiam. Eodem in loco Papinianus non putat adulterii damnato licere vt dicat teſtimonium. Literis publicis.) id eſt ſtygmatis, aut re vera literis Aemonenſium, quas extare Cicero dicit. Propter longitudinem) id eſt quia longę ſunt & prolixæ. Datum) Quid ſi legas, data? Drachmarum) Drachmam valere tres denarios turonicos & ſemiſſem eſt apud Budæum. Eſt autem Græcorum pecunia Nihil oſtendit) ne tabulas quidem. Domeſticum) id eſt priuatum, & domo prolatum. Priuatim) id eſt vt loquuntur, pro parte ſua.

Teſtimonijs quib⁹ non liceat dicere.

Lõgitudo literarũ.

Drachma.

Drachmarum) drachmas legẽdum eſſe arbitror. Impudẽtiſſimus) id eſt mendaciſſimus. Ab A. Sextilio dicit ſe dediſſe) id eſt collegiſſe & dediſſe. vel ſubauditur acceptum mutuo, vt ſic dicit ſe dediſſe non de ſuo, ſed acceptum ab A. Sextilio. Cedo.) id eſt produc & exhibe.

Dare a Sextilio.

Legerit) collegerit & coegerit. Laudationẽ) quã in gratiam Flacci Aemonenſes publice miſerant. Iactura) quod Flacco nihil proſit, quod eam falſam Aſclepiades dicat. Id autem artificioſum eſt, vt quod ab aduerſario dictum ſit, id ad vtilitatem ſuam orator cõuertat. Signum) Id per diminutionem ſigillum vulgatius appellant. Præclarus iſte author) Ironia eſt. Ex tempore) id eſt cauſa temporis, ſeruiẽdo tempori, vt vulgo dicunt, ſecundum exigentiam temporis.

Ex tẽpore.

Nisi vero hactenus ista formula testimonii atq; orationis tuæ describi ac distingui potest. vt Flacco absenti aliquid ciuitates tribuisse dicantur, Lælio præsenti, per se agenti, vi legis, iure accusationis, opibus præterea suis terrenti ac minanti, nihil temporis causa scripsisse aut obsignasse videantur. Equidem in minimis rebus sæpe res magnas vidi Iudices deprehendi ac teneri, vt in hoc Asclepiade. Hæc quæ est a nobis prolata laudatio, obsignata erat creta illa Asiatica, quæ fere est omnibus nota nobis, qua vtuntur omnes non modo in publicis, sed etiam in priuatis literis, quas quotidie videmus mitti a publicanis, sæpe vnicuique nostrum. Neque enim solum testis ipse signo inspecto, falsum nos proferre dixit, sed leuitatem totius Asiæ protulit, de qua nos & libenter & facile concedimus. Nostra igitur laudatio, quam ille temporis causa nobis datam dicit, datam quidem confitetur, consignata creta est: in illo autem testimonio, quod accusatori dicitur datū, ceram esse videmus. Hic ego Iudices, si vos Aemonensium decretis, si cęterorum Phrygum literis permoueri putarem, vociferarer: & quantum maxime possem, contenderem, testarer Publicanos, excitarem negociatores, vestram etiam conscientiam implorarem, cera depressa, confiderem totius testimonii fictam audaciam manifesto comprehensam atque oppressam teneri: nunc vero non insultabo vehementius, nec volitabo in hoc insolentius, neque in istum nugatorem tanquam in aliquem testem inuehar, neq; in toto Aemonensium testimonio, siue hic confictum

In minimis rebus sæpe res magnę deprehēdun tur.

Creta Asiatica.

est vt apparet, siue missum domo est vt dicitur, commouebor. Etenim quibus ego istam laudationem remittam, quoniam sunt (vt Asclepiades dicit) leues, horum testimonium non pertimescam. Venio nunc ad Dorylensium testimonium, qui producti tabulas se publicas ad speluncas perdidisse dixerunt.

Nisi vero hactenus &c.) Ironia est, qua probat Aemonensium laudationem Flacci credibilem esse eorundem in Flaccum testimonio nõ esse credendum. Vi legis) qua Flacci iudicium constitutum est. Tẽporis causa) Id ante dixit, Ex tempore. Hęc quæ est a nobis prolata) Alia ratione ostendit Aemonensium laudationem veram esse, eorum literas quas in Flaccum Asclepiades profert, falsas esse & corruptas, & Romæ apud D. Lælium scriptas. Creta illa Asiatica) Cera viridi põtifices, cera flaua Reges in obsignandis literis publicis vti solent. Acceditq; literis authoritas a ceræ qualitate. Vt si literas regias publicas cera rubra aut viridi obsignatas videas, corruptas existimes. Hæc laudatio Aemonensium Creta illa Asiatica obsignata est, literę de Flacci testimonio cera obsignatæ sunt. Itaque fidem & authoritatem amittunt. Creta illa Asiatica) Mos erat vt Asiatici creta Asiatica literas suas siue publicas siue priuatas consignarent, quemadmodum apud maiores nostros regiæ literæ publicæ farina macerata, quam pastam vulgo appellant, obsignabantur, quales multas signis integris in cœnobio Diui Germani de Pratis vidi. In quo eodem cœnobio vidi literas vetustissimas in cortice Iuniperi scriptas. A publicanis) qui sunt in Asia. Neque enim testis ipse.) Arbitror legendum esse, Neque enim solum testis ipse &c. Ne pugnet cum eo quod ante dixit, Idem laudationem, quam nos ab Aemonensibus Flacco datam proferebabamus, falsam esse dicebat. Ceram esse videmus) Significat has literas in domo Lælij scriptas, & cera obsignatas, quia cretam Asiaticam Lælius domi non habebat. Testarer) id est testes vocarem. Negociatores) qui in Asia tum erant. Vestram etiam scientiam) id est vestram cognitionem. In codicibus aliis scriptum inuenio, vestram etiã conscientiam. Quæ lectio etiam aspernanda non est. Venio nunc ad Dorylensium testimonium) Ad alia testimonia refutanda venire se dicit, quo fiat oratio magis dilucida, & magis attenti auditores. Dorylaum esse Phrygiæ oppidum Plinius libro quinto scribit. Inde Dorylenses.

Cera obsignare.

Creta obsignatę literę.

Regię literæ.

Dorylaũ.

O pastores nescio quos cupidos literarum, siquidem nihil istis præter literas abstulerunt. sed aliud esse causæ suspicamur, ne forte isti parum versuti esse videantur: pœna est, vt opinor, Dorylai grauior, q̃ apud alios, falsarum & corruptarum literarum. si veras protulissent, criminis nihil erat: si falsum, erat pœna. bellissimum putarunt, dicere amissas. Quiescant igitur & me hoc in lucro ponere, atque aliud agere patiantur. Non sinunt. supplet enim ille nescio quis, & priuatim dicit se dedisse. hoc vero ferri nullo modo potest: quia de tabulis publicis recitat, his quæ in accusatoris potestate fuerunt, non debet habere auctoritatem. sed tamen iudiciũ fieri videtur, cum tabulę illę ipsę cuiusquemodi sunt proferũtur: cum vero is, quem nemo vestrũ vidit vnq̃, nemo qui mortalis esset, audiuit, tantũ dicit, dedi, dubitabitis Iudices, quin ab hoc ignotissimo Phryge nobilissimum ciuem vindicetis? Atq; huic eidem nuper tres Equites Ro. honesti & graues, cum in causa liberali eum qui asserebatur, cognatum suum esse diceret, non crediderunt. qui hoc euenit? vt qui locuples testis doloris & sanguinis sui nõ fuerit, idem sit grauis auctor iniuriæ publicæ? Atque hic Dorylensis nuper cum efferretur, magna frequentia consessuq; vestro, mortis illius inuidiam in L. Flaccum Lęlius conferebat. Facis iniuste Læli, si putas periculo nostro viuere tuos contubernales: præsertim quod tua negligẽtia factum arbitremur. homini enim Phrygi, qui arborem fici nunquam vidisset, fiscinam ficorum obiecisti: cuius mors te ex aliqua parte releua-

Ponere in lucro.
Aliud agere.
Cuiusquemodi.
Periculo nostro viuere.
Arbor fici

uit : edacem enim hospitem amisisti. Flacco vero quid profuit ? qui valuit tādiu dum huc prodiret, mortuus est aculeo iam dimisso ac dicto testimonio.

O pastores) Testium mendacium irridet. Criminis nihil erat) in
illis tabulis Dorylensium nihil erat,qd̄ Flaccum lęderet. Hoc) ꝙ li-
teras sibi a pastoribus ablatas dixerūt. In lucro).i.ad causę meę vtili-
tatem. Non sinūt)me hoc in lucroponere,& aliud agere. Supplet).i.
deficiētibus iis qui se dedisse dicerent,se dicit priuatim dedisse. Aut sup
plet.i.loco tabularū publicarum ad speluncas perditarum alias tabulas
profert. Quę in accusatoris potestate fuerūt) Nam triduo ad Prætorē
eas deferri oportebat,vt ante dictum est. Sed tamen indicium) Obie-
ctio aduersarij est. Tantū dicit).i non probat. Nobilissimū ciuem).i.
Flaccum vobis notissimum.Nobilem pro noto dici Nonius Marcellus
multis probat. In causa liberali) in qua de alicuius libertate aut ser- Liberalis
uitute agebatur.Sed a meliore facta appellatio est. Asserebatur) id est causa.
in libertatem vindicabatur. Non crediderunt) nam eum seruū iudi-
cauerunt. Locuples) id est cui credi oporteat. De teste locuplete alio
in loco scripsimus. Sanguinis sui) id est cognati sui. Author iniurię Author
publicę) id est cui committatur,vt vindicet iniuriam publicam, quæ- iniurię.
rendo de L. Flacco.Vt postea,Si hunc habent authorem Tralliani do-
loris sui. Efferretur) Efferri proprie dicuntur cadauera mortuorum,
vt ait Donatus in And.Terentij. Mortis illius inuidiam.) qd̄ Flacci
operà hunc necatum esse Lælius diceret. Periculo nostro)id est ad no
strum periculum.vt nos suis testimoniis opprimant. Tuos contuber-
nales) Hoc verbo significat eorū testimoniis credendum non esse,ꝙ de
domo accusatoris producti sint. Qd̄ tua negligentia)Lælii enim ne-
gligentia factum putat Cicero,vt Dorylensis hic moreretur. Arborē
fici) Ficus cuius generis atq; declinationis sit,siue pro fructu,siue pro Ficus.
arbore,inter grammaticos disceptatio est. Hoc in loco tam pro arbore
q̄ pro fructu Cicero dicit in secunda declinatione. Fiscinam ficorum)
Fiscina & fiscella,spartea esse vtensilia ad maioris summę pecunias ca- Fiscina.
piendas ,Asconius Pedianus scribit . Vtensile rusticum esse M. Var-
ro significat libro de re Rustica primo, Quæ,inquit,nasci in fundo ac
fieri a domesticis poterunt,eorum ne quid ematur,vt fere sunt,quę ex
viminibus & materia rustica fiunt,vt corbes,fiscinæ, tribula,mallei, &
rastelli. Valuit) id est sanus fuit . Ostendit autem credibile non esse
Flacci opera hunc Dorylensem occisum esse . Aculeo iam dimissò.)
id est postq̄ dicendo testimonio tantum nocuit , quantum potuit. Est
autem translatio ab apibus sumpta.

Columen actionis. At istud columen actionis tuę Mithridates, posteaq̃ biduũ retẽtus testis a nobis, effudit, q̃ voluit omnia, reprehẽsus, conuictus, fractusq; discessit: ambulat cũ lorica: metuit homo doctus & sapiens, ne L. Flaccus nunc se scelere alliget, cũ iam testẽ illũ effugere non possit, vt qui ante dictũ testimoniũ sibi tẽperarit, cũ tamen aliquid assequi possit, is nũc id agat vt ad falsum auaritiæ testimoniũ, verũ etiã maleficii crimen adiungat. Sed de hoc teste, totoq; Mithridatico, disseruit & subtiliter & copiose Q. Hortensius: nos vt instituimus, ad reliqua pergamus. Caput est omniũ Græcorũ concitandorũ, qui cũ accusatoribus sedet. Heraclides ille Tennites, homo ineptus & loquax, sed (vt sibi videtur) ita doctus vt etiã magistrum aliorũ se esse dicat: & qui ita sit ambitiosus, vt oẽs vos nosq; quotidie persalutet? Tenni vsq; ad illam ætatẽ in Senatũ venire non potuit. & qui se artẽ dicẽdi traditurũ etiã cęteris profitebatur, ipse om̃ibus turpissimis iudiciis cõuictus est. Pari felicitate vna Legatus venit Nicomedes, qui neq; in Senatum vlla conditione peruenire potuit, & furti & pro socio damnatus est, nam princeps Legationis Lysanias adeptus est ordinem Senatorium, sed cũ Rẽpublicã nimiũ amplecteretur, peculatus damnatus & bona & Senatoriũ nomen amisit. Hi tres etiã ærarii nostri tabulas falsas esse voluerunt. nam seruos nouẽ se professi sunt habere, cum omnino sine comite venissent.

Scelere se alliget.

Furti & pro socio damnat⁹.

Columen & Colũnæ. Columen). i. sustẽtatio & decus quasi culmen, inde columnę authore Donato appellatę sunt. Terẽtius in Phormione, Oh bone custos salue columen vero familię. Cui cõmendaui filium hinc abiens meũ. Cicero

Actione in Verrē .v. Timarchides autē columen familiæ vestrę premit fauces defensionis tuæ. A columna columellas seruos maiores domus apud veteres appellatos fuisse Donatus probat illo Lucilij dicto, Seruus neq; infidus domino, neq; inutilis cuiq, Lucilii columella, hic situs est Tubero. Biduū retentus) quum interrogaretur. Effudit).i. temere & inconsiderate dixit. Homo doctus.) Ironia est. Se scelere alliget).i. obliget se scelere ipsum Mithridatē credēdo. Quū iam testē &c.) Ostendit Cicero nō esse verisimile Flaccū Mithridati fecisse insidias. Effugere) Iam eñ effudit Mithridates quę voluit omnia. Aliquid assequi possit) ne cōtra se testimoniū diceret Mithridates. Potuisset q̄ possit scriberetur cohęrētius. Auaritię).i. repetūdarum. Maledicti) Nā Mithridatis cędes, si eū Flaccus necasset, in hac causa maledictū esset. De ea enim qstio hęc cōstituta nō esset. Maledictū quid sit, alio loco docuimus. Q. Hortensius.) qui cū Cicerone L. Flaccū defendit. Columellæ.

Tennites) Tennis ex Æolicis vrbibus est, vnde Hermagoras fuit is quide dicendi arte conscripsit, vt author est Strabo lib.13. Inde Tennites gentile nomen. primę declinationis. Ambitiosus) .i. glorię cupidus. Persalutet) vel vt multos amicos habere videatur, vel vt a nobis inuicē salutetur. Tenni vsq; ad illā ætatē &c.) In cōtēptū iudicib⁹ & odiū adducit Heraclidem. Eū enim ita ineptū & stultū & improbum fuisse dicit, vt tā grandi ætate Senator adhuc factus nō sit In Senatum venire dicit pro eo qđ est Senatorē fieri: vt in ciuitatē venire, pro ciuitate donari sępe dicit pro L. Cornelio Balbo. Omnibus turpissimis) Id dicēdi genus, quāuis cōtra grāmaticoꝝ pręceptionem sit, Ciceroni tamen infreqūes omnino nō est. Iudiciis cōuictus est).i. iudicatus est. Qua ratione ostēdit eū bonū rhetorē nō esse. Causas eñ oratores agebant. Et pro socio) Cicero pro Sex. Roscio de violata societate a T. Roscio dicens, Recte, inquit, maiores, eum qui sociū fefellisset, in viroꝝ bonoꝝ numero nō putarūt haberi oportere. Quū Rēpublicā nimiū amplecteretur).i. nimiū diligeret. Vt pro Milone, Occidi nō Sp. Meliū, qui annona leuanda, iacturaq; rei familiaris, quia nimis amplecti plebē putabatur, in suspicionē incidit regni appetēdi. Sed ita Rēpublicā Lysanias amplectebatur, vt eā spoliaret. Peculatus) Peculatum definit Labeo, vt sit pecunię publicę aut sacrę furtū. vt ait Paulus Iurisc̄sult⁹ lib. Digestoꝝ. 48. ad legē Iuliam peculatus. Peculatus pœna, vt eodē in loco Vlpianus tradit, aquę & ignis interdictionē cōtinet, in quā hodie successit deportatio. Porro qui in eū statū deducitur, sicut omnia pristina iura, ita & bona amittit. Ideo dicit Cicero damnatū Lysaniā, & bona & Senatorium nomen amisisse. Hi tres) Heraclides, Nicomedes, & Lysanias. Ærarij nostri tabulas) Apud scribas ærarij professi sunt se Romam ad dicendū testimoniū cū seruis nouem venisse, quo ipsis maior pecunia pro itinere & viatico numeraretur.

Tennis. Venire in Senatū. Omnibus turpissimis. Cōuictus iudiciis. Socium fallere. Amplecti plebem. Peculatus

Decreto ſcribendo primum video affuiſſe Lyſaniã, cuius fratris bona, quòd is populo non ſoluebat, Prætore Flacco publice venierunt. Præterea Philippus eſt Lyſaniæ gener & Hermobius, cuius frater Poles item pecuniæ publicę eſt condemnatus. Dicũt ſe Flacco & iis qui ſimul eſſent, drachmarum XV. milia dediſſe: cum ciuitate mihi res eſt, acerrima & conficientiſſima literarum, in qua nummus moueri nullus poteſt ſine quinque Prætoribus, tribus Quęſtoribus, quattuor Menſariis, qui apud illos a populo creantur. Ex hoc tanto numero deductus eſt nemo: & cum illam pecuniam nominatim Flacco datam referant, maiorem etiam aliquam, cum huic iidẽ darent, in ædem ſacram reficiendam ſe perſcripſiſſe dicunt. quod minime conuenit: nam aut omnia occulte referenda fuerunt aut aperte omnia. Cum perſcribunt nominatim Flacco, nihil timent, nihil verentur: cum operi publico referunt, iidem homines ſubito eundem quem contempſerant, pertimeſcunt. Si Prętor dedit, vt eſt ſcriptum, a Quæſtore numerauit: Quęſtor a menſa publica: menſa aut ex vectigali aut ex tributo. Nunquam erit iſtud ſimile criminis, niſi mihi totam rationem omni & perſonarum genere & literarum explicaris. Vel quod eſt in eodem decreto ſcriptum, homines clariſſimos ciuitatis, ampliſſimis vſos honoribus, hoc Prętore circunuentos: cur hi neq; in iudicio adſunt? neq; in decreto nominantur? non enim credo ſignificari iſto loco illum, qui ſe eriget, Heraclidam. Vtrum enim in clariſſimis eſt ciuibus is, quem iudicatum hic duxit Hermippus.

Cõficiẽtiſſima literarum.

Vtrum.

Decreto)quod Tennitæ miserunt contra Flaccum. Cuius fratris bona)Lysaniȩ testimonio credendum non esse ostendit,quod L.Flacco inimicus fuerit.Inimico testi credi non oportere antea docuim⁹. Pecuniȩ publicȩ)id est peculatus,vel quod pecuniam publicam deberet,nec eam solueret. Et ijs qui simul essent) vt Legato & comitibus. Res est),id est negocium est. Conficientissima literarum) id est quæ literas facillime conficiat. Moueri)id est publice exigi,& vt vulgo dicũt, leuari. Mensarij)id est argentarij numularij, qui trapezítȩ Grȩce dicuntur. Ex hoc tanto numero)Prȩtorum Quæstorum & Mensariorum,qui numero duodecim erant. Deductus)id est ad dicendum testimonium huc adductus. Referant) in tabulas publicas. Perscripsisse)id est publice scripsisse. Nam aut omnia &c.) Argumentum ex remotione est,quo probat nullam pecuniam a Tennitis Flaccum accepisse,nec nominatim,nec in ædem sacram reficiendam. In ædem sacram)Aedem sacram in numero singulari dici attendendum est. In ædem sacram reficiendam)Id dictum est vsitatius,quam ad ædem sacrã reficiendam Reficere ædem dixit, vt reficere domum & porticum dixit libro epistolarum ad Atticum quart. Forensium, inquit, rerũ hæc nostra consilia sunt, domesticarum autem impedita. Domus ædificator,scis quo sumptu, qua molestia reficiatur Formianum. Quod ego nec relinquere possum,nec videre.Itemq;,Disturbata porticus Catuli, quæ ex S.C.Consulum locatione reficiebatur, & ad tectum pene peruenerat. Operi publico)id est in ædem sacram reficiendam. Contempserant)id est non timuerant. Contemnere enim & timere contraria sunt. A Quȩstore numerau't)id est a Quȩstore accepit,vt Flaccо traderet.Vt antea,ab A.Sextilio dixit se dedisse. A mensa publica) id est a mensarijs,aut ab ȩrario. Aut ex vectigali aut ex tributo)Tributũ a vectigali distinguere videtur,vt tributi certa summa sit, vectigalis incerta.Vectigal enim modo pluris modo minoris locatur.Tributum autem quia certȩ summȩ est,nunquam locatur. Id tributum vectigal stipendiariũ Cicero appellat Actione quinta in Verrem. Aut impositum est vectigal certum, quod stipendiarium dicitur, vt Hispanis & plerisque Pœnorum,quasi victoriȩ præmium ac pœna belli,aut censoria locatio constituta est,vt in Asia lege Sempronia. Personarum genere) id est nominando personas eas quȩ Flacco pecuniam numerauerint. Literarũ) publicarũ,in quibus de hac pecunia perscriptum sit. In eodẽ decreto)quod publice scriptũ Legati attulerũt. Hoc Prȩtore) Flacco. Cur hi)clarissimi viri. Isto loco)quo in decreto scriptũ est,homines clarissimos ciuitatis amplissimis vsos honoribus hoc Prȩtore circumuentos. Dixit Hermippus)Condemnatos.Heraclides Hermippo addictus ab eo ductus est,vt postea dicet.

Conficiẽs literarum.
Mouere numum.
Mensarij.
Ædes sacra.
In ædẽ reficiendam Reficere ædem.
Cõtẽnere.
A Quæstore accipere.
Tributũ.
Vectigal.

Qui hanc ipsam legationem, quam habet, non accepit a suis ciuib9, sed abusq; Tmolo petiuit: cui nullus honos in sua ciuitate habitus est vnq̃. Res autem ea, quę tenuissimis committebatur, huic vni in vita cõmissa sola est. Custos T. Aufidio Prętore in frumento publico est positus: pro quo cum a P. Varino Prętore pecuniam accepisset, celauit suos ciues, vltroque iis sumptum intulit. quod posteaq̃ Tenni literis a P. Varino missis cognitum atq; patefactum est: cumq; eadem de re Cn. Lentulus, qui Censor fuit, Tennitarum patronus literas misisset: Heraclidem istum Tenni nemo postea vidit. Atque vt eius impudẽtiam perspicere possitis, causam ipsam, quæ leuissimi hominis animum in Flaccum incitauit, quæso cognoscite. Fundum Cymęum Romæ mercatus est de pupillo Meculonio, cum verbis se locupletem faceret, haberet nihil præter illam impudentiam, quam videtis: pecuniam sumpsit mutuã a Sex. Scola Iudice hoc nostro primario viro, qui & rem agnoscit, neque hominem ignorat, qui tamen credidit P. Fuluii Veratii lectissimi hominis fidei. Is cum solueret, sumpsit a C. & M. Fusiis, Equitibus Rom. primariis viris. Hic hercule, cornici oculum, vt dicitur: nam hunc Hermippum hominem eruditum ciuem suum, cui debebat esse notissimus, percussit: eius eñ fide sumpsit a Fusiis. Securus Hermippus Tennũ proficiscit, cũ iste sese pecuniã, quã huius fide sumpserat, a discipulis suis, diceret Fusiis persoluturum. Habebat enim Rhetor iste adolescentes quosdam locupletes, quos dimidio redderet stultiores, quàm acceperat,

Mercatus de pupillo.

Cornici oculum. Prouerbiũ

De quo p L.Murena Rhetor dimidio stultiores discipu. reddi. q̃ acceperat.

vbi nihil possent discere nisi ignorantiam litera-
rum: neminem quidem adeo infatuare potuit, vt Infatuare.
ei nummum vllum crederet. Itaque cum Roma
clam esset profectus, multosque minutis mutua-
tionibus fraudauisset, in Asiam venit: Hermippo-
que percontanti de nomine Fusiano, respondet se
omnem pecuniam Fusiis persoluisse.

Vsq; Tmolo)id est vsq; a Tmolo,nisi abusq; Tmolo potius legendũ Vsq; Tmo
sit,vt sit vsq; a Tmolo,quemadmodum Vergilius dixit in lib. Æneid. lo.
septimo,Siculo prospexit abusq; Pachynno.Est autem Tmolus Lydię Tmolus.
mons,vnde Pactolus defluit.in eo monte castellum est eiusdem nomi-
nis.Author est Strabo libris.x.&.xiii. Nullus honos habit⁹ est).i.nul-
lus magistratus datus est.Habere homini honorẽ,& habere hominẽ in Habere ho
honore dicimus.Vt pro A.Cluẽtio Per trienniũ maxime ex omnibus norẽ alicui
seruis Stratonẽ illũ dilexerat,in honore habuerat,cõmodis omnibus & aliquem
affecerat. Tenuissimis).i.pauperrimis. A P.Varino)qui T.Aufidio habere in
successit. Celauit suos ciues).i.negauit vllã se pro hac custodia pecuniã honore.
accepisse. Iis sumptũ intulit).i.ab iis p mercede pecuniã accepit. Im- Inferre
pudentiã).i.impudens mendaciũ,qua in re sæpe dicitur. Fundũ Cy- sumptum
męũ)Narratio specialis est. Mercatus est de pupillo)Vt pro A.Cluen- Mercatus
tio dixit,Emisse de sectoribus:&,Emit de A.Rupilio. Credidit Fului de pupillo.
fidei).i.mutuã dedit Fuluio spõdente. Fide fortasse nõ fidei legendum Credere
est,vti paulo post dicit,Eius enim fide sumpsit a Fusiis. Is quũ solue- fidei.
ret)Quũ Heraclides Sex. Scolę repetẽti pecuniã suã solueret,versurã
fecit.Nã a Fusiis Hermippi fide sũpsit. Cornici oculũ)percussit.i.Her- Cornici
mippo tam belle imposuit,vt Hermippus ipse excęcatus visus sit,qui oculum.
ita deceptus sit ab eo qui sibi notissimus esse debebat.De hoc prouer-
bio Cicero pro L.Murena. Eius fide).i.eo spondẽte. Securus).i.de hac
sponsione nihil curãs,quod Heraclidẽ satisfacturũ arbitraretur. Infa- Infatuare.
tuare).i.fatuũ facere.Vt in Philippica tertia,Cur magister eius ex ora-
tore arator factus sit,vt possideat in agro publico populi Ro.cãpi Leõ-
tini duo millia iugerũ immunia,vt hominẽ stultũ magis etiam infa-
tuet mercede publica? Crederet).i.mutuo daret.Inde credita pecunia Credita pe
potius quam debita dicitur. De nomine Fusiano).i.de pecunia a Fu cunia.
siis mutuo accepta.

Interim neque ita longo interuallo libertus a Fufiis cum literis ad Hermippum venit. pecunia petitur ab Hermippo. Hermippus ab Heraclida petit. ipse tamen Fufiis satisfacit absentibus, & fidem suam liberat. hunc æstuātem & tergiuersantem iudicio ille persequitur, a Recuperatoribus causa cognoscitur. Nolite existimare Iudices non vnā & eādem omnibus in locis esse fraudatorum & inficiatorum impudentiam. fecit eadem omnia quæ nostri debitores solent. negauit sese omnino versuram vllam fecisse Romæ. Fufiorum se affirmauit nunq̄ omnino nomē audisse. Hermippum vero ipsum pudentissimum atque optimū virum, veterem amicum atque hospitem meum, splendidissimum atque ornatissimum ciuitatis suæ probris omnibus maledictisq; vexat. Sed cum se homo volubilis quadam pręcipiti celeritate dicendi in illa oratione iactaret, repente testimoniis Fufiorū, nominibusq; recitatis homo audacissimus pertimuit, loquacissimus obmutuit. Itaque Recuperatores contra istum rē minime dubiam prima actione iudicauerunt. Cum iudicatum non faceret, addictus Hermippo, & ab hoc ductus est. Habetis & honestatem hominis, & auctoritatem testimonii, & causam omnem simultatis. Atq; is ab Hermippo missus cum ei pauca mancipia vendidisset, Romam se contulit: deinde in Asiam rediit, cū iam frater meus Flacco successisset, ad quē adiit, causam q; ita retulit, Recuperatores vi Flacci coactos & metu falsum inuitos iudicauisse. Frater meus pro sua æquitate prudētiaq; decreuit, vt si iudicatū negaret

in duplum iret: si metu coactos diceret, haberet eosdem Recuperatores.

Ita) id est valde. Fidem suam liberat) id est quod promiserat persoluit. Æstuantem) id est iratum. Tergiuersantem) Tergiuersari, vt ait No. Marcellus, est dicta mutare & quasi tergũ vertere. Iudicio psequitur).i. in iudiciũ adducit. A Recuperatoribus) Recuperatores sunt iudices ideo cõstituti, vt ex eorũ sentẽtia suũ quisq; recuperet, vt qui vi ex possessiõe deiecti sunt, vt qui mutuo pecuniã dederũt. De quib⁹ alio loco. Fraudatorũ).i. eorum qui suos creditores fallũt, nec ijs persoluũt.

Inficiatorũ).i. pecuniã mutuo acceptã negantiũ. Versurã fecisse).i. pecuniã mutuo accepisse. Pudẽtissimũ).i. veracissimũ. Nominib⁹).i. tabulis, in quibus accepisse se a Fufijs pecuniã Heraclides confiteretur.

Audacissimus pertimuit) Antitheton est. Actione prima.i. causa nõ ampliata, & qđ vulgo dicũt supra campũ. Iudicatũ nõ faceret) Authore Gellio cap. pri. vltimi libri ex lege tabularũ. xij. confessi ęris ac debiti iudicatis. xxx. dies sunt dati cõquirendę pecunię causa, quã dissoluerẽt. Eosq; dies Decẽuiri iustos appellauerũt, velut quoddã iustitiũ.i. iuris inter eos quasi interstitionẽ quandã & cessationẽ. Quibus diebus nihil cũ his agi iure posset. Post deinde nisi dissoluerãt, ad Prętorẽ vocabãtur, & ab eo, quibus erant iudicati addicebantur, neruo quoq; aut compedibus vinciebãtur. Verba ex lege tabularũ. xij. si quis requirat, ea ibidem inueniet. Iudicatũ nõ facit is, qui dãnatus nõ facit quod Iudices pronũciauerunt. Addictus Hermipppo).i. a Flacco Prętore Hermippo datus est, vt ei seruiret, quoad pecunia credita ei dissoluta esset. Addictus a seruo quid differat Quintilianus libro. vij. scribit. Seruus, inquit, quum manumittitur, fit libertinus: addictus recepta libertate est ingenuus. Seruus inuito domino libertatẽ nõ cõsequetur, addictus soluendo citra voluntatẽ domini cõsequetur. Ad seruũ nulla lex pertinet, addictus legem habet. Propria liberi, quę nemo habet nisi liber, pręnomen nomẽ cognomẽ tribum, habet hęc addictus. Ab hoc ductus est) neruo aut cõpedibus vinctus. Honestatẽ hominis) ironia est. Simultatis) id est odij Heraclidę aduersus Flaccũ. Missus).i. dimissus. Pauca mãcipia) vt ei aliqua ex parte satisfaceret. Falsum iudicauisse).i. falsam & iniustã sententiã tulisse. Si iudicatum negaret).i. Recuperatores falsum iudicauisse diceret. Falsum enim negamus. In duplum iret) Hoc vt arbitror, illam habet sententiam, vt Heraclides illam pecuniam de qua quęstio est, & pręter eam tantundem deponeret, quam si vinceret, reciperet, sin contra, amitteret. Id aliqua ex parte sacramento simile erat, de quo pro Milone scripsimus. Haberet eosdẽ Recuperatores) qui Q. Cicerone Prętore vi & metu coacti non iudicarent.

Liberare fidẽ suam.
Tergiuersari.
Persequi iudicio.
Recuperatores.
Fraudatores.
Inficiator.
Iudicatũ nõ facere.
Addictus qui sit.
Iudicare falsum.
Negare iudicatum.
Ire in duplum.

Recusauit,& quasi nihil esset actum, nihil iudicatũ, ab Hermippo ibidem mancipia,quæ ipse ei vendiderat,petere cœpit. M. Gratidius Legatus, ad quem est aditum,actionem se daturum negauit: re iudicata stari ostendit placere. Iterum iste, cui nullus esset vnq̃ consistendi locus, Romam se retulit. Persequitur Hermippus, qui nunq̃ istius impudentiæ cessit. Petit Heraclides a C. Plotio Senatore viro primario,qui Legatus in Asia fuerat, mancipia quædam, quæ se,cum iudicatum esset, per vim vendidisse dicebat. Q. Naso vir ornatissimus,qui Prætor fuerat, Iudex sumitur, qui cum sententiam secundum Plotium se dicturum ostenderet,& ab eo iudice abiret, quòd iudicium lege non erat,causam totam reliquit. Satis ne vobis Iud. videor ad singulos testes accedere? neque vt primo constitueram tantummodo cum vniuerso genere confligere? Venio ad Lysaniam eiusdem ciuitatis, peculiarem tuum Deciane testem. quem tu cum ephebum Tenni cognosses, quoniam te nudus delectarat,semper nudum esse voluisti. Abduxisti Tenno Apollonidem: pecuniam adolescentulo grandi fœnore,fiducia tamen accepta, occupauisti. Hanc fiduciam commissam tibi tenes hodie ac possides,eum tu testem spe recuperandi fundi paterni venire ad testimonium dicẽdum coegisti,qui quoniam testimonium dixit,quidnam sit dicturus, expecto. Noui genus hominum,noui consuetudinem,noui libidinem. Itaque & si teneo quid sit dicere paratus,nihil tamen contra disputabo prius q̃ dixerit: totum enim conuertet atq; alia finget.

Ephebus. Fiducia.

Legatus) Q. Ciceronis. Actionem) id est vt vulgo dicunt, commissionem in ius vocandi, aut agendi potestatem. Cui nullus esset vsquam consistendi locus) Egentes enim ne domi quidem consistere possunt. Itaque ante, quum testes egētes significaret Cicero dixit, Qui domi stare non poterant. Nunquam istius impudentię cessit) id est Hunc mendacem iudicio persecutus est. Qui Legatus in Asia fuerat) Fuerat autem Legatus L. Flacci. Quum iudicatum esset) id est quū sententia a Recuperatoribus cōtra Heraclidam lata esset. Secundum Plotium) id est pro Plotio. Vt pro Roscio Comoedo, Satis etiam iudici fecisse videar, cur secundum Roscium iudicari debeat. Actione in Verrem quarta, Nec cogat ante horam decimam de absente secundū praesentē iudicare. Et pro A. Cecinna, Vt vobis iam Recuperatores nulla dubitatio sit, siue rem, siue verba spectare vultis, quin secūdum nos iudicetis. Sententiam se dicturum) Dicit sententiam tam Senator q̄ Iudex. Iudex vero non Senator fert sententiam. vt alio loco pręcepimus. Ostenderet) significaret aut diceret. Vt pro Cornelio Balbo, Iudices quum saepe ferrent, palamq; loquerentur quid essent lege Papia de M. Crasso, Mamertinis repetentibus iudicaturi, Mamertini publice susceptā causa destiterunt. Et ab eo iudice abiret) Ita legendum esse arbitror. & ab eo iudice abiit, & quod iudicium lege non erat &c. Iudicium lege non erat) id est nulla lege hoc iudicium constitutum fuerat. Cū vniuerso genere) id est cum omnibus in generali. Quoniā te nudus delectarat) scōma est. Semper nudum) id est pauperem. Abduxisti Tenno Apollonidē) Si hic locus emendat⁹ est, Apollonidem & Lysaniam pro eodem dixit, vt ostendat qua ratione Decianus Lysaniā semper nudum esse voluerit. Fiducia tamen accepta) Authore Boethio in Commentariis in Topica Ciceronis fiduciam accepit cuicūq; res aliqua mancipatur, vt eam mancipanti remancipet. Velut si quis tēpore dubio timēs amico potentiori fundū mancipet, vt ei quū tēpus, quod suspectū est, pręterierit, reddat. Hęc mancipatio fiduciaria nominatur, iccirco quod restituēdi fides interponit. Hęc ille, quod fidē pręstare debeat is qui fiduciā accepit, idē Cicero in eodē libro testis est. Si tutor, inquit, fidē pręstare debet, si socius, si cui mādaris, si qui fiduciā acceperit, debet etiā procurator. Hoc tamen in loco fiduciā pro pignore Cicero dicere videtur. Fūdū enim Apollonidę paternū pro pignore Decianus acceperat. Pecuniā grandi foenore occupauisti) Vt nō multo post, Actum quidem Tralliani, quū ipsi graui foenore istā pecuniā multos annos occupauissent, a Flacco tamen omnia quę voluerūt, impetrauerūt. Occupare pecuniā foenore est eā foenore collocare, qua tū vti potest qui accepit, non qui dedit, tanq̄ eam occupauerit. Testimonium dixit) quod in tabulis perscriptum est. Quidnā sit dicturus) pręsens scilicet.

Secundū Plotiū iudicare.

Sententiā dicere & ferre.

Abire a Iudice.

Fiduciariā accipere.

Occupare pecuniam foenore.

Quamobrem & ille seruet quod parauit: & ego me ad id quod attulerit, integrum conseruabo. Venio nunc ad eam ciuitatem, in quam ego multa & magna officia contuli, & quam meus frater in primis colit atq; diligit: quæ si ciuitas per viros bonos grauesque homines querelas ad vos detulisset, paulo commouerer magis: nunc vero quid putem? Trallianos Meandrio causam commisisse homini egenti, sordido, sine honore, sine existimatione, sine censu? vbi erant illi Pythodorus & Lepison? cæteri homines apud nos noti, inter suos nobiles? vbi illa magnifica & gloriosa ostentatio ciuitatis? nonne esset puditum, si hanc causam agerent seuere, non modo Legatum, sed Trallianum omnino dici Meādrium? huic illi Legato, huic publico testi patronum suum iam inde a patre atque maioribus, L. Flaccum mactandum ciuitatis testimonio tradidissent? Non est ita Iudices, nō est profecto. Vidi ego in quodam iudicio nuper Philodorum testem Trallianum, vidi Parrhasium, vidi Archidemum: cum quidem idem hic mihi Meandrius quasi ministrator aderat, subiiciens, quid in suos ciues ciuitatemq; si vellem, dicerem. Nihil enim illo homine leuius, nihil egentius, nihil inquinatius. Quare si hunc habent auctorem Tralliani doloris sui, si hunc custodem literarum, si hunc testem iniuriæ, si hunc auctorem querelarum, remittant spiritus, comprimant animos suos, sedent arrogantiam, fateantur in Meandrii persona esse expressam faciē ciuitatis. Sin istum semper illi ipsi domi proterendum esse & conculcandum putauerunt, desinant pu

Puditum esset.

Ministrator.

tare auctoritatem esse in eo testimonio, cuius auctor inuetus est nemo. Sed exponā quid in re sit vt quāobrē ista ciuitas neq; seuere Flaccū oppugnarit, neq; benigne defenderit, scire possitis. Erat ei Castritiano nomine irata, de quo tuto respondit Hortensius, inuita soluerat Castritio pecuniam iādiu debitam. hinc totum odium, hinc omnis offensio.

Venio nūc ad eam ciuitatē) Meandrii Tralliani testimoniū refutat. Sunt autē Trallis oppidū ab Argiuis & quibusdā Thracibus in Asia conditū in promontorio natura munito, quae vrbs optime habitatur ab hominibus opulētis, si qua alia Asiaticarum vrbiū bene habitatur, vt ait Strabo libro. 14. Trallis autem vt Alpis, Sardis, & Syrtis in nominatiuo & accusatiuo numeri pluralis dici Priscianus libro. vij testis est. Colit atq; diligit) Attende hoc loco diligere magis esse q̄ colere, ne id perpetuū putes q̄d Grammatici dicūt, diligimus leuiter, colimus cum veneratione. De quo alio loco fusius scripsimus. Colit etiam pro eo q̄d est habitat posis intelligere, quis incolere q̄ colere saepius dicat Cicero. Pythodorus & Lepison.) Hi Tralliani fuerunt viri optimi. De Pythodoro scripsit Strabo quartodecimo ad hanc sentētiam, Semper aliqui ex Trallianis principes sunt in prouincia, quos Asiarchas vocant. in quibus Pythodorus fuit, vir ab initio Nyssaensis, postea propter claritatem eo commigrauit, & singulari cum Pompeio amicitia iunctus fuit. In regales opes supra duo millia talentorum possidebat, quas a D. Cęsare venundatas, propterea quod Pompeii amicus fuisset, postea redemit, & filiis minores non reliquit. Apud nos noti.) id est noti nobis. Agerent.) Tralliani scilicet. Subiiciens.) id est subministrans. Authorem) id est defensorem & vltorem. Spiritus) id est superbiam. In Meandrii persona) id est Meandrium ciuitatis personam repraesentare. Proterendum) non modo nullo honore afficiendum, sed vt abiectum conculcandum. Erat ei Castritiano nomine) Castritio Tralliana ciuitas debebat pecuniam. Castritius ad Flacci iudicium Trallianam ciuitatem adduxit. Vt Tralliani Castritio creditā pecuniam soluerent Flaccus iudicauit. Eam ob causam Flacco irati Tralliani facti sunt. De quo toto respondit Hortensius.) Q. enim Hortensius cum Cicerone hanc Flacci causam defendit. Inuita) id est Flacci iudicio coacta. Debitā) Participium est. Alioqui creditam non debitam dixisset. Offensio) id est res propter quam Tralliani offensi a Flacco ei irati fuerunt. Offensionē passiue, & offensam actiue dici in Catonem Maiorem Ciceronis scripsimus.

Trallis oppidum.

Diligere.

Pythodorus.

Noti apud nos.

Debitus.

Quo cum venisset Lælius ad iratos, & illud Castricianũ vulnus dicendo refricuisset, siluerũt principes, neq; in illa concione adfuerunt, neq; ipsius decreti ac testimonii auctores esse voluerunt. vsq; eo orba fuit ab optimatibus illa cõcio, vt princeps principũ esset Meandrius: cuius lingua quasi flabello seditionis illa tum est egentiũ concio ventilata. Itaq; ciuitatis pudentis, vt ego semper existimaui, & grauis, vt ipsi existimari volũt, iustũ dolorẽ querelasq; cognoscite. Quæ pecunia fuerit apud se Flacci patris nomine a ciuitatibus, hanc a se esse ablatã querũtur. alio loco queram, quid licuerit Flacco, nũc tantũ a Trallianis requiro, quã pecuniam a se ablatam querũtur, suam ne dicãt, sibi a ciuitatibus collatã in vsum suũ, cupio audire. Non, inquit, dicimus. Quid igitur? delatam ad nos, creditam nobis L. Flacci patris nomine, ad eius dies festos atq; ludos. quid tum? hanc te, inquit, capere non licuit. iam id videro. sed primũ illud tenebo. queritur grauis, locuples, ornata ciuitas, quod nõ retinet alienũ. spoliatam se dicit, quod id nõ habet quod eius non fuit. quid hoc impudentius dici aut fingi potest? delectum est oppidum, quo in oppido vno pecunia a tota Asia ad honores L. Flacci poneretur. hæc pecunia tota ab honoribus translata in quæstum & fœnerationem, recuperata est multis post annis: quæ ciuitati facta est iniuria? at moleste fert ciuitas, credo. amissum est enim præter spem, quod erat spe deuoratum lucrum. At queritur. impudenter facit. non enim omnia quæ dolemus, eadem iure queri possumus. At accusat verbis grauissimis.

Orba ab optimatibus. Lingua flabellũ seditionis.

Deuoratũ spe.

non ciuitas, sed imperiti homines a Meandrio concitati. Quo loco etiam atq; etiam facite vt recordemini, quę sit temeritas multitudinis, quę leuitas propria Gręcorum, quid in cōcione sediciosa valeat oratio.

Leuitas Gręcorū.

Authores) id est principes & participes. Orba ab optimatibus) Vt vacuus laude & a laude, liber metu & a metu, ita orba optimatibus & ab optimatib⁹ dicitur. Vt in libro Tusculanarū Quęstionū. 3. & nescio quo poeta, Arce & vrbe orba sum, quo accedā? quo applicem? Vt autē probus & probatus, ita orbus & orbatus dicitur. Vt in eodē tertio, Corq; meum penitus turgescit tristibus iris, Quū decore atq; omni me orbatum laude recordor. Et in libro de Amicitia, Moueor enim tali amico orbatus, qualis, vt arbitror, nemo vnq̄ erit, & vt cōfirmare possum, nemo certe fuit. Quasi flabello) Est autem flabellum instrumētum, quo fit ventilatio, ad calorem vel excitandum vel diminuendum. Terentius in Eunucho, Heus tu, inquit, Dore cape hoc flabellum, & ventulum huic sic facito, dum lauamur. Ventilata) Ventis enim & tēpestatibus huiusmodi conciones comparari solent. Itaq; ciuitatis) Aliā causam odii Trallianorū in Flaccum dicit, vt eorū testimonio credēdū non esse ostendat. Iustum dolorē) Ironia est. Apud se) .i. Trallibus.

Orba ab optimatibus.

Orbus & Orbatus.

Flabellū.

Ventilata.

Fuerit a ciuitatibus) .i. quā ciuitates Trallis cōtulerint. Alio loco) in hac oratione, & paulo post. Requiro) .i. q̄ro. Est aūt cōpositū pro simplici. Ad eius dies festos atq; ludos) Qui prouinciā integre innocēter q; administrauerat, in eius laudem festi dies atq; ludi instituebātur, ad eosq; celebrādos, pecuniā ciuitates cōferebāt. Vt Marcellea Syracusani, & Mutia Asiani in honorē M. Marcelli & Mutii Scęuolę instituerunt. In honorē Flacci patris vt Valeria instituerēt ciuitates Asiæ pecuniā cōtulerūt, quā Tralliana ciuitas accepit. Hāc te, inq̄t, capere nō licuit) Licuit te capere, & licuit tibi capere dicimus. vt paulo post, At eñ istā pecuniā huic capere nō licuit. Deuorare spe lucrū) .i. iam animo cōceptū. Deuorare pecuniā Cicero dixit, Actione in Verrē. v. Cōmissa est pecunia tāta Prętori. Non reperietis hominē timide nec leuiter hęc improbissima lucra ligurientē: deuorare omnē pecuniā publicā nō dubitauit. At queritur) Locus hic dialogo similis est. Facite vt recordemini) .i. recordemini, Vt in libro de Senectute, Inuitus quidē feci, vt L. Flaminiū e Senatu eiicerē. Et pro A. Cluētio, Facite vt nō solū mores eius & arrogātiā, sed etiā vultū atq; amictū atq; illā vsq; ad talos demissam purpuram recordemini. Ex comparatione Romanarum cōcionū, quæ nonnunq̄ sine seditione non sunt, ostendit quam seditiosæ sint Græcorum conciones.

Marcellea.
Mutia.

Licuit te capere & tibi.

Deuorare pecuniā.

Facite vt recordemini.

Hic in grauissima & moderatissima ciuitate, cum est forum plenum iudiciorum, plenum magistratuũ, plenum optimorum virorum & ciuium, cum speculatur atque obsidet rostra vindex temeritatis & moderatrix officii Curia, tamen quantos fluctus excitari concionum videtis? Quid vos fieri censetis Trallibus? an id quod Pergami? nisi forte hæ ciuitates existimari volunt, facilius vna se epistola Mithridatis moueri impellique potuisse, vt amicitiam populi Romani, fidem suam, iura omnia officii humanitatisque violarent, quàm vt filium testimonio læderent, cuius patrem armis pellendum a suis mœnibus censuissent. Quare nolite mihi ista nomina ciuitatum nobilium opponere: quos enim hostes hæc familia contempsit, nunquam eosdem testes pertimescet. vobis autem est confitendum, si consiliis principum vestræ ciuitates reguntur, non multitudinis temeritate, sed optimatum consilio bellum ab istis ciuitatibus cum populo Romano esse susceptum: sin ille tum motus est temeritate imperitorum excitatus, patiamini me delicta vulgi a publica causa separare. At enim istam pecuniam huic capere non licuit. vtrum vultis patri Flacci licuisse nec ne? si licuit, sicuti certe licuit, ad eius honores collatam, ex quibus ipse nihil capiebat, patris pecuniam recte abstulit filius: si non licuit, tamen illo mortuo non modo filius, sed quiuis hæres rectissime potuit auferre. Ac tum quidem Tralliani cum ipsi graui fœnore istam pecuniam multos annos occupauissent, a Flacco tamen omnia quæ

uoluerunt, impetrauerunt. neque tam fuerunt impudentes, vt id quod Lælius dixit, dicere auderent, hanc ab se pecuniam abstulisse Mithridatem. quis enim erat, qui non sciret in ornandis studiosiorẽ Mithridatem q̃ in spoliandis Trallianis fuisse? Quæ quidem a me si vt dicenda sunt, dicerentur, grauius agerẽ Iudices, q̃ adhuc egi, quãtã Asiaticis testibus fidem habere vos cõueniret. reuocarẽ animos vestros ad Mithridatici belli memoriã, ad illam vniuersorũ ciuiũ Rom. per tot vrbes vno puncto temporis miseram crudelemq; cędem, Prætores nostros deditos, Legatos in vincula cõiectos, nominis prope Romani memoriã cũ vestigio imperii non modo ex ædibus Græcorum, verum etiam ex literis esse deletam.

Hic) id est Romæ. Plenũ iudiciorum) Vt ministeria pro ministris, & seruitia pro seruis, ita iudicia pro iudicibus dicimus. Curia) quę foro iudiciali proxima est. An id quod Pergami) An non id quod Pergami? Vna se epistola) Mithridates Asiam occupauit, isq; ante bellum cum populo Romano susceptũ vnas literas per Asiam misit, vt quicquid ibi ciuiũ Romanorũ esset, vno & cõstituto die necaretur. Cuius patrum) L. Flaccum. Mithridate enim Asiam occupante L. Flacco Consuli, huius patri, portas tota Asia clausit, vt paulo post dicet Cicero.

Iudicia ꝓ iudicibus.

Mithridatis crudelitas.

Delicta vulgi) id est testimonia, quæ vulgi sunt, non totius ciuitatis.

At enim istam pecuniam) Proponit refutandũ qđ modo pollicitus fuerat, licuisse Flacco hãc pecuniã accipere. Abstulisse Mithridatem) quũ Asiam occupauit. Vno puncto temporis) Mithridates vt antea dixi, vnas literas secreto misit ad omniũ Asię vrbiũ principes, vt tricesimũ diẽ obseruãtes Romanos oẽs & Italos, qui apud eos essent, eorũq; vxores cũ liberis interficerẽt, eosq; insepultos abiicerent. Author est Appianus in Mithridatico. Prętores nostros deditos) Idẽ scribit Q. Oppium Prætorem a Laodicẽsibus Mithridati deditum, & paulo post Maniũ Attilium Legatum in asino vinctũ iussu Mithridatis p̃cedẽte tibicine traductũ. Eodẽ authore Ephesij Romanorũ statuas deiecerũt, quæ Ephesi erant. Ex ædibus Græcorum) quũ Romanos ciues necauerunt.

Mithridatis crudelitas.

Mithridatem deum, illum patrẽ, illum conseruatorẽ Asię, illum Euhyum, Bromium, Nysium, Bacchum, Liberum nominabant. vnũ atq; idẽ erat tẽpus, cũ L. Flacco Consuli portas tota Asia claudebat, Cappadocem autẽ illũ non modo recipiebat suis vrbibus, verũ etiã vltro vocabat: liceat hęc nobis, si obliuisci nõ possumus, attacere: liceat mihi potius de leuitate Gręcorũ queri, q̃ de crudelitate. auctoritatẽ isti habeant apud eos, quos esse omnino noluerũt. nã quoscũq; potuerũt togatos, interemerũt: nomẽ ciuiũ Ro. quantũ in ipsis fuit, sustulerũt. In hac igitur vrbe se iactant, quã oderũt: apud eos, quos inuiti vident: in ea Republica, ad quã opprimendã nõ animus eis, sed vires deficiũt, & defuerũt. aspiciãt hũc florem Legatorum laudatorũq; Flacci ex vera atq; integra Gręcia, tum se ipsi expendãt, tum cũ his cõparent, tum si audebũt, dignitati horum anteponant suam. Adsunt Athenienses, vnde humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortę, atq; in omnes terras distributæ putãtur: de quorum vrbis possessione, propter pulchritudinẽ etiã inter deos certamen fuisse proditum est. Quę vetustate ea est, vt ipsa ex sese suos ciues genuisse dicatur, & †Deorũ eadẽ terra parẽs, altrix, patria, dicatur. auctoritate autem tanta est, vt iam fractum prope ac debilitatum Græciæ nomen huius vrbis laude nitatur.

Athenieñ laus.

†Deorũ.

Euhyum) In codicibus aliis Euchium lego: quo nominè Bacchus appellatus est, q; illi vota nũcuparent. εὐχὴ enim votum dicitur. His autẽ Bacchi nominibus Mithridatẽ Asiatici appellabant, q; Bacchus

Euchius Bacchus.

fuerit bellator ègregius,& hui⁹ ope a populi Ro.seruitute liberati esse
videbātur. Cappadocē illū) Mithridatē qui Cappadociā a maioribus
acceptā possedit,q̄uis Romani hūc ea abire coegerint,vt est apud Ap-
pianū. Authoritatē isti habeāt) Artificiosa prohibitio,quę fit per cō-
cessionē.Qualis illa apud Virgiliū in libro Æn.4.I,sequere Italiā,ven-
tis pete regna per vndas. Fruges) Cicero Actione in Verrē.6.author
est fruges in Sicilia a Cerere primū inuētas: deinde ab eadē Athenas
esse allatas.Eam ob rē Atheniēses Cererem colūt singulari religione.

Fruges inuentę.

Iura,leges) Vel de Draconis & Solonis legibus intelligit,vel de legi
bus iis quas Ceres inuenisse dicitur,quę ob id legifera dicitur a Virgi-
lio in libro Æn 4.Mactant lectas de more bidentes Legiferę Cereri.
Leges enim, vt ait Seruius,Ceres dicitur inuenisse.Vnde eius sacra
Thesmophoria appellātur. Fingitur autē hoc,vt idē ait,quia ante in-
uentū a Cerere frumentum passim homines vagabantur,quæ feritas
rupta est inuēto frumēto,propter qđ ex diuisione nata sunt iura. De
quorum vrbis possessione) Quū in agro Attico hic apparuisset subito
oliuę arbor,illic aquę magna vis erupisset, Regē Cecropem prodigia
ista mouerūt.Itaq; misit ad Apollinem Delphicū sciscitatū quid intel-
ligendū,quidve faciendū esset.Ille respōdit,ꝙ olea Mineruā significa-
ret,aqua Neptunū: & ꝙ esset in ciuiū potestate, cuius ex nomine po-
tius duorum deorum, quorum signa illa essent,ciuitas vocaretur.Hoc
oraculo accepto Cecrops ciues oēs vtriusq; sexus ad ferendū suffragiū
cōuocauit.Is enim mos tum iisdem in locis fuit, vt etiā fœminę pu-
blicis consultationibus interessent.Cōsulta igitur multitudine mares
pro Neptuno,fœminę pro Minerua tulerūt sentētias.Et q̄a plus vna
inuenta fœminarū est,Minerua vicit,suūq; nomen vrbi dedit. Ea em̄
Græce ἀθλών dicitur.Iratus tum Neptunus æstuātibus marinis flu-
ctibus Atheniensium agros populatus est. Eius iracundia vt placare-
tur ab Atheniensibus mulieres supplicio triplici affectæ sunt,vt nulla
in posterum ferrēt suffragia, vt nullus filiorum maternum nomen
acciperet, vt ne quis eas Athenas vocaret. Hęc D. Augustinus libro
de Ciuitate Dei decimooctauo,ex M.Varronis sententia tradit.Quid
de hac contentione Mineruæ & Neptuni Seruius libro Commenta
riorum primo in Georgica Virgilii scribat,prudens omitto,quia igno-
tum nemini paulo humaniori arbitror.Possessione autem melius le-
gitur,quàm positione, vt in codicibus aliis scriptum est.Is enim vr-
bem in tutela & possessiore sua habiturus erat, qui nomen impo-
suisset. Laudat item Athenas Cicero aliasque ciuitates.quarum te-
stimonia pro Flacco producit, vt earum testimoniis credatur faci-
lius, quemadmodū testes contra Flaccum productos vituperat,vt iis
fidem deroget. Vt ea ex sese suos ciues genuisse dicatur) Vetustatem

Ceres legifera.

Mineruæ & Neptuni cōtētio. Athenarū nomen.

Fœminæ in publicis consultationibus.

Fœminæ plures viris.

vrbis hac ratione probat. Vrbiũ enim nõ ita vetuſtatũ qui primi ciues fuerint,& vnde aduenerint, literis perſcriptum eſt. Vt primos ciues Romæ fuiſſe paſtores eos qui cum Romulo venerint, deinde Sabinos ignotũ non eſt. Et eorũ) ciuiũ.ſ.in codicibus aliis ſcriptũ eſt,& eorum.

Lacedęm. Adſunt Lacedęmonii: cuius ciuitatis ſpectata ac nobilitata virtus, nõ ſolũ natura corroborata, verũ etiã diſciplina putatur, qui ſoli toto orbe terrarũ ſeptingentos iã annos amplius vnis moribus & nunq̃ mutatis legibus viuunt. (Vnis moribus.) Adſunt ex Achaia cũcta multi Legati, Bœotia, Theſſalia, quibus locis nuper Legatus Flaccus Imperatore Metello pręfuit. Neq; vero te Maſſilia pretereo, quæ L. Flaccũ militẽ Quæſtoremq; cognoſti: (Maſſilieñ. laus.) ciuus ego ciuitatis diſciplinã atque grauitatẽ non ſolũ Gręcię, ſed haud ſcio an cunctis gẽtibus anteponendã iure dicã: quę tã procul a Gręcorũ omniũ regionibus, diſciplinis, linguaq; diuiſa, cũ in vltimis terris cincta Gallorũ gentibus, barbaricę fluctibus alluatur, ſic optimatũ cõſilio gubernatur, vt oẽs eius inſtituta laudare facilius poſſint, q̃ ęmulari. (Laudare facilius q̃ ęmulari.) Hiſce vtitur laudatoribus Flaccus, his innocẽtię teſtibus, vt Græcis Græcorũ auxilio reſiſtamus. Q̃ꝗ quis ignorat, qui modo vnq̃ mediocriter res iſtas ſcire curauit, quin tria Gręcorũ genera ſint vere: (Gręcorũ genera tria.) quorũ vni ſunt Atheniẽſes, quę gẽs Ionũ habetur, Aeoles alteri, Dores tertii nominabanť. Atq; hęc cũcta Gręcia, quę fama, quę gloria, quę doctrina, q̃ plurimis artib9, quę etiã imperio & bellica laude floruit, paruũ quẽdã locũ vt ſcitis Europę tenet, ſempq; tenuit: Aſię maritimã orã bello ſuperatã cinxit vrbibus, nõ vt munitã coloniis illã augeret, ſed vt obſeſſam teneret. Quãobrẽ quæſo a vobis Aſiatici teſtes,

vt cũ vere recordari voletis quãtũ auctoritatis in iudiciũ afferatis, vosmetipsi describatis Asiã, nec quid alienigenę de vobis loqui soleãt, sed quid vosmetipsi de genere vestro statuatis, memineritis. Nãq; vt opinor Asia vestra cõstat ex Phrygia, Mysia, Caria, Lydia: vtrũ igitur nostrũ est an vestrũ hoc prouerbiũ? Phrygẽ plagis fieri solere meliorẽ? quid de tota Caria? nõne hoc vestra voce vulgatũ est? si quid cũ periculo experiri velis, in Care id potissimũ esse faciũdũ?

Phryx plagis fit melior.

Discipina) Lycurgi. Septingẽtos iã annos ãplius) Scribit T. Liuius lib. 38. Lycurgi disciplinã, cui p octingẽtos annos Lacedęmonij assueuerãt, ab Achęis sublatã esse. Eãdẽ a Romanis restitutã esse Plutarch⁹ scripsit in vita Philopoemenis. Septingẽtos iã annos ãplius) meli⁹ id dictum est, q̃ quo modo vulg⁹ loquit̃, amplius q̃ septuaginta iã annos: vt paulo post, Ante pedes Pretoris in foro expẽsũ est auri põdo cẽtũ paulo minus. Et apd̃ Terẽtiũ, Plus millies audiui. Septingẽtos iã ãnos viuũt. vt paulo post, Annos iã trigita in foro versaris. Militẽ Quęstorẽq; cognosti) Intelligẽdũ nõ est Flaccũ militẽ & Quęstorẽ fuisse Massilię tãq̃ in vrbe subiecta po. Ro. Ea eñ ciuitas libera fuit. Massilia aũt regnãte Romę Seruio Tullio cõdita fuit ab ijs q ex terra Phocide ab Harpalo Regis Cyri p̃fecto fugati sũt, vt est apd̃ A. Gelliũ cap. 16. libri. 10. De disciplina & seueritate Massiliẽsiũ aliquot exẽpla sũt apd̃ Valeriũ Maximũ lib. 2. titulo de istitutis antiqs. In vltimis terris). i. in vltima parte terrarũ. Quę gẽs Ionũ habet̃) Atheniẽses & Iones p eadẽ gẽte intelligit, quãuis Ionica lingua & Attica lõge differant. Nõ vt munitã colonijs) Colonię eñ magna ex parte in littoribus ædificari solebãt, vt p̃donũ & hostiũ icursionib⁹ improuisis facili⁹ resisteret̃, qua ratiõe regio munitior esset. In Asię aũt maritima ora Gręci colonias posuerũt, vt i eã quoties vellẽt p colonias suas etiã cũ exercitu ingrederent̃, qua ratiõe Asiã velut ppetuo obsessã tenerẽt. Phrygẽ plagis) Hoc puerbiũ dicit̃ in hoies barbaro & seruili ingenio, qui nõ monitis, nõ pudore, nõ honestate, sed tãtũ verberib⁹ fiũt meliores. De quo Erasm⁹ plura. In Caria id potiss. esse faciẽdũ) Erasm⁹ de hoc puerbio in Care periculũ, docte cẽset hoc in loco, i Care, nõ i Caria legẽdũ eẽ. Nã singula hęc de gẽte nõ de regiõe Cicero dicit. Id aũt puerbiũ tũ dici idẽ Erasm⁹ scribit, quũ i hoie viliore piculũ faciẽdũ dicim⁹, in quo si parũ feliciter cesserit, nõ multũ dispẽdij capiendũ sit. Cares eñ barbaro seruiliq; ingenio, ad quiduis malorũ mercede proposita ferendum parati fuerunt, iiq; primi mortalium mercede militasse dicuntur, vt qui vitam suam vilem haberent.

Lycurgi legib⁹ quot annos vsi sint Lacedęmonij.

Massilia.

Vltimæ terrę.

Coloniæ

Phryx plagis fit melior.

In Care periculũ.

Despicatui duci. Mysorum vltimus. Lydus seruus.

Quid porro in Greco sermone tam tritum atq; celebratũ est, q̃ si quis despicatui ducitur, vt Mysorũ vltimus esse dicatur? Nã quid ego dicã de Lydia? quis vnq̃ Grecus comoediã scripsit, in qua seruus primarum partiũ non Lydus esset? Quãobrẽ quę vobis fit iniuria, si statuimus vestro nobis iudicio standũ esse de vobis? Equidẽ mihi iã satis superq; dixisse videor de Asiatico genere testiũ, sed tamen vestrũ est Iudices omnia quę dici possunt in hominũ leuitatẽ, incõstantiã, cupiditatẽ, etiã si a me minus dicũtur, vestris animis & cogitatione comprehendere. Sequitur auri illa inuidia Iudaici. Hoc nimirum est illud, q̃ non longe a gradibus Aureliis hæc causa dicitur: ob hoc crimen hic locus abs te Læli atq; illa turba quæsita est. Scis quanta sit manus, quanta concordia, quantum valet in concionibus. Summissa voce agam, tãtum vt Iudices audiant: neque enim desunt, qui istos in me atque in optimum quenq; incitent: quos ego quo id facilius faciant, non adiuuabo. Cum aurum

Aurũ Hierosolymitanum.

Iudæorum nomine quotannis ex Italia & ex omnibus vestris prouinciis Hierosolymam exportari soleret, Flaccus sanxit edicto, ne ex Asia exportari liceret. Quis est Iudices, qui hoc non vere laudare possit? exportari aurum non oportere, cum sæpe antea Senatus, tum me Cõsule grauissime iudicauit. Huic autem barbarę superstitioni resistere, seueritatis: multitudinem Iudæorum flagrantem nonnunquàm in

Põpei⁹ aurũ Hierosolymitanũ nõ attigit.

concionibus, pro Rep. contemnere, grauitatis summæ fuit. At Cn. Pompeius captis Hierosolymis, victor ex illo fano nihil attigit.

Primarum partium) Authore Asconio Pediano comœdia quinq; actus habet, hoc est, quinquies dicitur in scena. Est ergo persona primarum partiũ quę sæpius actu regreditur, secundarũ quę minus minusq; procedit. Terẽtius in Phormione, Quia primas partes qui aget, is erit Phormio. Hęc ille. Hunc locũ enarrans Donatus, Primas nũc, inquit, maximas. Ad actorẽ enim retulit. Cicero in Diuinatione, In actoribus Gręcis fieri videmus sępe illũ, qui est secũdarũ aut tertiarũ partiũ, quũ possit aliquãto clarius dicere, q̃ ipse primarum, multũ submittere, vt ille princeps q̃ maxime excellat. Inde primas pro principatu & excellentia sępe licet inuenire. Vt de Claris Oratorib⁹, Primas in causis agebat Hortẽsius. Idẽ lib. de Oratore. 3. de actione scribẽs, Huic primas dedisse Demosthenes dicitur, quũ rogaretur, quid in dicẽdo esset primũ, huic secũdas, huic tertias. Et lib. de Orat. ad Brutũ. Vt iã nõ sine causa Demosthenes tribuerit & primas & secũdas & tertias actioni. Et lib. de Orat. 2. Nõ possum equidẽ nõ ingenio primas cõcedere. Idẽ de claris Oratorib⁹, Erat excellẽs iudicio vulgi, & facile primas tenebat adolescẽs. Idem de Oratore ad Brutũ. M. Antonius, cui vel primas eloquẽtiæ patrum nostrorũ tribuebat ætas, vir natura peracutus & prudẽs. Itẽq;, Quis vnq̃ dubitauit quin in Rep. nostra primas eloquẽtia tenuerit, semp vrbanis pacatisq; rebus, secũdas iuris sciẽtia? Nõ longe a gradib⁹ Aurelijs, Gradus Aurelij, forũ Aureliũ, & tribunal Aureliũ a Cicerone sępe dicit. Eo improborũ hoĩm ad tumultũ & cędẽ faciendã paratorũ multitudo conueniebat. vt scripsim⁹ in primã Inuectiuarũ Ciceronis, Ad hos gradus Aurelios magno tumultu actã fuisse causã C. Junij, p A. Cluẽtio scripsimus. Hũc locũ agẽdę hui⁹ causæ non lõge a gradib⁹ Aurelijs Læli⁹ delegit, vt eos grad⁹ Aurelios improbis hominib⁹ & seditiosis cõpleret, q in Flaccũ & Ciceronẽ incitarẽtur, quũ Cicero inuidiã auri Hierosolymitani a Flacco amoliret. Cõcordia) ironia est. Tãtũ vt Iudices audiãt) Non ij, q ad gradus Aurelios collocati sunt. Nõ adiuuabo) Nã submissa voce agã. Hierosolymã) Hierosolyma Iudę vrbs oriẽtis vrbiũ longe clarissima fuit, vt ait Plini⁹ cap. xiiij. libri quinti. Hierosolyma quoq; in numero plurali dici paulo post inuenias. Barbarę supstitioni, Iudęorũ religionẽ, q̃ a Deo immortali Mosi tradita est, supstitionẽ Romani sępe appellauerũt, quũ eorũ superstitio re vera nõ religio fuerit, cui⁹ ne vestigiũ qdẽ relictũ sit. Flagrantẽ). i. æstuãtẽ & tumultuantẽ. Captis Hierosolymis) Cn. Põpei⁹ anteq̃ bellũ Mithridaticũ cõfecisset, Iudęam subiugauit, & Hierosolymã vi cepit. Ea vrbs fossã habebat ĩ lapide excisã quadragita pedes altã, ccl. latã. Põpei⁹ obseruato ieiunij die, quo ab omni ope Iudęi abstinerẽt impleta fossa, & admotis scalis i vrbẽ, igressus mœnia euerti iussit, & Iudęorũ Regẽ Aristobolũ cepit, q a Romanis desciuerat. Authores sunt Strabo libro. xvi. & Appianus in Mithridatico.

Partes primæ.

Primas partes agere.

Aurelij gradus.

Hierosolyma.

Hierosolyma capta.

Aristobol⁹.

In primis hoc, multa alia sapienter. in tam suspiciosa ac maledica ciuitate locum sermoni obtrectatorum non reliquit. non enim credo religionem & Iudæorum & hostium impedimento præstantissimo Imperatori, sed pudorem fuisse. Vbi ergo crimen est? quoniam quidem furtum nusquam reprehendis, edictum probas, iudicatum fateris, quæsitum & prolatum palam non negas, actum esse per viros primarios res ipsa declarat. Apameæ manifeste comprehensum, ante pedes Prætoris in foro expensum est auri pondo centum paulo minus per Sextum Cesium Equitem Romanum castissimum hominem atque integerrimum: Laodiceæ viginti pondo paulo amplius per hunc C. L. Peduceum Iudicem nostrum: Adramyttii per Cn. Domitium Legatum: Pergami non multum auri ratio constat. aurum in ærario est, furtum non reprehenditur, inuidia quęritur, a iudicibus oratio auertitur, vox in coronam turbamque effunditur. Sua cuique ciuitati religio Læli est. nostra nobis. stantibus Hierosolymis, pacatisque Iudæis, tamen istorum religio sacrorum a splendore huius imperii, grauitate nominis nostri, maiorum institutis abhorrebat: nunc vero hoc magis, quòd illa gens quid de imperio nostro sentiret, ostendit armis, quàm chara diis immortalibus esset, docuit, quòd est victa, quòd elocata, ꝙ seruata. Quamobrem quoniam quod crimen esse voluisti, id totum vides in laudem esse conuersum, veniamus iam ad ciuium Romanorum querelas. Ex quibus sit sane prima Deciani.

Iudęorum religionē eleuat.

Elocata.

Furtum nusquam reprehendis)id est nusquam ostendis Flaccũ ex hac pecunia quicq̃ accepisse. Edictũ probas)quo Flaccus sanxit,ne ex Asia pecuniã exportari liceret. Iudicatũ fateris)Nã exportari aurũ nõ oportere,quũ sępe antea Senatus,tũ Cicerone Cos. grauissime iudicauit. Prolatũ palã)Nã ante pedes Prętoris expensũ est. Per viros primarios)Cęsiũ,Peduceũ,Domitiũ. Apameę)Apamea Asię oppidũ est, qđ antea Celenas, deinde Ciboton appellauerũt. Expẽsum est auri pondo centum paulo minus)Vulgo ita loquerentur,expẽsum est paulo minus quam centum pondo auri. Castissimum hominem) Castus authore Nonio Marcello dicitur aliquando ã furtis & rapinis abstinẽs. M.varro,Nec manus visco tenaci tinxerat viri casta. Castũ quoq; periuro contrariũ esse Cicero significat pro Roscio Comœdo,Quis quẽ fraudasse dicatur?Roscius Fanniũ? Quid est hoc probus improbũ? pudens impudentẽ?periurũ castus?callidũ imperitus?liberalis auidũ?Incredibile est. Laodiceę) Laodicea vrbs Asiæ celeberrima fuit, Lyco flumini imposita,primum Diospolis,deinde Rhoas appellata,vt ait Plinius libro quinto. Per hunc C.L. Peduceũ)Valerius Probus in libro de interpretandis Romanorum literis scribit per C.L. significari Caii libertum,vel Caium libertum.C.Peduceum forte scribi oporteat.C.cuiusdam Peducei Cicero meminit in libro Epistolarum familiarium. xij. Adrymeti)Adramyttij legendum esse arbitror.Nusquam enim memini legere Adrymetum vrbem esse Asiæ.Adramyttium autem Põponius Mela libro primo,& Strabo libro.xiij.inter Asiæ vrbes numerant. Per Cn.Domitiũ Legatũ)Hoc in loco arbitror desiderari quot pondo Adramyttij expẽsa sint. Non multum auri ratio constat)id est quot auri pondo expensa sint non constat. Inuidia quęritur)in Flaccum. A iudicibus oratio auertitur)Nam ad turbam quæ in gradibus Aurelijs erat,orationem in hac quæstione auri Hierosolymitani Lælius aduertit. Stantibus Hierosolymis) ante quam Pompeius cum Iudęis bellũ gereret. Tamẽ istorũ)Quid si tum non tamen legas? Ostẽdit armis)quum a Romanis desciuit. Quã chara dijs immortalibus) Parum charam dijs immortalibus hanc gentem fuisse ostendit, quod eam dij ipsi nõ adiuuerint,sed bello vinci passi sint. Vt pro Q.Ligario, Causa tum dubia,quod erat aliquid in vtraque parte,quod probari posset. Nunc melior certe ea iudicanda est, quam etiam dij adiuuerint.

Apamea

Castus hõ

Laodicea.

Adramyttium.

Dijs grati non sunt qui vincũtur.

Elocata)id est loco & dignitate mota, vel facta tributaria. Vt elocatum fundum,qui locatus sit, Cicero Actione in Verrem quinta appellat.Xenon ad se pertinere negabat,fundũ elocatum esse dicebat. Seruata)id est serua facta. Ad ciuium Romanorum querelas) In accusatione Lælius dixerat ciues Romanos qui in Asia negociarentur,queri de Flacco,quod ab ijs pecuniam exegisset.

Elocatus.

Quid tibi tandem Deciane iniuriæ factum est? negociaris in libera ciuitate. Primum patere me esse curiosum: quousque negociabere? præsertim cum sis illo loco natus. Annos iam triginta in foro versaris, sed tamen Pergameno. Longo interuallo, siquando tibi peregrinari commodum est, Romam venis, afs fers faciem nouam, nomẽ vetus, purpuram Tyriam. in qua tibi inuideo, quòd vnis vestimentis tam diu lautus es. Verum est, negociari libet: cur non Pergami? Smyrnæ? Trallibus? vbi & multi ciues Ro. sunt, & ius a nostro magistratu dicitur? ocium te delectat: lites, turbæ, Populus Romanus odio est, Græcorum libertate gaudes: cur ergo vnus tu Apollonienses amãtissimos Populi Romani, fidelissimos socios, miseriores habes, quàm aut Mithridates, aut etiam pater tuus habuerit vnquam? cur his per te frui libertate sua? cur denique esse liberos non licet? homines sunt tota Asia frugalissimi, sanctissimi, a Græcorum luxuria & leuitate remotissimi, patresfamilias suo cõtenti, aratores, rusticani: agros habent & natura perbonos, & diligentia culturaque meliores. In hisce agris tu prædia habere voluisti. Omnino mallem (magis erat tuum, si te crassi agri delectabant) hic alicubi in Crustumino, aut in Capenati parauisses. Verum esto, Catonis est dictum, pedibus compensari pecuniam.

Vna vestimenta.

Pedib° cõpensari pecuniam,

Primum ostendit querelæ Deciani credendum non esse, propterea quod is Flacco iratus erat, quia ab eo Prætore ob auaritiam & crudelitatem damnat° fuerat. In libera ciuitate) Apolloniam, vt arbitror, intelligit. Libera ciuitas quę sit scripsimus pro Cornelio Balbo. Quo,

usque negociabere) Mercaturam quæ satiata quęstu vel contenta potius sit, Cicero in libro de Officiis primo laudat. Iccirco quæ nunquam contenta sit, vituperanda est. Illo loco) id est illa generis dignitate. Faciem nouam) id est mutatam. Annis enim triginta hominis facies multum mutatur. Nomen vetus) Nam nomen non mutatur.

Purpuram Tyriam) id est vestem purpuream. Purpura Tyria cur appellata sit, videre licet apud Politianum in Miscellaneis cap. xij. Vnis vestimentis) Vrbanitas est, qua irridet sordes Deciani, qui tanto tempore vno vestimẽto vtatur. Vt in nostra Gallia dici solet, quum quis vnica veste longum tempus vtatur, colorem vestis ei placere. Vna autem vestimenta plurali numero dixit, quod vestimentum etiam capitis, pedum, aliarumq; corporis partium indumentum sit, quę indumenta tam longo tempore Decianus non mutauit. Cur non Pergami?) Id videtur pugnare cum eo quod paulo ante dixit, Annos iam triginta in foro versaris, sed Pergameno. Arbitror autem ita intelligi oportere, vt Apollonię Decianus negociatus sit & commoratus, sed in foro Pergameno versatus. Aut ita legendum esse, Cur Pergami, nõ Smyrnæ aut Trallibus? Multi ciues Romani) qui negociantur. A nostro magistratu) id est a Prętore Romano. Apollonienses) Hos significat socios populi Ro. ac liberos fuisse. Habes) id est facis. Tota Asia frugalissimi) Dicendi genus attendẽdum est. Nam vsu sermonis quotidiani dicerent, Totius Asię frugalissimi. Quamuis autem frugalem dici Grãmatici negẽt, frugalitas tñ frugaliter & frugalissimus dicit. Vt lib. Tusculanarũ quæst 3. Eas tres virtutes fortitudinẽ iustitiã prudẽtiã frugalitas est cõplexa. Et si hoc quidẽ cõmune est virtutũ. Omnes eñi inter se nexę & iugatę sunt. Reliqua igitur & quarta virtus, vt ipsa sit frugalitas necesse est. Itẽq; paulo post, Frugalitas, vt opinor, a fruge, qua nihil melius e terra oritur. Libro de Finib⁹ secũdo, Quod bene, id recte frugaliter, honeste. In Verrẽ Actione tertia, Homo autẽ ordinis sui frugalissimus. Diligẽtia culturaq; meliores) Vt ingenia ita agri qui boni sunt, diligẽtia culturaq; fiunt meliores. Crassi) id est boni & pingues. Hic alicubi) In Italia. In Crustumino) Crustumiũ Italię oppidũ erat prope Veios, nõ longe ab vrbe Roma distans. Oppidi veteris nomẽ retinet ager Crustuminus, in quo natũ fœnũ ibidẽ noxiũ, extra salubre est. Author est Plini⁹ libris secũdo & tertio. In Capenati) Capena oppidũ fuit haud pcul ab vrbe Rom. Inde Capenas gentile nomẽ. Verũ esto) Quod improbauit, donat Deciano, vt ad sequẽtia trãseat. Pedib⁹ cõpẽsari pecuniã) Librũ vbi id Cato dicat, nõ extare arbitror. Illã tñ esse putõ sentẽtiã, Agros ita bonos emi, vt p singulis pedib⁹ detur pecunia. Agri enim steriles paruo emuntur, nec pro singulis pedibus datur pecunia. Quum fundi bonitatem significant, id vulgo dicũt, si fundus solidis nummis operiretur, non emi quantum valeat.

Asia tota frugalissimi.

Frugalis non dicit.

Frugaliter & frugalitas.

Crassus ager.

Crustumium.

Capena.

Pedib⁹ cõpensari pecuniam.

Longe omnino a Tiberi ad Caicũ: quo in loco etiam Agamēnon cum exercitu errasset, nisi ducem Telephum inuenisset. Sed concedo id quoq;, placuit oppidum, regio delectauit, emisses. Amyntas est genere, honore, existimatione, pecunia, princeps illius ciuitatis: huius socrũ, mulierē imbecilli consilii satis locupletē pellexit Decianus ad sese, & cũ illa quid ageretur, nesciret, in possessione prędiorũ eius familiam suã collocauit: vxorē abduxit ab Amynta prægnantem, quę peperit apud Decianũ filiam, hodieq; apud Decianũ est & vxor Amyntæ & filia: nũ quid harum rerũ a me fingitur Deciane? sciũt hęc omnes nobiles, sciunt boni viri, sciũt deniq; nostri homines, sciũt mediocres negociatores. Exurge Amynta, repete a Deciano, nō pecuniã, nō prędia: socrũ deniq; sibi habeat, restituat vxorem, reddat misero patri filiam. Membra quę debilitauit lapidib9, fustibus, ferro: manus, quas cōtudit: digitos, quos cōfregit: neruos, quos cōcidit: restituere non potest. Filiã, filiã inquã ærũnoso patri Deciane redde. Hęc Flacco te nō ꝓbasse miraris? cui quęso tandē probasti? emptiōes falsas, prędiorũ proscriptiones cũ mulierculis aperta circũscriptione fecisti. Tutor his rebus Græcorũ legibus ascribendus fuit. Polemocratem scripsisti mercenariũ & administrum consiliorũ tuorum. Adductus est in iudicium

Iudiciũ de dolo malo

Polemocrates de dolo malo & de fraude a Dione huius ipsius tutelæ nomine, qui concursus ex oppidis finitimis vndiq;? qui dolor animorum? quæ querela? condēnatus est Polemocrates sentētiis omnibus, irritę venditiones, irritę proscriptiones: num restituis?

Longe omnino a Tyberi.) Significat agros eos qui ad Tyberim sunt, steriles esse, quales sunt qui in Pupinia sunt, de quibus est apud Valerium Maximum libro.4. titulo de Paupertate. Eos autem qui ad Caicum sunt esse admodum fœcundos. Est autem Caicus fluuius ex Mysia veniens, vt ait Plinius libro.v. Mysum Caicum Virgilius appellat in libro Georg.4. Etiam Agamemnon cũ exercitu errasset.) Hoc arbitror dici ad significandã magnã vbertatem agrorũ qui ad Caicum sunt. Nisi ducem Telephum inuenisset) Telephus Herculis filius ex Augea Alcei Arcadiæ Regis filia Mysiæ Rex fuit, vt fusius licet videre apud Diodorum Siculum libro.v. Eum ducẽ Græcorũ ad Troianum bellum proficiscentiũ factũ esse Dictys Cretensis libro secundo de bello Troiano scribit. Vbi multa de hoc Telepho legere licet. Emisses) id est emere debuisses. Amyntas est genere) Narratio specialis est. Illius ciuitatis) Apolloniæ. Imbecilli cõsilii) Cuiusmodi, solet esse mulieres probæ. Quid ageret).i. quid Decianus agere vellet. Prædiorũ eius) mulieris. Collocauit) Decianus. Vxorẽ abduxit) Authore Donato in Hecyrã Terentij, vt accersi vxor ad maritum, ita abduci a marito dicitur. Membra quę debilitauit) Membra filię Amyntę intelligi arbitror. Deciani crudelitatem ostendit. Hæc Flacco te non probasse).i. te ob hæc a Flacco damnatũ. Circũscriptione).i. deceptione & circũuentione. Id enim circũscribere significat. Vt libro Academicarũ Quęstionũ quarto, Fallacibus & captiosis interrogationibus circũscripti atque decepti quidã, quũ eas dissoluere nõ possunt, desciscunt a veritate. Et libro de Officiis tertio, Iste dolus malus legibus erat vindicatus, vt tutela.xij. tabulis, & circũscriptio adolescentium lege Lectoria. Grecorum legibus) Etiam Romanorum legibus. Nam, vt ait Cicero pro Murena, mulieres omnes propter infirmitatem consilij maiores in tutorũ potestate esse voluerunt. Itaq; nihil iis licet facere sine tutorum authoritate. Ascribendus) id est interponendus, hoc est, tutoris authoritas interponi debuit. Scripsisti) id est vt tutorem ascripsisti. Adminiſtrũ consiliorum tuorum) id est qui consilio tibi administrat, cuius consilio vteris. Huius ipsius tutelę nomine.) quia tu eum velut tutorẽ ascripsisti, qui tamen tutor non erat. Qui concursus ex oppidis finitimis vndique?) Celebritatem causæ dicit, vt maiorem Deciani fraudem ostendat. Sententiis omnibus.) Iustum iudicium ostendit. Irritæ proscriptiones) Proscribere est libellum quendam rei venali affigere, quo ea res venalis esse cognoscatur. Vt hic sæpe videre licet, quum domus venalis est. Vt in libro de Officiis tertio, Claudius proscripsit insulam, vendidit: emit P. Calpurnius Lanarius. Huic ab Auguribus illud idem denunciatum est. Itaque Calpurnius quũ demolitus esset, cognosceretq; Claudium ædes postea proscripsisse, quã esset ab Auguri-

Caicus.

Telephus.

Abducere vxorem a marito.

Circũscribere.

Mulieres sub tutela.

Proscribere rem.

bus demoliri iussus, ad arbitrum illum adegit. Et paulo post, Sic tu quũ ædes proscribas, tabulam tanquam plagam ponas.

Defers ad Pergamenos, vt illi reciperent in suas literas publicas præclaras proscriptiones & emptiones tuas. repudiãt, reiiciunt. at qui homines? Pergameni laudatores tui. ita enim mihi gloriari visus es laudatione Pergamenorum, quasi honorem maiorũ tuorum assecutus esses: & hoc te superiorẽ putabas esse q̃ Lælium, ꝙ te ciuitas Pergamena laudaret. Num honestior est ciuitas Pergamena, q̃ Smyrnęa? an ne ipsi quidem dicunt? Vellem tãtum habere me
Psephisma. ocii, vt possim recitare psephisma Smyrnęorũ quod fecerunt in Castritium mortuum, primũ vt in oppidũ introferretur, quod aliis non conceditur: deinde vt ferrent ephebi, postremo vt imponeretur aurea corona mortuo. Hæc P. Scipioni clarissimo viro, quũ esset Pergami mortuus, facta non sunt. At Castritium quibus verbis dii imortales, decus patriæ, ornamentum populi Romani, florem iuuentutis appellant? Quare Deciane, si cupidus es gloriæ, alia ornamenta censeo quęras. Pergameni te deriserunt, quid tu? ludi te non intelligebas? Quum tibi hæc verba recitabant, clarissimũ virum, pręstantissima sapientia, singulari ingenio, mihi crede, ludebant. Quũ vero coronam aureã literis imponebant, reuera non plus aurum tibi q̃ monedulæ committebant. Ne tum quidem hominũ venustatem & facetias perspicere potuisti? Igitur illi Pergameni proscriptiones quas tu efferebas, repudiauerunt. P. Orbius homo & prudens & innocẽs, cõtra te omnia decreuit. In P.

Globiũ meũ necessariũ fuisti gratiosior. Vtinã neq; ipm,neq; me pœniteret,Flaccũ in Curia decreuissẽt:

In suas literas publicas).i.vt vulgo dicũt,in sua registra. Preclaras) Ironia est Ne ipsi quidẽ) Smyrnei. In Castritiũ mortuũ) Id contra Decianum esse significat.Quod tamen breuitatis causa omittere se dicit,quæ breuitas iudicibus ipsis iucũda est. Vel qd ait Luceius)Multa hoc in loco deerant. Ab eo videlicet loco, In Castritiũ mortuũ vsq; ad huc,Vel qd ait Luceius.quę in codice in Germania impresso reposita sunt,quis nõ satis emẽdata,ita tamen vt maxima ex parte intelligi possunt.Ea aũt quãtũ maxime potuimus,emẽdauimus. In oppidũ.) id est Pergamũ. Qd aliis nõ cõceditur)Ne Romę quidẽ id cõcedebat. Authore Cicerone libro de Legibus.2.Hominẽ mortuũ, inquit lex in xij.tabulis,in vrbe ne sepelito, neve vrito. Sed ante legẽ tabularũ.xij. & post,viros claros in vrbe sepultos fuisse,vt Publicola Tuberonem & Fabritium idẽ dicit. P.Scipioni)Quum P.Scipio Nasica Pontifex Max.Tyb.Gracchũ occidisset,eãq; ob rẽ plebi infensus esset,& aduersus eum pararetur accusatio, legatiõnẽ liberã ei Senatus, vt postea dicemus,in Asiã decreuit, isq; prope Pergamũ mortuus est,vt ait Plutarchus in vita Graccorũ. Alia ornamẽta).i.alias laudes. Pergameni te deriserũt) Superiorẽ se Decianus q̃ Lelium putabat,q; a Pergamena ciuitate laudatus esset. Ludi).i.derideri. Quũ hęc verba recitabãt, Clarissimũ virũ),.i.quum hęc verba in literis de te recitabant appellantes te clarissimũ virũ. Imponebãt literis) vt ea imponeretur Castritio mortuo. Q; monedium)Cum Chonrado Peutingero sentio monedulę,non monediũ hoc in loco scribi debere, q; monedulę furacitas auri argentiq; pręcipue mira sit. Quod autẽ sit iocus is,cuius opportunitate Cicero Flaccũ de manifestissimis criminibus exemerit,nõ puto:propterea quod Macrobius in libro Saturnaliũ.2. negat hũc iocũ in Ciceronis oratione extare.Prius enim Cicero solebat orationes in foro pronũciare,q̃ scribere.Itaque nonnulla scribebat quæ nõ dixerat: nonnulla dixerat, quæ non scribebat.Hunc iocum ab eode industria omissum arbitror, ne eius ioci opportunitate potius q̃ innocẽtia Flaccus absolutus esse videatur.Nec verisimile est hanc Ciceronis orationem Macrobij ætate integram non fuisse: quem iocum sibi notum esse dicit ex Furii Bibaculi libro. Hominũ) Pergamenorum. Perscriptiones) Proscriptiones scribi debere arbitror.Vt ante dixit. Irritæ venditiones,irritæ proscriptiones. Itemq;,Defers ad Pergamenos, vt illi reciperent in suas literas publicas præclaras proscriptiones & emptiones tuas. Flaccum in curia decreuissent) Hic locus emendatus non est.

Sepelirẽ in vrbe.

P.Scipio Nasica.

Cicero q̃ scripsit orationes suas.

Veridicas adiungis causas inimicitiarum, q patri L. Flacci Ædili Curuli pater tuus Tribunus pl. diem dixerit. At istud nec ipsi quidem patri Flacci, valde molestum esse debuit: præsertim cũ ille, cui dies dicta est, Prætor postea factus sit & Consul : ille qui diẽ dixit, non potuerit priuatus in ciuitate cõsistere. Sed si istas inimicitias putabas, cur quũ Tribunus militum Flaccus esset, in illius legione miles fuisti? quũ per leges militares effugere liceret iniquitatem Tribuni, cur autem per te inimicum paternum, in consilium vocauit? Quæ quidem q̃ sancte solita sint obseruari, scitis omnes. Nunc accusamur ab iis qui in consilio nobis fauerunt. Decreuit Flaccus, num aliud atq; oportuit in liberos? Num aliter censuit Senatus? In absentem decreuit? Quum ibidem esses, quum prodire nolles. non est hoc in absentem reum Senatusconsultum & decretum Flacci. Quid si non decreuisset, sed dixisset : quis posset vere reprehẽdere? Num etiã fratris mei literas plenissimas humanitatis & æquitatis reprehensurus? Quas easdẽ mulieri a me datas, apud ⁎ requisiuit. R. literarumq; Ciceronis. Quid? Hæc Apolloniẽses, occasiõe facta, ad Flaccũ detulerũt. Apud Orbiũ acta non sunt, ad Globulum delata non sunt. Ad Senatum nostrũ, me Cõsule, nõne Legati Apollonienses omnia postulata de iniuriis vnius Deciani detulerũt? Ad hæc, prędia incensa dedicauisti. Mitto q aliena, mitto q possessa per vim, mitto q conuicta ab Apolloniensibus, mitto q a Pergamenis repudiata, mitto etiam q a nostris magistratibus in integrum restituta, mitto q

nullo iure,neque in re,neque in possessione tua.

Veridicas adiũgis causas) Veras non veridicas legi oportere arbitror. Inimicitiarũ) inter te & Flaccũ. propter quas a Flacco se damnatum Decianus dixit. Ædili Curuli) Ædiliũ eẽ duo genera fuisse vulgatũ est, q̃ vt ignorari possit. Alij enim Curules erãt,alij plebeij. Nec ipsi quidẽ patri) A maiore ad minus.Nam si patri,qui offensus est,id valde molestũ esse nõ debuit,multis minus filio. Prętor postea) Nam post Ædilitatẽ primũ Prętura,deinde Cõsulatus geri solebãt.Causa est cur id valde molestũ patri nõ fuerit.Pater eñ honoribus postea auctus est, Deciani pater ita miser fuit,vt nõ potuerit priuat' in ciuitate cõsistere, aut propter egestatẽ,aut aliquo iudicio cõdemnatus,propter qd exilio multatus ciuitatẽ amiserit. Inimicũ paternũ).i.patrẽ tuũ inimicũ patris sui. In cõsiliũ) Iudicũ: vel in cõsiliũ Flacci Prætoris. Fauerũt).i. paruerũt. Aliud atq; oportu t).i.aliud q̃ iustum fuit. In liberos).i. in te, cuius pater,vt dicis,inimicus fuit L.Flacci patri. In liberos).i. in te,qui auaritiã tuã & crudelitatẽ Flacco probare nõ potuisti. Aliter) q̃ Flaccus decreuit. In absentem decreuit) L. Flaccus. Fratris mei) Q.Ciceronis, qui Flacco in Asia successit. Apud requisiuit) locũ hunc emendatum non esse nulli ignotum est.Si diuinare liceret mihi, lacunam sic replerem, apud tribunal sic requisiuit.Responsi literarũq; Ciceronis (videlicet Quinti) quid sup.allatum est. Apolonidenses) Scribendũ arbitror Apollonienses. de quibus antea mentionẽ habuit.

Occasione facta).i.data. Apud Orbium) Significat P. Orbiũ Prætorem in Asia ante P.Globulum,& Globulũ ante Flaccũ fuisse,quare Globulum non Globium ante,& hic scribendũ arbitror,vt postea scriptum inuenire licet. Me Consule) quũ Flaccus Prætor vrbanus erat. Facere occasionem.

Incensa).i.quæ Censores non censuerunt.Vt incensum hominẽ pro A.Cecinna appellat,Iam populus,quũ eum vendidit,qui miles factus non est,non adimit ei libertatem, sed iudicat eũ non esse liberum,qui vt liber sit,adire periculum noluit:quũ autem incensum vendidit,hoc iudicat,quũ ij qui in seruitute iusta fuerunt,censu liberentur,eum qui quũ liber esset,censeri noluerit, ipsum sibi libertatem abiudicasse. Incensa prædia intelligere videtur ea quæ libera non fuerint. Mittoq; aliena &c.) legendum facile apparet,mitto quod aliena, idque in tota hac repetitione. Aliena possessa per vim &c.) Hæc in causa fuerunt, cur a Deciano dedicari non licuerit. Conuicta) Id enim habet intellectum, vt arbitror, quòd Apollonienses hæc sua esse ostenderint. Incensus.

In integrum) Vt dedicata nõ essent. Mitto quod nullo in iure neq; re neque possessione tua)legendum puto,Mitto quod nullo iure neq; in re neque in possessione tua.

est, mihi crede, corruptus. Quid enim fuit quod ab eo redimeretur, vt duceret iudicium.

Sunt ne ista prædia censui censendo) Totus hic locus ita deprauatus est, vt inde nulla elici sẽtentia possit. Videtur tamen Cicero velle probare prædia ea quæ Decianus dedicauit incensa esse, quod Deciani non fuerunt, sed aliena, & per vim possessa. Sunt ne.) sint ne legendum potius est. Censui censendo) quid si legas, Sint ne ista prędia censore censenda? Habeant ius ciuile? sint nec ne?) Fortasse scribendum sit, Habeant ius ciuile nec ne. Quãuis id durum videatur, prædia ius ciuile habere. Censuisti?) Si hic locus emendatus est, prędia sua censere dicitur etiam is qui ea Censori dat censenda & æstimanda. Hoc autem dico si hic locus emendatus est: nam totus hic locus mihi suspectus est. Commisisti) id est fecisti. Roma est imperatum esset tributum) Hũc locum corruptum quis non videt? Fortasse autem scribendum sit, Romæ imperatum esset tributum. Verum esto &c.) Aduersario concedit, quod erat in controuersia, vt ad sequentia trãsitum faciat. Qui diuidi plebi Romanæ non potest) id est qui ius ciuile Romanum non habet. Numeratæ pecuniæ) id est pecuniæ promptæ & præsentis. Non enim prædia solum, sed etiam pecunia cẽsebatur. Centum triginta) Sestertiũ aut milia, ascribendum videtur. Non esse abs te) Sed ab Amyntę vxore, aut ab alio. Seruos suos esse censum) Fortasse legendum, Seruos suos censuisse. Vt ante dixit, In qua tribu deniq; ista prædia censuisti? Aut legendum est, quum a te audisset seruos suos esse censos. Nisi hic & paulo ante, Census est pręterea &c. census pręteritũ sit verbi censeor deponentaliter accepti. Retulit ad Iurisconsultos) id est Iurisconsultos cõsuluit. Inter omnes) Iurisconsultos. Censendo) id est Censori dando censenda. Habiturum esse) prędia aliudve quid hoc loco deest. Simul deesse arbitror, Flaccum Pretorem de hac re iudicasse. Itaq; adiũgit Cicero, Habetis causam inimicitiarum, vt magis lucidam faciat orationem. Habetis) id est audistis. Opimum) id est vberẽ. Est autem Ironia. Questus est Lælius) In Flacci accusatione. Qui mihi author fuit) Mimesis est. Imitatur enim verba ea quibus Lælius aut vsus est, aut certe vti potuit. Siccine tu author) Apostrophe ad Decianum est. Eum) L. Flaccũ. Qui tu in consilio fauisses) Nam antea dixit. Nunc accusamur ab iis qui in consilio nobis fauerunt. Scilicet defendam Decianum) Ostendit verisimile non esse Decianum a Flacco corruptum. Redimeretur) id est emeretur. Compositum pro simplici. Vt duceret) id est produceret & differret.

Cui ſex horas omnino lex dedit. Quātū tandē ex his horis detraheret, ſi tibi morē gerere voluiſſet? Nimirū illud eſt quod ipſe ſuſpicatur. Inuidiſti ingenio ſcriptoris tui, ꝙ ornabat facete locū quē pręhēderat: & acute teſteis interrogabat aut circūueniebat: fortaſſe feciſti & tu vt populi ſermone exciperes. Idcirco Decianū vſq; ad coronā applicaſti. Sed vt hoc veriſimile eſt, ita haud veriſimile Decianū a Flacco eē corruptū. Eaq; ſcitote Iudices eſſe vera, vel qđ ait Luceius, L. Flaccū ſibi dare cupiſſe, vt fide ſe abduceret, ſeſtertiū vicies. Et eū tu accuſas auaritiæ, quē dicis ſeſtertiū vicies voluiſſe perdere? nā quid emebat, cū te emebat? vt ad ſe trāſires? quā partē cauſæ tibi daremus? an vt enunciares conſilia? Lælii? qui teſtes ab eo prodirent. quid? nos non videbamus habitare vnā? quis hoc neſcit? tabulas in Lælii poteſtate fuiſſe non dubium eſt: an ne vehementer, ne copioſe accuſares? nunc facis ſuſpitionem. Ita enim dixiſti, vt neſcio quid a te impetratum eſſe videatur. At enim Androni Sextilio grauis iniuria facta eſt, & non ferenda: ꝙ cum eſſet eius vxor Valeria inteſtata mortua, ſic egit eam rem Flaccus, quaſi ad ipſum hæreditas pertineret. In quo quid reprehendas, ſcire cupio. ꝙ falſum intenderit? qui doces? ingenua inquit fuit. O peritum iuris hominem. quid? ab ingenuis mulieribus hęreditates lege non veniunt? in manum inquit cōuenerat. Nūc audio, ſed quęro vſu, an coēptione?

Seſtertiū. vicies.

In manū conuenire

Horę accuſatoris & patroni.

Cui ſex horas omnino lex dedit) In publicis cauſis ſingulis lege cōſtituebantur horæ accuſatori & patrono. Vt in cauſa Milonis duas horas accuſatori & tres reo lege datas eſſe Aſconius dicit. In cauſa Rabirij

perduellionis,reo tantũ semihoram datã sibi Cicero queritur. Inuidisti ingeniosus scriptoris tui) Hic itidem locus multum corruptus est. Fortasse ita legendum esset, Inuidisti ingenio scriptoris tui, qꝫ ornabat locum quem pręhenderat, & acute testes interrogabat. Locum quem præhenderat) Quum multi erant in eadem causa accusatores, sua cuique causæ pars agenda tribuebatur. Aut fortasse fecistis) Hoc in loco aliquid deesse,eaque quæ adsunt nullo sensu sibi cohærere ignotum non est. Applicasti nõ applicuisti ex more Ciceronis potiꝰ est.

Vel quod ait Luceius)Hic adhuc aliquid deest, aut corrupta lectio est, quę ad hunc mihi modum magis integra videretur,Nam quod ait Luceius:vt nam particula sit inceptiua. Hunc autem Luceium Flacci cũ Lælio accusatorem fuisse significat. Vt fide se abduceret) id est vt se preuaricatorē faceret,nec fidelis accusator esset. Fide enim quenquam abducere est corrumpere ne seruet fidem. Et eum tu accusas auaritiæ) Apostrophe ad Luceium est. Auaritiæ) id est repetundarum. Fide abducere.

Perdere)id est frustra tibi dare. Vt ad se transires?) & eum defenderes? Quam partem causæ tibi daremus)defendendam. Enunciares consilia)id est nobis reuelares secreta. Qui testes)enunciares. Tabulas)vbi scripta sunt testimonia,ex Asia allatas. Ne vehementer,ne copiose accusares)id est vt esses lenior & negligentior in accusatione, nec nobis tantum noceres,quãtum posses. Vt nescioquid a te impetratũ esse videatur) Luceium irridet,qui nec vehementer nec copiose Flaccum accusauit. At enim Androni) Hæc est secunda ciuium Romanorum querela. Valeria)Hæc eo nomine appellata est, quia L.Valerij Flacci filia erat. Quod falsum intenderit)id est, quod falso hęreditatem ad se pertinere dixerit. Qui doces?)id est quomodo aut qua ratione. Sed quęro vsu coemptione) Legendum esse arbitror, vsu an coemptione. Quauuis illud alio loco scripserimus,hic tamen locus postulat vt repetatur,Authore Boethio libro Commentariorum in Topica Ciceronis secundo Tribus modus vxor habebatur vsu farre coemptione.Sed confarreatio solis Pontificibus conueniebat. Quæ autem in viri manum coemptione conuenerant,hæ matresfamilias vocabantur:quę vero vsu vel farre, minime.Coemptio vero certis solennitatibus peragebatur,& sese in communicando inuicem interrogabant.Vir ita, An sibi mulier materfamilias esse vellet. Illa respondebat, velle. Item mulier interrogabat,an vir sibi paterfamilias esse vellet. Ille respondebat velle.Itaque mulier in viri manum conueniebat. Et vocabantur hæ nuptię per coemptionem.Et erat mulier materfamilias viro loco filiæ. Quam solennitatem in suis institutis Vlpianus ponit. Hæc ille.Quibus verbis significat vxorem quouis modo habeatur in manum viri cõuenire,vt hoc in loco Cicero dicit vxorem,quę vsu aut

Enunciare consilia.

Vxoris habēdę modi

Matresfamilias.

In manũ viri conuenire.

coemptione habita sit in manum conuenisse. A. quoque Gellius cap. tertio libri quarti iustam legitimamque vxorem in mariti manu esse dicit. Eius verba sunt ex Ser. Sulpitij sententia, Pellicē, inquit, appellatā, probrosamque habitam, quę iuncta consuetaque esset cum eo, in cuius manu mancipioque alia matrimonij causa foret. Quibus ex verbis satis cognosci potest, quid sit in viri manum conuenire. Cicero tamen in Topicis significare videtur eas solum in manū viri conuenisse, quæ per coemptionem habitæ sint. Vxoris, inquit, duę formæ. Vna matrūfamilias. Hæ sunt, quę in manum conuenere. At altera earum, quę tātantummodo vxores habentur.

Vsus. Vsu non potuit: nihil enim potest de tutela legitima sine omnium tutorum auctoritate diminui. Coēptio. Coemptione? omnibus ergo auctoribus. In quibus certe Flaccum fuisse non dices. Relinquitur illud, quod vociferari non desistit: non debuisse, cum Prętor esset, suum negocium agere, aut mentionem facere hæreditatis. Maximas audio tibi L. Lucullle, qui de L. Flacco sententiam laturus es, pro tua eximia liberalitate maximisque beneficiis in tuos, venisse hæreditates, cum Asiam prouinciam Consulari imperio obtineres: si quis eas suas esse dixisset, concessisses? Tu T. Vecti siqua tibi in Aphrica venerit hæreditas, vsu amittes? an tuum nulla auaritia, salua dignitate retinebis? At istius hæreditatis iam Globulo Prætore Flacci nomine petita possessio est. Non igitur impressio, non occasio, non vis, non tempus, non imperium, non secures ad iniuriam faciendam, Flacci animum impulerunt. Itaque eodem etiam M. Lurco vir optimus meus familiaris conuertit aculeum testimonii

ſui: negauit a priuato pecuniam in prouincia Prætorem petere oportere. Cur tandem Marce Lurco non oportet? extorquere, accipere contra leges non oportet: petere non oportere, nunq̄ oſtendes, niſi docueris non licere.

Vſu) Vſu qua rationevxor haberi ſolita ſit legere non memini, niſi quod ſcribit A. Gellius capite ſecundo libri tertij ex Q. Mutii ſententia, vxorem vſurpandi cauſa a viro trinoctium totum abeſſe debere ex duodecim tabulis. Vſurpari vxorem pro eo quod eſt vſu haberi dici arbitror. De tutela legitima) Significat eam quæ vſu vxor habita ſit, deſinere eſſe ſub agnatorum tutela, aut certe eam diminuere, quæ legitima tutela dicitur. Vt in libro Inſtitutionum Iuſtiniani primo, titulo de legitima agnatorum tutela. Quibus teſtamento tutor datus non ſit, iis ex lege duodecim tabularum agnati ſunt tutores, qui vocantur legitimi. Sunt autem agnati cognati per virilis ſexus cognationem coniuncti, quaſi a patre cognati. Erat igitur Flaccus Valeriæ ſorori agnatus. Conſulari imperio) In bello Mithridatico. Tu. T. Vecti) Hunc T. Vectium ſignificat Prætorem huic cauſæ præfuiſſe, eumq́ ſortitione Africam adminiſtraturum. Globulo Prætore) Huic Flaccum ſucceſſiſſe arbitror. Impreſſio) id eſt vis & impetus. Vt in libro Epiſtolarum Familiarium quinto, Ad tertium nonas Ianuarias quū agere cœpiſſet, tertio quoque verbo orationis ſuæ me appellabat, mihi minabatur, neque illi quicquam deliberatius fuit, quam me quacunq; ratione poſſet, non iudicio neque diſceptatione, ſed vi atque impreſſione euertere. Inde impreſſionem dare & facere pro eo quod eſt in hoſtes ſumma vi irruere & impetum facere T. Liuius dicit libro ſecundo. Volſci curſu & clamore feſſi, quum ſe velut ſtupentibus metu intuliſſent Romanis, poſteaquam impreſſionem ſenſere ex aduerſo factam, & ante oculos micare gladios, haud ſecus, q̄ ſi in inſidias incidiſſent, turbati vertunt terga. Libro tertio, Duo extra ordinem millia, quæ in ſiniſtrum cornu Romanorum in ipſo certamine impreſſionem facerent, tenuere. Libro quarto, Hęc locutum, exequentemque dicta redintegrato clamore ſecuti dant impreſſionem. Non occaſio) quod eſſet Prætor Flaccus. M. Lurcho) De Lurchonis teſtimonio antea dixit.

Vſu habere vxorē.

Tutela legitima.

Impreſſio.

Facere impreſſionē & dare.

Non licere) Eſt enim aliquid quod non oporteat, etiam ſi licet, quicquid vero non licet, certe non oportet. Vt ait Cicero pro L. Cornelio Balbo.

An legationes sumere liberas exigēdi causa, sicut & tu ipse nuper & multi viri boni sæpe fecerunt, rectū est? quod ego non reprehendo, socios video queri. Prætorem si hæreditatē in prouincia non reliquerit, non solum reprehendendum, verū etiā condemnādū putas? Doti, inquit. Valeria pecuniam omnem suam dixerat. nihil istorum explicari potest, nisi ostenderis, illam in tutela Flacci non fuisse. si sit, quæcunq; sine hoc auctore est dicta dos, nulla est. Sed tamen Lurconem q̄q̄ pro sua dignitate moderatus est in testimonio dicendo religioni suæ, tamen iratum Flacco esse vidistis. neque enim occultauit causam iracundiæ suæ, neque reticendam putauit. questus est libertum suum Flacco Prætore esse damnatum. O conditiones miseras administrādarum ciuitatum & prouinciarum: in quibus diligentia plena simultatum est, negligentia vituperationum, vbi seueritas periculosa est, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, assentatio perniciosa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ: venientes Prætores expectāt, præsentibus inseruiunt, abeuntes deserunt. Sed omittamus querelas, ne nostrum consilium in omittendis prouinciis laudare videamur. Literas misit de villico P. Septimii hominis ornati, qui villicus cædem fecerat. Septimium ardentem iracundia videre potuistis. in Lurconis libertum iudicium ex edicto dedit. hostis est Lurco. quid igitur? hominū gratiosorū splendidorūq; libertis fuit Asia tradēda? an simultates nescio quas cum libertis vestris Flaccus exercet?

Dicere pecuniā doti

Iudiciū ex edicto dare.

Legationes sumere liberas) Legationes liberas decernebat Senatus ijs qui propter egregium aliquod facinus populi inuidiam sibi conflauerant, vt his honesta causa ex vrbe proficiscẽdi esset ad declinãdã inuidiam. Vt quum accusatores a plebe pararentur Scipioni Nasicę, qui Tyb. Graccum occiderat, Senatus de salute eius sollicitus liberam ei legationem in Asiam decreuit. vt in Ciceronis Milonianam scripsimus. D. Brutus scripsit ad Ciceronem, quæ epistola est in libro Epistolarum Familiarium. xi. Eius verba sunt, Quum in his angustiis versarer, placitum est mihi, vt postularem legationem liberam mihi reliquisque nostris, vt aliqua causa proficiscendi honesta quæreretur. Etiam exigendi causa huiusmodi legationes decerni hoc in loco testatur Cicero. Legationes liberas, definitum tempus lege Iulia habere Cicero scripsit ad Atticum libro decimoquinto. Socios video queri) id reprehendendum significat. Doti pecuniam dixerat) id est dotis nomine promiserat. Dicere enim authore No. Marcello promittere aliquando significat. Pomponius, Numos certos dicas, Dico quinquaginta millia. Sallustius libro historiarum secundo. Eodem anno in Macedonia C. Curio principio veris cum exercitu profectus in Dardaniam, quibus potuit pecunias dictas coegit. Afranius, Nescio cui vicino perpauperi, cui dicat dotis paululum. Explicari, id est expediri, & ad accusationem vtiliter proferri. Sine hoc authore) id est non interueniente Flacci authoritate. Apud Titum Liuium libro tricesimoquarto, M. Cato dissuadens ne Oppia lex abrogetur. Maiores, inquit, nostri nullam ne priuatam quidem rem agere fœminas sine authore voluerunt, in manu esse parentum, fratrum, virorum. Moderatus est religioni suę) Moderatus participium est. Medicor illam rem & illi rei, modulor, moderor, & comitor authore Seruio libro Commentariorum in Aeneid. Vergilij septimũ dicimus. Insidiosus) id est fallax & assentatorius. Vehementes in prouinciam. Expectant) aduentum optantes. In omittendis prouincijs) Cicero enim post Quæsturam constituit ab vrbe non discedere, quod sensisset populum Romanum aures hebetiores, oculos acres atque acutos habere. Vt amplius idem ait in Oratione pro Cn. Planco. Eam ob rem nec Prętor, nec Consul prouinciam sortitus est. Literas misit) Coniicere licet P. Septimii libertũ in Asia cædem fecisse ac deinde Romam confugisse. Flaccum ea de re Romam scripsisse. Iudicium ex edicto dedit) id est tulit sententiam secundum edictum. Id edictum quod fuerit sciri non potest, quia ignotum est, quo crimine conuictus sit is Lurchonis libertus, quem turpi iudicio condemnatum fuisse antea Cicero dixit. Tradenda libertis) vt in eo quod vellent impune facerent. An simultates nescio quas) Id credẽdũ non est Flaccũ horũ libertos pœna affecisse, q̃ ijs irat⁹ esset.

Legatiões liberę.

Dicere doti pecuniã.

Fœminæ in tutorũ potestate.

Moderat⁹ religioni.

Insidiosus.

Dare edictum.

An vobis in vestris vestrorũq; causis seueritas odio est? eandẽ laudatis cũ de nobis iudicatis. At iste Andro spoliatus bonis vt dicitis, ad dicendũ testimoniũ nõ venit. Quid si veniat? decisionis arbiter C. †Cæcilius fuit, quo splendore vir, qua fide, qua religione? obsignator C. Sextilius Lurconis sororis filius, homo & prudens & constans & grauis: si vis erat, si fraus, si metus, si circũscriptio, quis pactionem fieri, quis adesse istos coegit? Quid si ista omnis pecunia, huic adolescentulo L. Flacco reddita est? si petita, si redacta, si per hũc Antiochum paternum huius adolescẽtis libertum, seni illi Flacco probatissimum? videmur ne non solũ auaritię crimen effugere, sed etiã liberalitatis laudem assequi singularem? communem enim hæreditatem, quę æqualiter ad vtrũq; lege venisset, concessit adolescenti propinquo suo, nihil ipse attigit de Valerianis bonis. Quod statuerat facere, adductus huius pudore, & non amplissimis patrimonii copiis, id non solum fecit, sed etiam prolixe cumulateq; fecit. Ex quo intelligi debet, eum contra leges pecunias non cepisse, qui tam fuerit in hęreditate cõcedenda liberalis. At Falcidianum crimen ingens. Talenta quinquaginta se Flacco dicit dedisse: audiamus hominem, non adest. Quomodo igitur dicit? epistolam mater eius profert, & alteram soror. Scriptum ad se dicunt esse ab illo, tantam pecuniam Flacco datam. Ergo is, qui si aram tenens iuraret, crederet nemo, per epistolam, quod volet, iniuratus probabit? at qui vir? q̃ non amicus suis ciuibus? qui patrimonium satis lautum, quod hic nobiscum con-

Decisionis arbiter.
†Cælius.
Prolixe.
Aram tenẽs iuraret

ficere potuit, Græcorum conuiuiis maluit dissipare.

An in vestris) In codicibus aliis lego, An vobis, in vestris &c. Vestrorũ) vt libertorũ, aliorũq;. Seueritas) quã Flaccus in horũ libertorũ iudicio secutus est. Decisionis arbiter) Significat Flaccũ pactionẽ cũ Androne de hereditate Valeriæ fecisse, eiusq; C. Cæciliũ arbitrũ. & C. Sextiliũ obsignatorẽ, vt nullã vim, nullã fraudem in Flacco fuisse ostẽdat. Decisio.

Decisionis).i. pactionis. Decisionẽ in re dici postea significat. & decidere pacisci significat. vt pro Sex. Roscio Amerino, Si hãc ei rẽ priuatim Sex. Roscius mãdauisset, vt cũ Chrysogono trãsigeret atq; decideret. Et pro Q. Roscio Comœdo, Panurgũ, inq̃t hũc seruũ cõmunẽ Q. Flauius Tarquiniẽsis q̃dã interfecit. In hãc rẽ inq̃t me cognitorẽ dedisti: lite cõtestata, iudicio dãni iniuria cõstituto, tu sine me cũ Flauio decidisti. Si vis) Flacci, quia Pretor erat. Pactionẽ).i. decisionẽ. Quis adesse istos) Cæciliũ & Sextiliũ. Adolescẽtulo L. Flacco) hui⁹ Flacci ꝓpinquo. Redacta) in sũmã. Si ꝑ hũc) Arbitror legẽdũ, Si numerata, aut si donata ꝑ hũc, Copiis) quib⁹ hic adolescẽs abũdabat. Prolixe).i. abũde & magna copia. Prolixũ eñi quasi porro laxũ dictũ est. Inde ꝓlixa oratio dicit̃. Hac voce vsus est etiã in oratiõe ꝓ domo sua. Neq; ille tot suspitionib⁹ certorũ hoim & scelere exulceratus, quę meũ tẽpus postularet, satis ꝓlixe mihi polliceret̃. Et ad Trebatiũ lib. Epist. Familiariũ. 7. Neq; mehercule minus ei ꝓlixe de tua volũtate promisi, q̃ erã solitus de mea polliceri. Prolixe.

At Falcidianũ crimen) Ostẽdit falsum q̃d Falcidius dixerit se dedisse Flacco talẽta quinquaginta. Falcidianũ crimen) q̃d i Falcidiũ admissum a Flacco, aduersarii dixerũt, quũ se quinquaginta talẽtis spoliatum dicit. Vt crimen Asinianũ, q̃d in Asiniũ admissũ est, quẽ Auili⁹ necauit, Pro. A. Cluẽtio, Ac tũ in Oppianici causa crimen hoc Asinianũ quũ testib⁹ multis, tũ vero iudicio Auilii probabat̃. Et ꝓ Milone Clodianũ crimen, quod in Clodiũ admissũ videbat̃ accusatorib⁹, quũ eũ Milo occidit. Nec vero me Iudices Clodianũ crimẽ mouet, nec sũ tã demẽs, tãq; vestri sensus ignarus, vt nesciã q̃d de morte Clodij sentiatis. Ingẽs) Ironia est. Crimen Falcidianum.

Si arã tenẽs iuraret) Morẽ fuisse Grecorũ vt arã tenẽtes iurarẽt, alibi scripsim⁹. Est aũt argumẽtũ a maiore ad minus. Cõficere).i. decoquere ꝑdere absumere. vt paulo post. Vt eã pecuniã quam cõfecerat, nõ cõsũpsisse, sed Flacco dedisse videat̃. Alioq; cõficere pecuniã est colligere, vt alio loco docuimus. Dissipare).i. dispergere. Dissipare eñi dispergere est vt pereat vel ignominię causa. vt in lib. de Legibus. 2. C. Marij sitas reliquias apud Anienem dissipari iussit Sylla victor, acerbiore odio incitatus, quam si tam sapiens fuisset, quam fuit vehemẽs. Dissipatum sermonẽ pro dispersa fama ante dixit Cic. Sermo est tota Asia dissipatus. Iurat tẽnẽs aram. Conficere patrimoniũ & pecuniam. Dissipare. Dissipatus sermo.

quid attinuit relinquere hanc vrbem? libertate tam prçclara carere? adire periculum nauigãdi? quasi bo/na comesse Romæ non liceret. Nunc deniq; mater/culæ suæ festiuus filius aniculæ minime suspitiosæ purgat se per epistolã, vt eam pecuniã, quã cõfecerat, non cõsumpsisse, sed Flacco dedisse videatur. At fru/ctus isti Trallianorum Globulo P. venierant. Falci/dius emerat HS. nongentis millibus, si dat tantam pecuniam Flacco, nempe idcirco dat, vt rata sit em/ptio. Emit igitur aliquid, quod certe multo pluris es/set. Dat de lucro, nihil detrahit de viuo: minus igi/tur lucri facit: cur Albanum venire iubet? cur matri præterea blanditur? cur epistolis & sororis & matris imbecillitatẽ aucupatur? Postremo cur nõ audimus ipsum? retinetur credo in prouincia, mater negat. ve/nisset, inquit, si esset denũciatum. Tu certe coegisses, si vllum firmamentũ in illo teste posuisses, sed homi nem ab negocio abducere noluisti. Magnum erat ei certamen propositum, magna cum Grçcis contẽtio, qui tamen vt opinor iacent victi: nã iste vnus totam Asiam magnitudine poculorũ, bibendoq; superauit. Sed tamen quis tibi Lçli de epistolis istis indicauit? mulieres negãt se scire. Quis? is ipse? igitur ille tibi se ad matrẽ & sororem scripsisse narrauit? an etiã scri/psit oratu tuo? at vero M. Ebutiũ cõstãtissimũ & pru dentissimũ hominẽ Falcidii affinẽ nihil interrogas? nihil eius generũ pari fide prçditũ C. Mãliũ? qui pro/fecto de tanta pecunia, si esset data, nihil audisse non possent. His tu igitur epistolis Deciane recitatis, his mulierculis productis, illo absente auctore lau/

Comesse bona.

Matercula

De viuo detrahit.

dato, tantum te crimen probaturum putasti? præsertim cum ipse non deducendo Falcidium, iudicium feceris plus falsam epistolam habituram ponderis, q̃ ipsius præsentis fictam vocem, & simulatum dolorem.

Materculæ suæ festiuus filius) Falcidium eludit, hisque diminutiuis blandimenti derisorii causa vtitur. At fructus isti.) Hoc dictum aduersarii Cicero proponit refutandum. Isti autem hoc loco ociosa dictio videtur, vt ea sit sententia aduersarios dixisse Falcidium Globulo Prætore Trallianorum fructus emisse. Vt rata sit emptio.) probante Flacco Prætore, qui Globulo successit. Multo pluris esset) q̃ pecunia ea qua id emeret. Nihil detrahit de viuo) Lucrum & viuum in emptione sunt ad hunc modum. Si quis rem valentem triginta scutatos, viginti scutatis emat, viuum est viginti scutati, & decem lucrum. Viuum in emptione.

Cur Albanum vænire iubet) Ostendit falsum esse quod fructus Trallianos emerit, quod de lucro aliquid Flacco dederit. Nam si Trallianos fructus minoris q̃ essent, emit. & si quid de lucro Flacco dedit, opus non fuit, vt Albanum venderet. Matris imbecillitatem aucupatur) id est matrem imbecillam captat & vult decipere. Ab negocio abducere.) Deridet Cicero Falcidium, eumque in contemptum iudicibus adducit, quo minus falcidianum crimen esse credant. Magnitudine poculorum.) Græcos in conuiuio primum minoribus poculis, deinde maioribus bibere solitos, & inde factum prouerbium, vt Græco more bibere dicatur, scripsimus latius in Commentariis in Griphum Ausonij. An etiam scripsit oratu tuo) id est an eum orasti vt scriberet, vt haberes quod in Flaccum diceres. Oratu autem est veluti iussu permissu hortatu euentu arbitratu, aliaque eiusdem generis multa, quæ in hoc casu tantum in quarta declinatione inueniuntur. Iudicium feceris.) id est iudicaueris. Vt paulo post, Grauia iudicia pro Reipublicæ dignitate multa de coniuratorum scelere fecistis. Pro lege Manilia, De quo homine vos, id quod maxime facit authoritatem, tanta & tam præclara iudicia fecistis. Id autem dictum est, vt facere pugnam, prælium, coniecturam, finem, conuicium, furtum, pactionem, aliaque eiusdem generis, de quibus alio loco scripsimus. Simulatum dolorem) quod dolere se simulet de tanta pecunia Flacco data.

Aucupat imbecillitatem matris.

Greco more bibere.

Oratu.

Facere iudicium.

Sed quid ego de epiſtolis Falcidii, aut de Androne Sextilio, aut de Deciani ſenſu tādiu diſputo? poſtulo? de ſalute omniū noſtrū, de fortunis ciuitatis, de ſumma Reipublicę taceo? quam vos vniuerſam in hoc iudicio veſtris humeris, veſtris inquam humeris Iudices ſuſtinetis. Videtis in quo motu tēporū, quāta in cōuerſione rerū ac perturbatione verſemur. Cū alia multa tetri homines, tum hoc vel maxime moliūtur, vt veſtræ quoq; mentes, veſtra iudicia, veſtræ ſententiæ optimo cuiq; infeſtiſſimę atq; inimiciſſimę reperiātur. grauia iudicia pro Reip. dignitate, multa de coniuratorū ſcelere feciſtis. non putāt ſatis cōuerſam eſſe Remp. niſi in eandē impiorū pœnā optime meritos ciues detruſerint. Oppreſſus eſt C. Antonius, eſto. habuit quādā ille infamiā ſuā: neq; tamē ille ipſe, pro meo iure dico, vobis iudicibus dānatus eſſet: cuius damnatione ſepulcrum L. Catilinę floribus ornatū, hominū audaciſſimorū ac domeſticorū

Iuſta. hoſtiū conuētu epuliſq; celebratū eſt. iuſta Catilinę facta ſunt. nunc a Flacco Lentuli pœnæ per vos expetuntur. quam poteſtis P Lentulo, qui vos in complexu liberorum coniugumq; veſtrarum trucidatos incēdio patriæ ſepelire conatus eſt, mactare victimā gratiorē, q̄ ſi L. Flacci ſanguine illius nefariū in vos

Litare. omnes odiū ſaturaueritis? Litemus igitur Lentulo.

De Deciani ſenſu) Qui nō ſatis ingenioſe Falcidianū crimen finxit. Aut Deciani ſenſu, q Amyntæ vxori impoſuit. De ſalute omniū noſtrum) Tranſit ad concluſionem quæ eſt partim per cōmiſeratione, partim per enumerationem. Quam vos vniuerſam) Id Cicero facit ſæpiſſime, vt oſtendat iudicium, quod latum ſint iudices, ad Rēpublicā vel ad ipſos iudices pertinere. Id paulo poſt faciet amplius. In qua mo

tu).i.in qua mutatione. Certi homines) qui in coniuratis fuerunt,& coniurationi fauerũt. Conuersam) .i. versam & mutatã, vt ante dixit, Quãta in cõuersione rerũ ac perturbatiõe versemur. Impiorũ pœnã) qua coniurati affecti sunt. Oppressus est C. Antonius) C. Antonius Marci oratoris filius Ciceronis Cõsulis Collega suspicione coniurationis laborauit. Itaq; L. Catilina petens Consulatum Antoniũ sibi fore Collegam sperabat hominẽ & familiarẽ, & omnibus necessitudinibus circũuentũ, cũ eoq; se Consulem initiũ agendi belli se facturum. Itaq; repulso Catilina Cicero hunc suũ Collegam pactione prouinciæ perpulerat, ne contra Rempublicã dissentiret. Author est Sallustius. De hac Antonij suspicione Cicero pro P. Sestio, Atq; ego, inquit, de Antonio nihil dico præter vnũ, nũq̃ illum in illo summo timore ac periculo ciuitatis, neq; cõmunẽ metum omniũ, neq; propriam nonullorũ de ipso suspitionẽ, aut inficiando tollere, aut dissimulando sedare voluisse. Hũc accusauit M. Cęlius, vt est in Oratione pro eo Cęlio, Accusauit, inquit, C. Antoniũ Collegã meũ, cui misero prçclari in Rempublicã beneficii memoria nihil profuit, nocuit opinio maleficij cogitati. Eũ se Cicero defendisse dicit pro domo sua. Hora, inquit, fortasse sexta diei questus sum in iudicio, quũ C. Antoniũ Collegam meũ defẽderẽ, quædam de Republica quæ mihi visa sunt ad illius miseri causam pertinere. L. Catilinę) Nam decreuit Senatus, vt Antonius cũ exercitu Catilinam persequi maturaret. Quũ autem Antonius pedibus æger prelio adesse nequiret, M. Petreio Legato exercitũ permisit, a quo necatus Catilina est, vt est apd Sallustiũ. Domesticorũ hostiũ) .i. coniuratorũ. Epulisq;) Romani enim veteres propinquorũ suorũ aut amicorũ mortuorum nomine populo Ro. epulũ dabãt. Vt pro L. Murena Q. Maximus Africani patrui sui nomine epulum populo dedit, cui rei Q. Ælium Tuberonem prefecit. Iusta) Iusta numero tantum plurali appellãtur sacrificia ea quę in honorem mortuorũ fiunt. Cicero in libro de Legib⁹. 2. Siti dicũtur ii qui conditi sunt nec tamẽ eorum ante sepulcrum est, q̃ iusta facta, & corpus incensum est. Itemq;. Quid vero ex iis, qui horum scelerũ principes fuerũt, & pręter cęteros in omni religione impij, non solũ vita cruciati atq; dedecore, verũ & sepultura & iustis exequiis caruerũt. A Flacco Lentuli pœnę expetũtur) q̃d Flaccus Pretor ad pontẽ Miluiũ Allobroges cũ comitatu & literis deprehẽderit. In his suas literas agnoscens Lentulus impietatis pœnas dedit. Per vos) vestris sententiis, si Flaccũ condemnetis. Litemus igitur Lentulo) Artificiosa prohibitio est, quę permissionis speciem habet. Litemus) id est sacrificemus & iusta faciamus, aut Lentuli manes Flacco mactato placem⁹. No. enim Marcellus sacrificare & litare distinguit, vt sit sacrificare veniam petere, litare propitiare & votum impetrare.

Conuersa Resp. C. Antonii causa. Epulum mortuorũ noie dare. Iusta. Litare.

Parentare Parētemus Cethego. reuocemus eiectos. nimię pietatis & summi amoris in patriam vicissim nos pœnas, si ita diis placet, sufferamus. nos iam ab indicibus nominamur, in nos crimina finguntur, nobis pericula comparantur. quę si per alios agerent, si deniq; per populi nomen ciuiū imperitorum multitudinem concitassent, æquiore animo ferre possemus. Illud vero ferri non potest, ꝙ per Senatores, & per Equites Ro. qui hęc omnia pro salute omniū, cōmuni consilio, vna mēte atq; virtute gesserūt, harū rerū auctores, duces, principes spoliari omnibus fortunis ac de ciuitate expelli posse arbitrātur. Etenim populi Ro. perspiciūt eā mentē & volūtatē, omnibus rebus quibus potest populus Ro. significat quid sentiat: nulla varietas est inter homines opinionis, nulla volūtatis, nulla sermonis. Quare si quis illuc me vocat, venio. Populū Ro. disceptatorē nō modo nō recuso, sed etiā deposco. vis absit, ferrū ac lapides remoueātur, operę facessant, seruitia sileant: nemo erit tā iniustus, qui me audierit, sit modo liber & ciuis, quin potius de prętmiis meis q̄ de pœna cogitandū putet. O dii immortales, quid hoc miserius? nos qui P. Lētulo ferrum & flammā de manibus extorsimus, imperitę multitudinis iudicio confidimus, lectissimorū ciuium & amplissimorum sentētias pertimescimus. M. Aquilium patres nostri multis auaritiæ criminibus, testimoniisq; cōuictū, quia cū fugitiuis fortiter bellum gesserat, iudicio liberauerunt. Consul ego nuper defendi C. Pisonē, qui quia Consul fortis cōstāsq; fuerat, incolumis est Reipublicæ cōseruatus.

Facessant operę.

C. Piso absolutus.

Parentemus).i.iusta exequiarũ faciamus. Non solũ parentibus pa- rentalia fieri locus hic documento est. Non igitur absurda opinio eorũ est, qui a parendo, parentare inclinatũ esse putauerũt, ꝙ qui parentarẽt mortuis parerent, qui viui ita fieri iussérãt. Eiectos).i.exules & dãna- tos. Si ita placet) In codicibus aliis scriptũ est, si ita diis placet. Ab indicibus) qui sperãt fore, vt Flaccus cõdemnetur: qđ si fiat, oẽs qui ad- iutores & authores fuerũt opprimẽdę coniurationis in iudiciũ etiam fictis criminibus vocabūt. Itaq; se ab indicibus iã nominari dicit. Per Senatores & per Equites).i.per Iudices qui sunt ex Senatorio ordine & Equestri. Hęc omnia gesserũt) In opprimẽda coniuratione. Senatus eñ & Equitũ cõsilio & auxilio tũ vsus Cicero est. Harũ rerũ authores) vt me & Flaccum. Perspiciũt eã mentẽ) Fortasse legendũ sit, perspi- ciũt mentẽ, ad eã sententiã. Hi certi homines populi Romani mẽtem cognoscunt, quã populus ipse omnibus rebus, quibus potest, significat. Quia igiť in populo nulla varietas opinionis in Senatoribus & Equi- tibus eã se inuenire posse putauerunt. Illuc).i.ad populi iudiciũ. Vis absit).i. nullus ciuis improbus absit, qui vim faciat. Ferrum).i.gladii.

Parentare

Operę).i.operarii, quorũ auxilio improbi vtebãtur ad vim faciendã. De iis alibi scripsimus. Operę autẽ pro operariis, vt seruitia pro seruis dicũtur. Facessant).i.recedãt, absint. Id enim facessere significat, vt ait No. Marcellus. Cicero in Hortensio, Facessant igiť oẽs, qui docere nihil possunt, quo melius sapiẽtiusq; viuamus. M. Aquiliũ) His exemplis ostẽdit sapiẽtes iudices in rebus iudicãdis cogitasse, quid Reipublicae vtilitas posceret. M. Aquiliũ) M. Antonius orator excitauit M. Aqui- lium Consularẽ reum in causa eius perorãda, eiusq; tunicã diloricauit, & iudicibus cicatrices aduersas senis Imperatoris ostẽdit, vt author est Cicero in libro de Oratore. 2. Quo eodẽ in libro facit eũdẽ Antoniũ illa de eodem Aquilio dicentẽ, Nolite existimare me ipsum, quũ mihi M. Aquilius in ciuitate retinẽdus esset, quae in causa perorandа fecerim sine magno dolore fecisse. Quẽ enim ego Consulem fuisse, Imperator ornatũ a Senatu, ouãtẽ in Capitoliũ ascendisse meminissem, hũc quũ af- flictũ, debilitatũ, moerentẽ, in summũ discrimen adductũ viderẽ, non pri⁹ sum conatus misericordiã aliis cõmouere, ꝗ misericordia sum ipse captus. Sensi equidẽ tum magnopere moueri iudices, quũ excitaui moestũ ac sordidatũ senẽ: & quũ feci magno animi motu ac dolore, vt discinderem tunicã, & cicatrices ostenderẽ. Hũc de pecuniis repetundis reum fuisse T. Liuius libro. lxx. author est. Cum fugitiuis fortiter bellũ gesserat) M. Aquilius Consul in Sicilia bellũ seruile concitatum confecit, vt ait idem Liuius libro superiore. De hoc bello seruili L. Flo- rus in Epitomatis scripsit. C. Pisonem) Quo crimine accusatus Piso sit, quóq; A. Thermus legere non memini.

Operae.

Facessere.

M. Aquilij defensio.

L.Murena absolutus.

Defendi item Consul L.Murenã Consulẽ designatũ. nemo illorũ iudicum clarissimis viris accusantibus audiẽdũ sibi de ambitu putauit, cũ bellũ iam gerẽte Catilina omnes me auctore duos Consules Cal. Ianuariis scirent esse oportere. Innocens & bonus vir, & omnibus rebus ornatus, bis hoc anno me defendẽte absolutus est A. Thermus, quãta Reipublicę causa, lętitia populi Romani quanta gratulatio consecuta est? Semper graues & sapientes iudices in rebus iudicandis quid vtilitas ciuitatis, quid cõmunis salus, quid Reipublicæ tempora poscerent, cogitauerunt. cum tabella vobis dabitur Iudices, nõ de Flacco dabitur solum: dabitur de ducibus auctoribusq; conseruandæ ciuitatis: dabitur de omnibus bonis ciuibus: dabitur de vobismetipsis: dabitur de liberis vestris: de vita, patria, de salute communi. non iudicatis in hac causa de exteris nationibus, non de sociis: de vobis ac vestra Republica iudicatis. Qđ si prouinciarum vos ratio magis mouet quàm vestra, ego vero non modo non recuso, sed etiam postulo, vt prouinciarum auctoritate moueamini. Etenim opponemus Asiæ prouinciæ, primum magnam partem eiusdẽ prouinciæ, quę pro huius periculis Legatos laudatoresq; misit. deinde prouinciam Galliam, prouinciam Ciliciam, Hispaniam prouinciã, Cretam. Græcis autem, Lydis & Phrygibus & Mysis obsistẽt Massilienses, Rhodii, Lacedæmonii, Atheniẽses, cũcta Achaia, Thessalia, Bœotia, Septimio & Cęlio testibus, P. Seruilius & M. Metellus, hui9 pudoris integritatisq; testes repugnabũt, Asia-

Legati laudationis causa.

tice iurisdictioni vrbana iurisdictio respondebit. annui temporis criminationem omnis ætas L.Flacci & perpetua vita defendet.

Clarissimis accusantibus)M Catoni.Ser.Sulpitio,& Cn.Posthumio. Audiendum)id est obediendum. Calendis Ianuariis) Eo enim die Consules designati Ciceronis etate inibant magistratum. Pro L.Murena ostendit Cicero quantum salutis communis intersit duos Coss. in Rep.Calend.Ianuariis esse. Quum tabella vobis dabitur Iudices) Tres tabellas dari iudicibus ab eo qui cause preest, pro Milone diximus. Vnam absolutionis,in qua litera A. Alteram condemnationis, in qua litera C. Tertiam ampliationis , in qua literæ N. L. scriptæ essent, Has autem tabellas in causa Milonis Pompeium iudicibus ante actionem causæ dedisse Cicero significat. Quocirca hunc locum ita intelligendum arbitror. Quum tabella vobis dabitur,id est a vobis,id est quum vos dabitis tabellam iudicii vestri in vrnam. Aut aliquibus in causis tabella dabatur iudicibus post vtriusque actionem. Vt pro A. Cluentio,Quum hec sunt videnda,tum vero illud est hominis magni iudices atque sapientis,quum illam iudicandi causa tabellam sumpserit nõ se putare esse solum,neque sibi quodcunq; concupierit licere:sed habere in consilio legem,religionem,equitatem,fidem. Libidinem autem, odium, inuidiam, metum,cupiditatesque omnes amouere. De exteris nationibus) De Grecis & Asiaticis,quos a Flacco spoliatos accusator dixit. Opponemus Asie)Per capita repetit que ante dixit. Prouinciã Galliã)Eã intellige in qua sunt Allobroges. Arbitror autẽ Ciceronẽ dixisse loco primo qui truncatus est,Flaccum in Gallia fuisse. Nisi eo referatur,quod Massilia,que in Gallia est, militem eũ Questoreq; cognouit. Ciliciã)In qua P.Seruilio Imperatore Tribunus militum fuit. Hispaniã)In qua M.Pisoni Questor fuit. Cretã)Nã bellũ Cretense magna ex parte gessit,atq; vna cũ summo Imperatore sustinuit. Rhodiorum ante non meminit,si codices emendati sunt. Sẽptimio & Cælio)Qui irati Flacco contra eũ testimoniũ dixerũt. P. Seruilius) quo Imperatore in Cilicia Tribunus militũ fuit. M.Metellus)Cui Imperatori Legatus Flaccus Achaie,Boeotie,Thessalie prefuit. Vrbana iurisdictio)Nam Pretor vrbanus fuit Flaccus,cuius iurisdictio in summo & periculosissimo Reip.tẽpore etiã ab inimicis laudatur. Annui temporis criminationẽ)Annũ enim prouinciã Asiam Flaccus administrauit. Omnis etas)Nullũ enim Flacci in priuatis rebus factum auarũ, nulla in re pecuniaria contentio,nulla in re familiari sordes ab aduersario proferri potest.

Cõsulatũ inire.

Tabellæ iudicum.

Et si prodesse L. Flacco Iud. debet, q se Tribunum mil. q Questorem, q Legatum Imperatoribus clarissimis, exercitibus ornatissimis, prouinciis grauissimis dignũ suis maioribus prestitit: prosit q hic vobis videntibus, in periculis cõmunibus omnium vestrum, sua pericula cum meis coniunxit: prosint honestissimorum municipiorum coloniarumque laudationes: prosit etiam Senatus populique Rom. preclara & vera laudatio. O nox illa quæ pene æternas huic verbi tenebras attulisti: cum Galli ad bellum, Catilina ad vrbem, coniurati ad ferrum & flammam vocabantur: cum ego te Flacce, cælum noctemq cõtestans, flens flentem obtestabar: cum tuæ fidei optimæ & spectatissimæ salutem vrbis & ciuium commendabam. Tu tu Flacce Prætor communis exitii nuncios cepisti: tu inclusam in literis Reipub. pestem deprehendisti: tu periculorum indicia, tu salutis auxilia, ad me & ad Senatum attulisti, quæ tibi tum gratiæ sunt a me actæ? quæ ab Senatu? quæ a bonis omnibus? quis tibi, quis C. Pontinio fortissimo viro quenq̃ bonum putaret vnq̃ non salutem, verum honorem vllum denegaturum? O Nonæ illæ Decembres, quæ me Consule fuistis, quem ego diem vere natalem huius vrbis, aut certe salutarem appellare possum. O nox illa, quam iste est dies consecutus, fausta huic vrbi: miserum me, metuo ne funesta nobis, qui tum animus L. Flacci? (nihil dicam enim de me) qui amor in patriã? quæ virtus? quæ grauitas extitit? Sed quid ea commemoro, quæ tum, cum agebãtur, vno cõsensu omnium, vna voce populi Romani,

O nox illa

None Decembres.

vno orbis terræ teſtimonio, in cælum laudibus efferebantur: nunc vereor ne non modo non proſint, verum etiã aliquid obſint. Etenim multo acriorem improborum interdum memoriam eſſe ſentio, q̃ bonorum. Ego te, ſi quid grauius acciderit, ego te inquã Flacce perdidero. Mea dextra illa, mea fides, mea promiſſa: cum te, ſi Remp. conſeruaremus, omniũ bonorum pręſidio, quoad viueres, non modo munitum, ſed etiam ornatũ fore pollicebar. Putaui, ſperaui, etiã ſi honos noſter vobis vilior fuiſſet, ſalutem certe charam futuram. At L. Flaccũ quidem Iudices, ſi (quod dii immortales omen auertant) grauis iniuria afflixerit, nunq̃ tamẽ proſpexiſſe veſtræ ſaluti, cõſuluiſſe vobis, liberis, cõiugibus, fortunis veſtris, pœnitebit.

Hic) id eſt Romæ, in opprimenda coniuratione Catilinæ. A minore ad maius ſuadet. O nox illa) Ad mouẽdos affectus accedit. O nox illa) qua Allobroges cum comitatu & literis, ad Catilinam & Gallos a Flacco & Pontinio ad pontem Miluium deprehenſi ſunt. Aeternas tenebras) id eſt occaſum & interitum. Quę ab Senatu) L. enim Flaccus & C. Pontinius Pętores deprehenſis & confeſſis coniuratis merito ac iure a Senatu in æde Concordię laudati ſunt, quod eorum opera forti fidelique Cicero vſus eſſet, vt ait Cicero in tertia Inuectiua. O nonæ illę Decembres) Nonis Decembribus coniurati literas ſuas & ſigna agnoſcentes de coniuratione confeſſi ſunt in Senatu in æde concordiæ. Quem ego diem vere natalem) De hac re plura Cicero dicit in procemio tertię Inuectiuę. Multo acriorem) Nam vt alibi dicit Cicero cui dolet meminit, cui placet obliuiſcitur. Improborũ) qui coniurationi fauebant. Quam bonorum) qui hęc in cælum laudibus efferebant. Si quid grauius acciderit) id eſt ſi condemneris. Malum omen euitat, vt Iudices magis commoueat. Munitum) aduerſus improbos. Ornatum) honorib' & magiſtratibus. Honos noſter) Conſulatus meus & prætura Flacci. Salutem) veſtram. Nunquam tamen proſpexiſſe veſtrę ſaluti) Viri magnanimi eſt, vt eum recte factorum nunquam pœniteat, quamuis eorum memoria parum grata ſit.

Pœnitere recte facti fortis viri non eſt.

Vt pro Milone illa prosopopœia, Valeant ciues mei, sint incolumes, sint florentes, sint beati: stet hęc vrbs præclara, mihique patria charissima, quoquo modo merita de me erit. Tranquilla Repub. ciues mei, quoniã mihi cum illis non licet, sine me ipsi, sed per me tamẽ perfruãtur. Ego cedam atque abibo.

Secta.

Sẽper ita sẽtiet, talẽ se animũ & generis dignitati, & pietati suę & patriæ debuisse. Vos ne pœniteat tali ciui nõ pepercisse, per deos immortales Iud. prouidete. Quotus enĩ quisq; est, qui hãc in Rep. sectã sequatur? qui vobis qui vestri similibus placere cupiat? qui optimi atq; amplissimi cuiusq; hominis atq; ordinis auctoritatẽ magni putet? illã viã sibi vident expeditiorẽ ad honores, & ad omnia quę cõcupiuerũt. Sed cætera sint eorũ, sibi habeãt potẽtiã, sibi honores, sibi cęterorũ cõmodorũ sũmas facultates. Liceat his, qui hęc salua esse voluerunt, ipsis esse saluis. Nolite Iud. existimare eos, quibus integrũ est, qui nondũ ad honores accesserũt, nõ expectare huius exitũ iudicii. Si L. Flacco tãtus amor in bonos omnes tantum in Rẽp. studiũ, calamitati fuerit, quẽ posthac tam amẽtem fore putatis, qui nõ illã viã vitæ, quã ante pręcipitẽ & lubricam esse ducebat, huic planæ & stabili pręponẽdã esse arbitretur? Q; si taliũ ciuiũ vos Iud. tædet, ostendite. Mutabunt sententiã, qui potuerint: cõstituent quid agãt, quibus integrũ est. Nos qui iã progressi sumus, hunc exitũ nostræ temeritatis feremus: sin hoc animo q̃plurimos esse vultis, declarabitis hoc iudicio, quid sentiatis. Huic, huic misero puero, vestro ac liberorũ vestrorum supplici Iudices hoc iudicio viuẽdi præcepta dabitis: cui si patrẽ conser-

Integrum est.